

สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหาร

3.1 ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งอยู่ตอนกลางของคาบสมุทรมอินโดจีน หรือตอนกลางของภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่ประมาณ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือ 160,391,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.13 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศไทย ทำให้มีลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่หลากหลาย มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (แผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และกัมพูชาประชาธิปไตย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ภาคเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย

ภายในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 19 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ และอุบลราชธานี รวม 278 อำเภอ 43 กิ่งอำเภอ 2,673 ตำบล

จังหวัดมุกดาหาร เป็นจังหวัดชายแดน ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 16 องศา 12 ลิปดา ถึง 16 องศา 58 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 104 องศา 5 ลิปดา ถึง 104 องศา 59 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 4,339.83 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,712,394 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.12 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 642 กิโลเมตร

ตารางที่ 3.1 : การจำแนกเขตการปกครองและการปกครองท้องถิ่นรายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2545

พื้นที่	อำเภอ (แห่ง)	กิ่งอำเภอ (แห่ง)	ตำบล (แห่ง)	หมู่บ้าน (แห่ง)	เทศบาลนคร (แห่ง)	เทศบาลเมือง (แห่ง)	เทศบาลตำบล (แห่ง)	อบจ (แห่ง)	อบต (แห่ง)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	278	43	2,673	30,381	4	16	274	8	2,618
ขอนแก่น	20	5	198	2,249	1	1			193
อุดรธานี	18	2	155	1,765	1		29		151
เลย	12	2	90	880		1	13	1	84
หนองคาย	13	4	115	1,300		1		1	112
มุกดาหาร	7		52	508		1	3		50
นครพนม	11	1	99	1,077		1	9		95
สกลนคร	18		124	1,428		1	16	1	123
กาฬสินธุ์	14	4	135	1,553		1	23		134
นครราชสีมา	26	6	287	3,528	1		45	1	287
ชัยภูมิ	15	1	124	1,533		1	19	1	122
ยโสธร	9		79	866		1	8	1	78
อุบลราชธานี	20	5	219	2,570	1	1	21	1	216
ร้อยเอ็ด	17	3	193	2,412		1	16		186
บุรีรัมย์	21	2	189	1,385		1	23	1	184
สุรินทร์	13	4	159	2,076		1	13		158
มหาสารคาม	11	2	133	1,931			10		131
ศรีสะเกษ	20	2	206	2,076		1	13		203
หนองบัวลำภู	6		59	661		1	12		56
อำนาจเจริญ	7		57	583		1	1		55

ที่มา : กรมการปกครอง พ.ศ. 2546

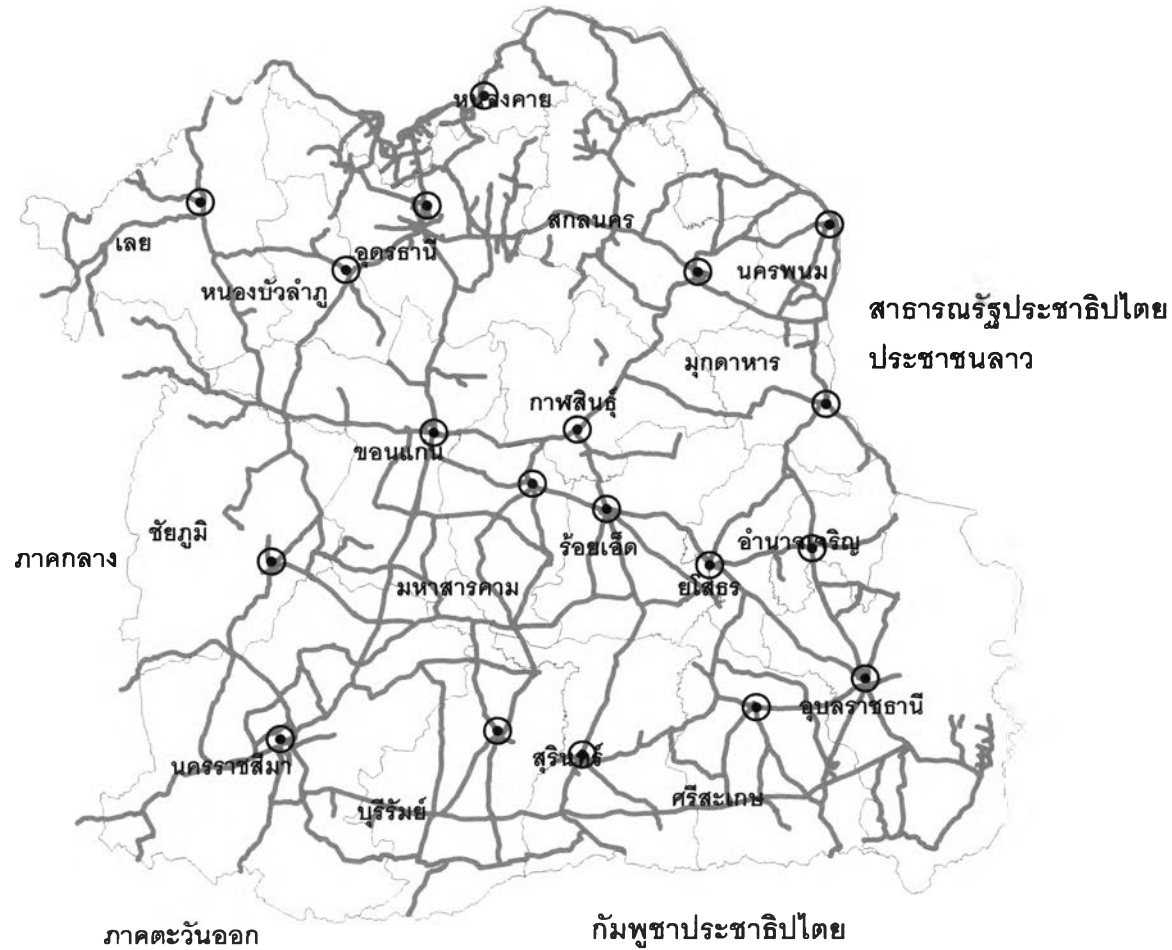
การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.1. : พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

⊙ ที่ตั้งจังหวัด

~ ทางหลวงแผ่นดิน

ที่มา : กรมการปกครอง พ.ศ. 2546

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จังหวัดมุกดาหาร เป็นจังหวัดที่ 73 ของประเทศไทยและจังหวัดที่ 17 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอขามุนาม จังหวัดอำนาจเจริญ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขาวง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

สำหรับพื้นที่จังหวัดมุกดาหารที่มีชายแดนติดกับแขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน มีจำนวน 3 อำเภอ 9 ตำบล 27 หมู่บ้าน ดังนี้

1. อำเภอเมืองมุกดาหาร ติดต่อกับตำบลจอมแก้ว ตำบลโพนสวรรค์ ตำบลส้มป่อย เมืองคันทะบุรี(เมืองที่ตั้งของแขวงสะหวันนะเขต) เป็นระยะทาง 29 กิโลเมตร
2. อำเภอดอนตาล ติดกับตำบลส้มป่อย เมืองคันทะบุรี ตำบลโพนส้มไ้้ง เมืองไซพูทอง แขวงสะหวันนะเขต เป็นระยะทาง 21 กิโลเมตร
3. อำเภอหว้านใหญ่ติดกับตำบลจอมแก้ว ตำบลท่าสะโน และตำบลแก่งกะเบา เมืองไซบุรี แขวงสะหวันนะเขต เป็นระยะทาง 22 กิโลเมตร

จังหวัดมุกดาหาร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 52 ตำบล 508 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอเมืองมุกดาหารเป็นเขตการปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอดงหลวง ส่วนเขตการปกครองที่เล็กที่สุด ได้แก่ อำเภอหว้านใหญ่ ส่วนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- เทศบาล 4 แห่ง คือ เทศบาลเมืองมุกดาหาร เทศบาลตำบลคำชะอี เทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย และเทศบาลดอนตาล

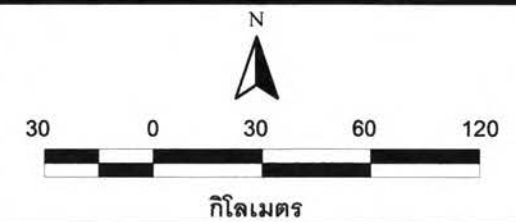
การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.2 : เขตเทศบาลและที่ตั้งหมู่บ้าน

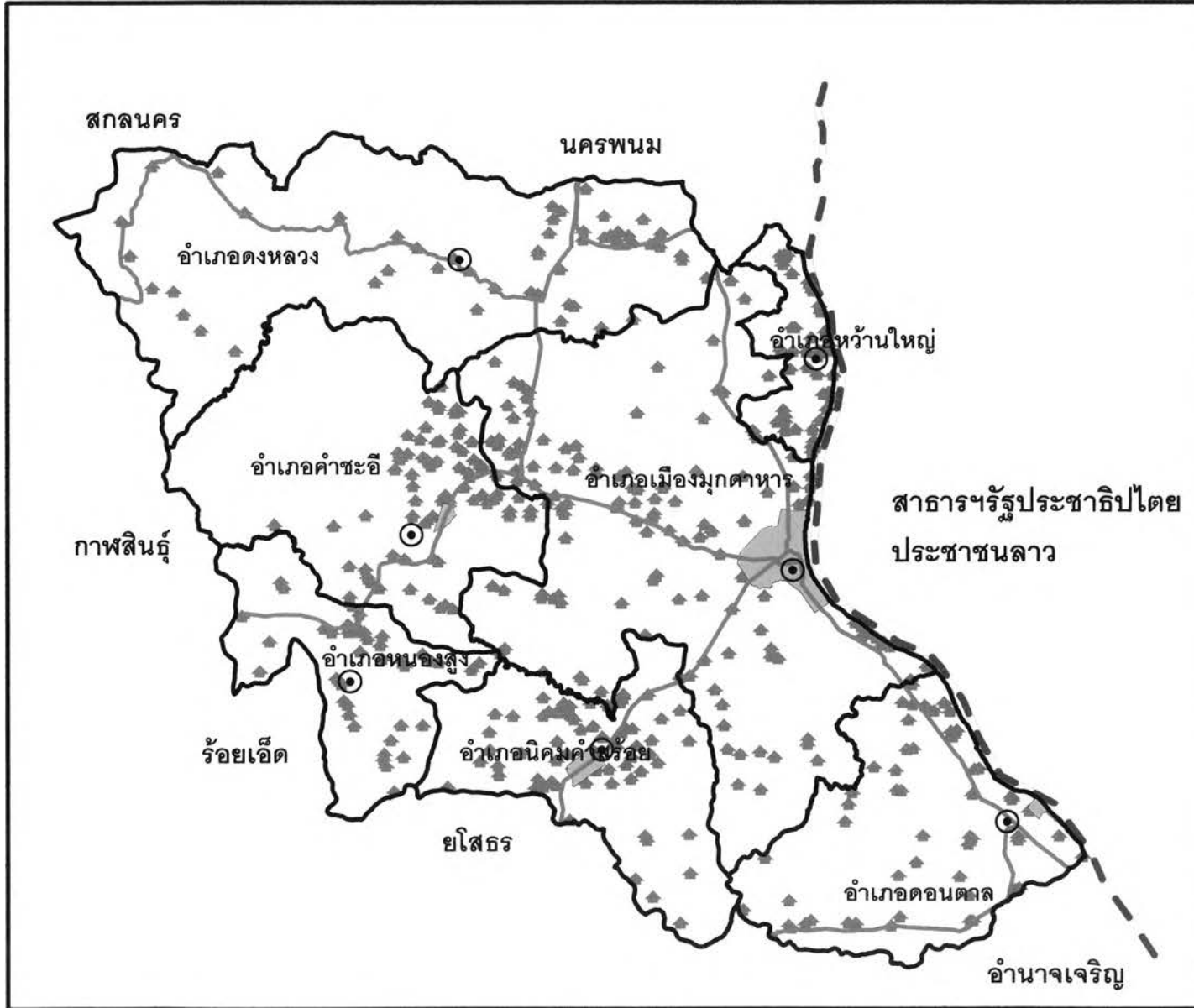
สัญลักษณ์

- ที่ตั้งหมู่บ้าน
- เขตเทศบาล
- ทางหลวงแผ่นดิน
- แม่น้ำโขง

ที่มา :- กรมการปกครอง พ.ศ. 2546

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 50 แห่ง
 - สภาตำบล มี 2 ตำบล
- (แผนที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 เขตการปกครองของจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

อำเภอ	พื้นที่		เขตการปกครอง				ระยะห่างจาก ตัวจังหวัด(กม.)
	(ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต.	สภาตำบล	
1. เมืองมุกดาหาร	1,235	12	141	1	12		-
2. คำชะอี	646	9	86	1	9		35
3. ดอนตาล	511	7	62	1	7		33
4. นิคมคำสร้อย	377	7	79	1	7		27
5. ดงหลวง	1,076	6	53		6		55
6. หวานใหญ่	84	5	43		4	1	30
7. หนองสูง	410	6	44		5	1	50
รวม 7 อำเภอ	4,339	52	508	4	50	2	

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2546

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดมุกดาหาร

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นที่ราบสูงที่เกิดจากการแยกตัวของแผ่นดินซึ่งทางทิศใต้และทิศตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะแยกออกจากพื้นที่ราบภาคกลาง โดยทางตอนบนของภาคมีแนวเขาภูพานทอดผ่านในแนวตะวันตกเฉียงเหนือไปทางตะวันออกเฉียงใต้ จากจังหวัดเลยไปยังจังหวัดมุกดาหาร มีแม่น้ำโขงเป็นแนวกันพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกบริเวณจังหวัดหนองคายและนครพนม บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ โดยมีจังหวัดชัยภูมิเป็นแนวกันภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากภาคเหนือและภาคกลางลักษณะพื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามลักษณะการไหลของแม่น้ำชีซึ่งเป็นลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านตอนกลางของภาคลงสู่มแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกของภาคบริเวณจังหวัดมุกดาหาร และทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยเทือกเขาดงพญาเย็น โดยจังหวัดนครราชสีมาเป็นแนวแบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากภาคกลาง เทือกเขา

สันกำแพงซึ่งอยู่ทางตอนล่างของภาคเป็นแนวแบ่งออกจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นแนวกันพรมแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางทิศตะวันออกเฉียงของภาคบริเวณจังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปของจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงร้อยละ 69 รองลงมาเป็นที่ภูเขาร้อยละ 18.5 ที่เหลือเป็นที่ราบลุ่มประมาณร้อยละ 12.5 บริเวณที่ราบสูงปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด บริเวณภูเขาปรากฏอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดติดกับจังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ และพบเป็นหย่อมๆ บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัดเป็นแนวแคบๆ ไม่ปรากฏพื้นที่ราบลุ่มที่เป็นผืนใหญ่ ๆ

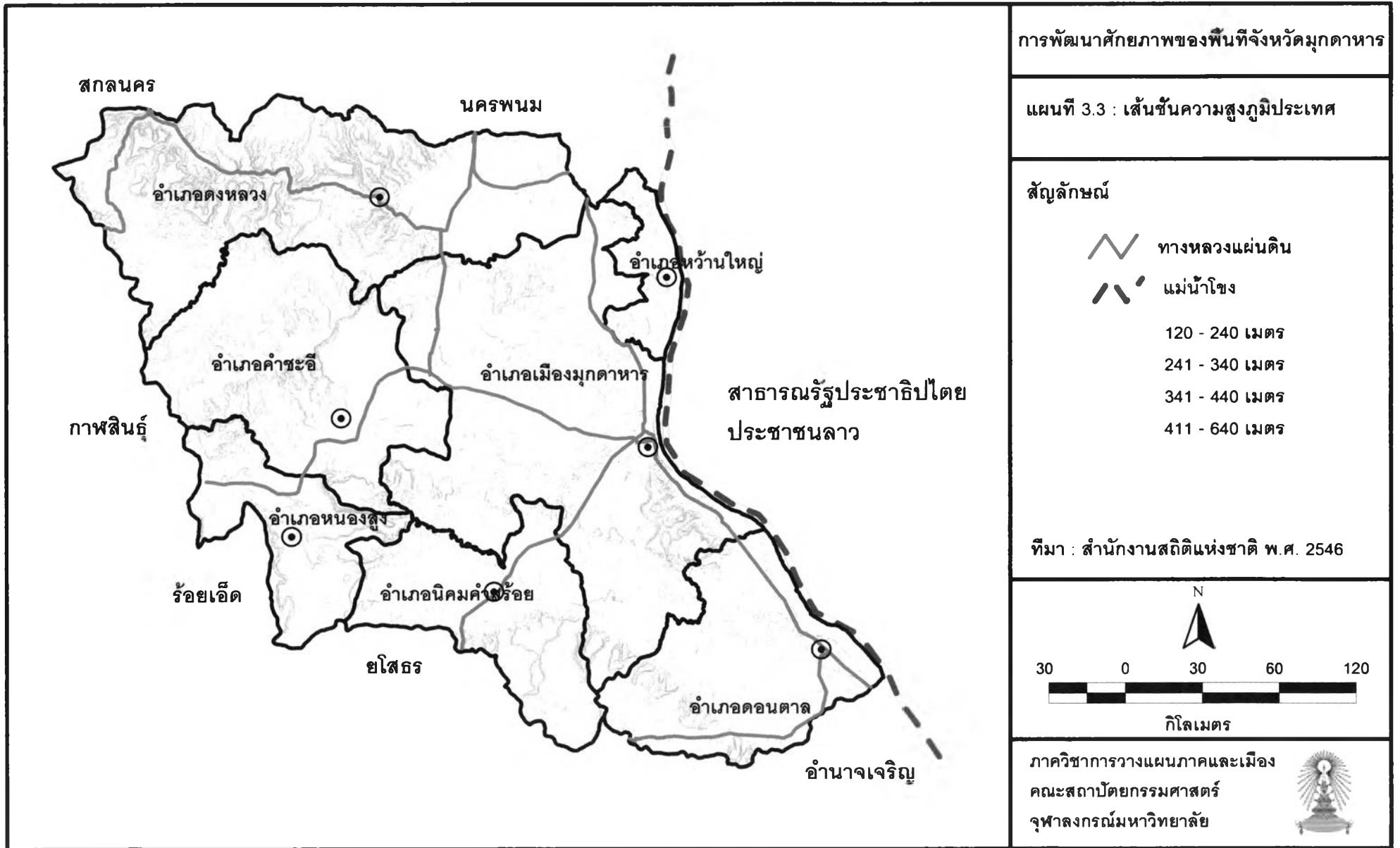
ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ของจังหวัดมุกดาหารปรากฏเป็นพื้นที่สูงอยู่ทางทิศเหนือ ทิศใต้ และทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของเทือกเขาภูพาน มีลักษณะเป็นป่าไม้ บางแห่งเป็นป่าดิบ แล้วค่อยๆ ลาดเทลงมาสู่ที่ราบทางทิศตะวันออกเฉียง มีแม่น้ำโขงเป็นเขตกันพรมแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความยาวประมาณ 72 กิโลเมตร โดยมอำเภอยุติธรรมติดกับแม่น้ำโขงได้แก่ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล (แผนที่ 3.3)

3.1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเขตร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและลมพายุหมุนเขตร้อน โดยลมมรสุมที่พัดผ่านมี 2 แบบ คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanah Climate : Aw) คือ มี 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนถึงร้อนจัดในเดือนเมษายน อิทธิพลลมพายุหมุนเขตร้อนหรือดีเปรสชันที่มีแหล่งกำเนิดจากทะเลจีนใต้ เมื่อพัดเข้ามาจะทำให้ฝนตกหนักปลายฤดูฝนหรือมีฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานานและทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมได้

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม ได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ส่งผลให้ฝนตกชุกในเดือนสิงหาคมและกันยายน

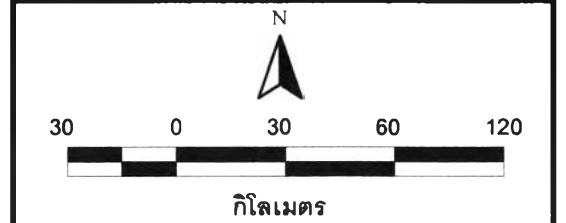
การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.3 : เส้นชั้นความสูงภูมิประเทศ

สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- แม่น้ำโขง
- 120 - 240 เมตร
- 241 - 340 เมตร
- 341 - 440 เมตร
- 411 - 640 เมตร

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2546

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากไซบีเรียและจีน ทำให้ในช่วงนี้มีมวลอากาศเย็นแผ่ปกคลุม อากาศหนาวเย็นและอุณหภูมิลดต่ำลงโดยทั่วไป

จังหวัดมุกดาหารจัดอยู่ในภูมิอากาศฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanah Climate : Aw) ลักษณะภูมิอากาศที่มีเดือนที่หนาวที่สุดมีอุณหภูมิต่ำกว่า 18 องศาเซลเซียส ฝนตกตลอดปี แม้จะเป็นฤดูแล้ง ปริมาณน้ำฝนในเดือนที่แล้งที่สุด ประมาณ 2 นิ้วหรือ 50.8 มิลลิเมตร ปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปีน้อยกว่า 50 นิ้วหรือ 1,270 มิลลิเมตร ในช่วงมรสุมได้รับอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียซึ่งจะนำฝนมาตกปริมาณไม่มากนัก ปริมาณฝนส่วนมากได้รับอิทธิพลมาจากพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งก่อตัวที่บริเวณทะเลจีนใต้เคลื่อนผ่านประเทศเวียดนาม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่ประเทศไทย ประมาณปีละ 3-4 ลูก

สภาพภูมิอากาศจังหวัดมุกดาหารแบ่งได้เป็น 3 ฤดูกาลดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม มีความแปรปรวนของกระแสอากาศสูง อุณหภูมิสูงขึ้นแดดจ้าและอากาศแห้งแล้ง มีพายุฤดูร้อน และลมกระโชกแรง

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม ฝนจะทิ้งช่วงตอนปลายเดือนมิถุนายน – กลางเดือนกรกฎาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงนี้มีมวลอากาศเย็นแผ่ปกคลุม ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและอุณหภูมิลดต่ำลงโดยทั่วไป

การกระจายปริมาณน้ำฝนของจังหวัดมุกดาหารค่อนข้างสม่ำเสมอทั่วทั้งจังหวัด โดยบริเวณที่มีฝนตกมากกว่าบริเวณอื่นๆ คือ ทางทิศใต้ของจังหวัด บริเวณอำเภอนิคมน้ำอ้อย และบริเวณที่มีฝนตกน้อยกว่าบริเวณอื่นๆ คือ อำเภอดงคำชะอี แนวโน้มของปริมาณฝนตกจะลดลงบ้างเล็กน้อยเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมาเนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายค่อนข้างมาก ช่วงเวลาฝนตกชุกจะอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคมจนถึงกันยายน โดยเฉพาะเดือนสิงหาคมซึ่งปริมาณน้ำฝนมีเพียงพอต่อการเพาะปลูกทางการเกษตร

3.1.4 ทรัพยากรน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเนินเขาสูงและปานกลาง สลับกัน และลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ดังนั้นระบบแม่น้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีลักษณะการไหลแบบก้างปลาหรือแบบต้นไม้ มีแม่น้ำสายใหญ่เป็นแกนกลางแล้วมีสาขาหรือลำห้วยต่างๆ แยกออกไป แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำสายใหญ่และลงสู่แม่น้ำโขงในที่สุด โดยมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นตัวแบ่งพื้นที่ที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่

กลุ่มน้ำโขง เป็นแหล่งน้ำพื้นดินที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอน บนต้นกำเนิดจากทิเบตถือเป็นแม่น้ำนานาชาติและเป็นแนวแบ่งพรมแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวบริเวณจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 850 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำ 48,500 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ยรายปี 15,800 ล้านลูกบาศก์เมตร มีแม่น้ำสายเล็กๆ เป็นสาขาได้แก่ แม่น้ำเหือง แม่น้ำเลย แม่น้ำโขง ห้วยหลวง และแม่น้ำสงคราม รวมเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ 45,000 ตารางกิโลเมตร

กลุ่มน้ำชี เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอน กลางเป็นสาขาของแม่น้ำมูล มีต้นกำเนิดจากจังหวัดชัยภูมิไหลผ่านจังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร ไปรวมกับแม่น้ำมูลในจังหวัดอุบลราชธานีก่อนไหลลงสู่แม่น้ำโขง มีความยาว 1,000 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำ 49,000 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสายย่อยกระจายอยู่ทางด้านซ้าย ของลุ่มน้ำเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ แม่น้ำพอง ลำปาว และแม่น้ำยัง มีปริมาณน้ำเฉลี่ยรายปี 8,035 ล้านลูกบาศก์เมตร

กลุ่มน้ำมูล เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอน ล่างมีต้นกำเนิดจากเขาอีจานอำเภอโซคชนัน จังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาว 890 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ 72,500 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสายย่อยเป็นสาขาทั้ง 2 ฝั่ง โดยมีปริมาณ น้ำเฉลี่ยรายปี 21,701 ล้านลูกบาศก์เมตร แม่น้ำสาขาย่อยฝั่งขวา ได้แก่ ลาเซะ ลำปลายมาศ ลำ ชี ห้วยทับทิม ห้วยซุง ลำโดมใหญ่ และลำโดมน้อย ทางฝั่งซ้ายได้แก่ ลำพระเพลิง ลำตะคอง

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ แม่น้ำโขง แม่น้ำชี แม่น้ำ สายเล็ก ๆ ห้วย ลำธาร คลอง 368 สาย ซึ่งในจำนวนนี้มีที่ใช้งานในฤดูแล้ง 325 สาย มีหนอง บึง 175 แห่ง ที่มีสภาพใช้งานได้ในฤดูแล้ง 161 แห่ง มีน้ำพุ น้ำซับ 25 แห่ง ที่มีสภาพใช้งานได้ในฤดู แล้ง 24 แห่ง (แผนที่ 3.4)

แหล่งน้ำธรรมชาติผิวดินที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่

แม่น้ำโขง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไหลจากทิศเหนือลงทางทิศใต้มีน้ำไหลตลอดปีสามารถนำน้ำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร อีกทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำได้อีกด้วย โดยมี 3 อำเภอ ที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน คืออำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหว้านใหญ่ เป็นระยะทางทั้งสิ้น 72 กิโลเมตร

ห้วยชะโนด อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดมุกดาหาร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพานในท้องที่อำเภอดงหลวง ไหลไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำโขงทางใต้ของอำเภอหว้านใหญ่ มีน้ำไหลเกือบตลอดปี ในฤดูฝนน้ำจะมากส่วนฤดูแล้งน้ำจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภค มีการใช้เพื่อการเกษตรอยู่น้อยมาก ส่วนมากใช้แรงงานคนในการลำเลียงน้ำขึ้นมาใช้ในการเกษตรบริเวณลำน้ำเท่านั้น

ห้วยบางทราย อยู่ทางเหนือและทางตะวันตกของจังหวัดมุกดาหาร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพานในเขตท้องที่อำเภอดงหลวง ไหลไปทางทิศตะวันออกสู่แม่น้ำโขงบริเวณระหว่างอำเภอหว้านใหญ่ และอำเภอเมืองมุกดาหาร มีน้ำไหลเกือบตลอดปีโดยเฉพาะในฤดูฝนน้ำจะมาก ส่วนหน้าแล้งจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภค มีการใช้เพื่อการเกษตรอยู่น้อยมาก ห้วยบางทรายเป็นลำน้ำที่ยาวที่สุดในจังหวัด

ห้วยมุก อยู่ตรงกลางของจังหวัดมุกดาหาร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพานในเขตอำเภอคำชะอี ไหลไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำโขงบริเวณใกล้อำเภอเมืองมุกดาหารมีน้ำไหลเกือบตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภค เป็นลำน้ำที่ยาวเป็นอันดับสามของจังหวัด

ห้วยบังอี อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดมุกดาหาร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพานในเขตอำเภอหนองสูง ไหลไปทางทิศตะวันออกลงสู่แม่น้ำโขงบริเวณอำเภอดอนตาล มีน้ำไหลเกือบตลอดปี ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภค มีการใช้เพื่อการเกษตรอยู่น้อยมาก ส่วนมากใช้แรงงานคนในการลำเลียงน้ำขึ้นมาใช้ในการเกษตรบริเวณริมลำน้ำเท่านั้น มีบริเวณบ้านดงเย็นที่มีการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม ห้วยนี้ยาวเป็นอันดับสองของจังหวัดมุกดาหาร

แหล่งน้ำใต้ดินมีอยู่ทั่วไปในจังหวัดมุกดาหาร แต่จะมีความแตกต่างกันแง่ของปริมาณ คุณภาพและความลึกของน้ำใต้ดิน ซึ่งสามารถแบ่งแยกได้ 3 เขต คือ บริเวณที่ราบลุ่มตรงกลางของจังหวัดเป็นบริเวณที่มีน้ำใต้ดินมากที่สุดและมีคุณภาพดี บริเวณใกล้แม่น้ำโขงและบริเวณห้วยบังอีเป็นน้ำจืด ส่วนบริเวณพื้นที่ภูเขา ที่สูงต่างๆ มีปริมาณน้ำใต้ดินน้อยมากแต่คุณภาพของน้ำดีมาก และหากมีการสูบเพื่อทำการเกษตรกรรมต้องมีการลงทุนสูง

แหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่ในจังหวัด ประกอบด้วยแหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน และโครงการขนาดเล็ก ทั้งหมด 103 โครงการ สามารถเก็บกักน้ำได้ 105.42 ล้าน ลบ.ม. เนื่องจากจังหวัดมุกดาหาร เป็นพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างน้อย และการกระจายของปริมาณน้ำฝนไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมานำไปใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรได้เฉพาะฤดูฝนเท่านั้น ส่วนในฤดูแล้งไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภคและเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ฝ่าย และทำการขุดลอกหนอง สระ และห้วยต่างๆ

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่ ได้มาจาก น้ำฝน แหล่งน้ำรองลงมา คือ แม่น้ำโขง ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเพื่อการเกษตรได้อย่างดีในบริเวณกว้าง แต่ปัจจุบันยังมีน้ำพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์น้อยมาก นอกจากนี้ยังมีน้ำจากอ่างเก็บน้ำทั้งขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรกรรม จะทำได้ก็เพียงบางบริเวณเท่านั้น ส่วนน้ำบาดาลปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนามาใช้ในการเกษตรเนื่องจากมีปริมาณน้อยไม่คุ้มกับการลงทุน

3.1.5 ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นป่าไม้ขนาดกลาง ป่าโปร่งมีทุ่งหญ้าปะปน สามารถจำแนกได้เป็น ป่าเต็งรังหรือป่าแดง (SAVANA) มีพื้นที่ 13,819 ตารางกิโลเมตร รองลงมาเป็นป่าผลัดใบผสมหรือป่าเบญจพรรณ มีพื้นที่ 2,618 ตารางกิโลเมตร ป่าดงดิบ มีพื้นที่ 9,305 ตารางกิโลเมตร และป่าสน มีพื้นที่ 144 ตารางกิโลเมตร มีไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด จำแนกได้ ดังนี้

1. ป่าดงดิบแล้ง พบในเขตเทือกเขาสูงด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณจังหวัดเลย จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี ลักษณะเป็นป่าไม้ที่บ ไม้เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้ตะแบก

2. ป่าดงดิบเขา พบเป็นหย่อมๆ บนภูเขาสูงระดับ 1,000 เมตรขึ้นไป บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ โดยจังหวัดเลยถือเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เป็นป่าไม้หนาที่บแต่โปร่งกว่าป่าดิบชื้น ไม้เศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้ยาง

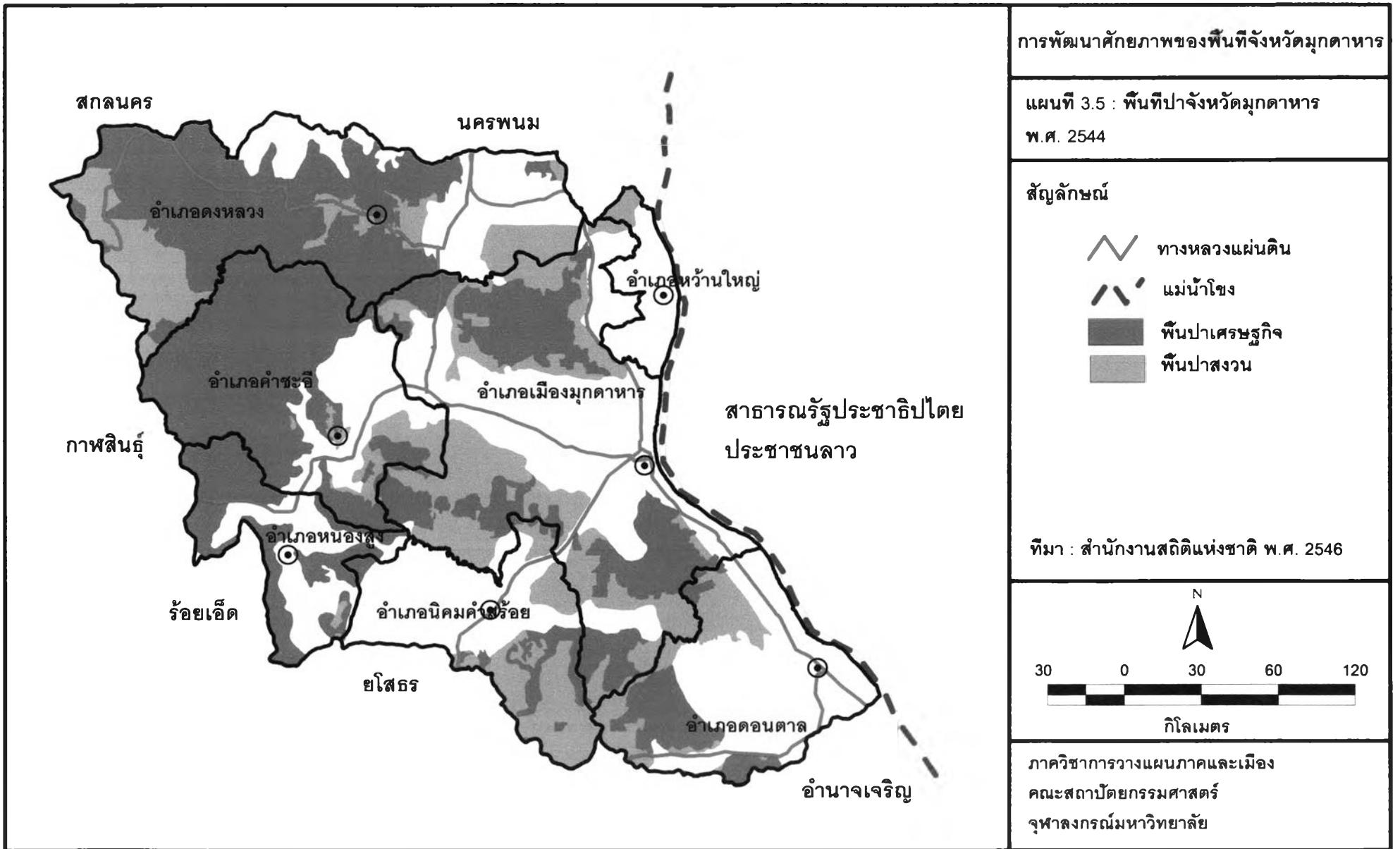
3. ป่าสน พบได้ทั่วไปในบริเวณที่มีความสูงระดับ 700 เมตรขึ้นไปยกเว้นที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความสูง 120-130 เมตร ไม่เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง

4. ป่าแดงหรือป่าเต็งรัง เดิมเป็นป่าที่มีมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะบริเวณแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร แต่ปัจจุบันเหลืออยู่ในบริเวณที่ลาดเชิงเขาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ อยู่ในระดับความสูงไม่เกิน 1,000 เมตร มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ไม่เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้ตะแบก

ปัจจุบันป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหลืออยู่บริเวณแนวเทือกเขาทางด้านตะวันตกและทางใต้ของภาคส่วนบริเวณอื่นเป็นป่าขนาดย่อม ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น พื้นที่ผืนป่าที่มีความสำคัญที่พบ ได้แก่ บริเวณทางเหนือของภาคจะพบผืนป่าดงดิบและป่าสนเฉพาะในจังหวัดเลย และป่าพุ่มในจังหวัดหนองคาย บริเวณตอนกลางของภาคจะพบผืนป่าดงดิบเฉพาะในจังหวัดชัยภูมิ และพื้นที่บางส่วนของเขาดงบังอีในจังหวัดมุกดาหารบริเวณต่อเนื่องจากเทือกเขาภูพาน พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่รายลับป่าและบริเวณตอนใต้ของภาค พบป่าดงดิบในจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และบางพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งป่าพุ่มในจังหวัดอุบลราชธานี นับได้ว่าพื้นที่ป่าบริเวณตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีความหลากหลายของป่าไม้เหลืออยู่มาก

ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัดมุกดาหาร สภาพป่าประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรังตามธรรมชาติ ป่าดิบแล้ง กระจายอยู่ตามเทือกเขาต่างๆ ไม้ส่วนใหญ่จะมีขนาดกลาง - เล็ก พรรณไม้ที่สำคัญที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้มะค่า ไม้พยุง ไม้เต็ง ไม้ตะแบก ไม้โมก ไม้จันทน์ ไม้ตะเคียน ไม้สะตอป่า ไม้พื้นล่าง ได้แก่ ใผ่ลวก ใผ่โจ ใผ่ไร่ ในพ.ศ. 2534 จังหวัดมุกดาหารมีเนื้อที่ป่าไม้ 1,354.68 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 31.21 ของพื้นที่ทั้งหมด และในพ.ศ. 2544 เนื้อที่ป่าถูกบุกรุกทำลายไปเรื่อยๆ จนเหลือเนื้อที่ป่าไม้ 1,331.18 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 30.68 ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด

จังหวัดมุกดาหารมีป่าสงวนแห่งชาติ 13 แห่ง ได้แก่ ป่าดงบังอี ป่าดงหมู ป่าดงภูพาน รวมพื้นที่ทั้งหมด 2,694.66 ตารางกิโลเมตร เขตอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว และอุทยานแห่งชาติห้วยหวด รวมพื้นที่ทั้งหมด 633.64 ตารางกิโลเมตร เขตรักษาพันธุ์ป่า 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน มีพื้นที่ 203.74 ตารางกิโลเมตร เขตห้ามล่าสัตว์ 1 แห่ง คือ ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ มีพื้นที่ 182.77 ตารางกิโล

เมตร และวนอุทยาน 2 แห่ง คือ วนอุทยานดงบังอี วนอุทยานภูหมู มีพื้นที่รวม 0.64 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ 3.5)

3.1.6 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดินไร่ ดินนา ดินคละ ดินทราย ดินริมฝั่งแม่น้ำ ดินภูเขาและที่สูง แต่ดินส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำ และมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น บางพื้นที่เป็นดินตื้น คือ มีความลึกประมาณ 50-150 เซนติเมตร และมีความเป็นกรดอยู่ในเนื้อดิน ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไม่สามารถขุดเป็นบ่อเพื่อกักเก็บน้ำได้ และก้อนกรวดในชั้นดินเป็นอุปสรรคในการเตรียมดินและกำจัดวัชพืชเพื่อเตรียมการเกษตร ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ดินเค็ม ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่ภาค หรือ 19,423,765 ไร่ เป็นดินที่มีเกลือโซเดียมคลอไรด์มาก โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่ดินเค็มมากที่สุดทำให้การเกษตรไม่ค่อยได้ผล และในบริเวณที่มีดินเค็มมากๆ อาจไม่สามารถปลูกพืชชนิดใดได้เลยและยากต่อการนำพื้นที่มาพัฒนาอีกด้วย

ทรัพยากรประเภทดินนับได้ว่าเป็นทรัพยากรอันมีค่าของจังหวัดมุกดาหารทั้งนี้ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบเหมาะแก่การเกษตรค่อนข้างจำกัดเพียงประมาณ 861.87 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น โดยเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว 680.02 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 15.78 กระจายอยู่ทั่วไปทางทิศตะวันออกของจังหวัด ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดอนตาล และบริเวณพื้นที่ราบริมแม่น้ำโขงเกือบตลอดแนว พื้นที่ราบบริเวณเขตชลประทานใกล้อ่างเก็บน้ำและริมห้วย ร้อยละ 4.22 เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ ไม้ยืนต้น บริเวณที่เหมาะสมเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นบริเวณดินตื้น มีกรวดลูกรัง กระจายอยู่บริเวณที่ราบเล็ก ๆ ในอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง และอำเภอดอนตาล ส่วนพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์ รวมทั้งฟื้นฟูสภาพป่า ได้แก่ บริเวณเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ลักษณะดินของจังหวัดมุกดาหารยังประกอบไปด้วย ดินที่เป็นทรายจัดประมาณ 28.42 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.66 ของพื้นที่จังหวัด ดินตื้น ประมาณ 25.5 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.59 ของพื้นที่ทั้งหมด ดินที่หินโผล่มากกว่าร้อยละ 50 ประมาณ 87.48 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.03 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ลาดชันเชิงชัน ประมาณ 801.90 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ

18.61 ของพื้นที่ทั้งหมด อย่างไรก็ตามก็ดีแม้ว่าจะมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดแต่คุณภาพดินของจังหวัดมุกดาหารก็นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าหลาย ๆ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.7 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากสภาพภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นที่ราบสูง มีเทือกเขาเป็นขอบโดยรอบ อาทิ เทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาแดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ทำให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย และมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติภูกระดึง ภูเรือ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาโดยตลอด นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้หลายหลาก อาทิ เดินป่า ปีนเขา ตั้งแคมป์ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และอารยธรรม ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก เช่น แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา ซึ่งแสดงถึงสถาปัตยกรรมและอารยธรรมสมัยขอม อาทิเช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเทศกาลงานบุญต่างๆ เช่น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนา

วัดภูด่านแต้ ตั้งอยู่ริมถนนชยางกูร กม. ที่ 133 หมู่ที่ 1 บ้านชัยมงคล ตำบลโชคชัย อำเภอโนนศิลาจังหวัดมุกดาหาร วัดภูด่านแต้หรือวัดพุทธโธธัมมะระโร เป็นที่ประดิษฐานของ พระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่ มีธรรมจักรเปล่งรัศมีอยู่ด้านบน สามารถมองเห็นได้แต่ไกล เพราะองค์พระพุทธรูป สร้างอยู่บนเนินเขาเล็ก ๆ

ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่ถนนสำราญชายโขงริมแม่น้ำ ติดกับท่าด่านตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดมุกดาหาร ชาวมุกดาหาร จะจัดให้มีพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางพี่น้องในวันขึ้น 15 เดือน 6 ของทุกปี

วัดศรีมงคลใต้ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ตรงบริเวณถนนสำราญชายโขง ในย่านตลาดสินค้าอินโดจีน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป "พระเจ้าองค์หลวง" สร้างก่อนตั้งเมืองมุกดาหาร ไม่ปรากฏว่าสร้างในสมัยใด องค์มีขนาดหน้าตักกว้าง 2.20 เมตร ส่วนสูงเฉพาะองค์ถึงยอดพระเมาลี 2 เมตร สูงจากฐาน 3 เมตร

วัดมโนภิรมย์ เป็นวัดเก่าแก่ มีวิหารที่สร้างแบบสถาปัตยกรรมล้านช้าง มีซุ้มประตูลายปูนปั้น หน้าต่างทำด้วยลูกดิ่ง หน้าบันเป็นไม้แกะสลักลายนูนต่ำทั้งดงาม หากดูได้ยาก ภายในวิหารยังมีช่างงาดำและสลักเป็นพระพุทธรเจ้าแปดองค์ และพระองค์แสนพระคู่บ้านคู่เมือง หน้าวัดยังมีหาดทรายที่งดงามเรียกว่าหาดมโนภิรมย์ ตั้งอยู่ที่บ้านชะโนด ตำบลชะโนด

วัดบ้านสองคอน (วัดศาสนาคริสต์ โรมันคาทอลิก) ตั้งอยู่ที่ ตำบลโป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ เป็นโบสถ์คริสต์ที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย อาคารสักการะสถานพระมารดาแห่งมรดกสักขีหรือโบสถ์พระแม่ไถ่ทาส สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานเกิดพระเกียรติบุญราศรีมรดกสักขีทั้ง 7 ท่าน ที่ได้พลีชีพเพื่อยืนยันความเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า เมื่อครั้งเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะกรรมการบุญราศรีจะจัดงานเฉลิมฉลองบุญราศรีขึ้น 2 ครั้งคือในวันที่ 22 ตุลาคมและ 16 ธันวาคมของทุกปี

วัดโพธิ์ศรี ภายในวัดจะมีโบราณสถานคือ สิมอีสาน(โบสถ์) ที่เก่าแก่ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2459 เป็นสิมที่ผนัง 3 ด้าน ภายในผนังจะมีรูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก และภาพเหตุการณ์ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จตรวจหัวเมืองในมณฑลอีสานประทับตั้งอยู่บนเกวียน ภายในวัดยังมีกุฏิเก่าแก่ซึ่งปัจจุบันทำเป็นห้องสมุดประชาชน สร้างโดยช่างชาวเวียดนาม เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส ซึ่งมีซุ้มประตูและหน้าต่างเป็นรูปโค้ง ตั้งอยู่ที่บ้านหว้านใหญ่

วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) เป็นวัดอยู่บนภูเขา ต้องขึ้นบันได 200 ขั้น วัดนี้เคยเป็นที่พำนักของหลวงปู่หล้า เขมปัตโต พระเถระจารย์สายวิปัสสนากรรมฐาน ภายหลังหลวงปู่หล้าละสังขาร ได้มีการจัดสร้าง "เขมปัตโตเจดีย์" บรรจ้อัฐิ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2542 เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ ชั้นบนเป็นพิพิธภัณฑสถานแสดงประวัติ ผลงาน และเครื่องอัฐบริขารส่วนตัว รวมทั้งประดิษฐานหุ่นขี้ผึ้งจำลองหลวงปู่

วัดภูต่านแต่ หรือวัดพุทธโธธัมมะระโร ตั้งอยู่ริมถนนชยางกูร ตำบลโชคชัย อำเภอนิคมคำสร้อยห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 3 กม. (กม.ที่ 134) เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางห้ามมารมีธรรมจักรเปล่งรัศมีอยู่ด้านบนสามารถมองเห็นได้แก่ไกล

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและหัตถกรรม

หอแก้วมุกดาหาร ตั้งอยู่บนถนนมุกดาหาร - ดอนตาล ห่างจากอำเภอเมือง 2 กิโลเมตร สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสครองราชย์ครบ 50 ปี มีพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ส่วนฐานของหอมีลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น ทรง 9 เหลี่ยม ชั้น 1 จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ชั้น 2 เป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติเมืองมุกดาหารวัตถุโบราณล้ำค่าของแผ่นดิน ภาพถ่ายเก่า ตลอดจนเครื่องแต่งกายชาวไทยมุกดาหารทั้ง 8 เผ่า ชั้น 6 เป็นหอชมทัศนียภาพรอบเมืองมุกดาหารและเมืองสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชั้น 7 เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมิ่งมงคลมุกดาหารและพระประจำวันเกิดให้ประชาชนได้สักการะ

ตลาดสินค้าอินโดจีน อยู่ถนนสำราญชายโขง เป็นแหล่งศูนย์รวมสินค้าสารพัดอย่าง ทั้งสินค้าจากประเทศจีน รัสเซีย เวียดนาม ลาว ที่ขนถ่ายผ่านแขวงสะหวันนะเขต ข้ามแม่น้ำโขงมายังมุกดาหาร นอกจากนี้ยังมีสินค้าหัตถกรรมของมุกดาหารเอง เช่น ผ้าไหม หมอนชนิดรวมทั้งสมุนไพรพื้นบ้านต่างๆ มากมาย

ศูนย์สาธิตสินค้าพื้นเมืองมุกดาหาร เป็นศูนย์รวมของงานหัตถกรรมไทยและผ้าไทย โดยภูมิปัญญาชาวบ้านอำเภอต่างๆ ในจังหวัดมารวมกันสาธิตและจำหน่ายบริเวณหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัด ภายในศูนย์จะพบเห็นผ้าไหมจากแหล่งต่างๆ ในจังหวัดมุกดาหาร ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ผ้าฝ้ายลายขีด ผ้าขึ้นมัดหมี่ ผ้าเบี่ยง ตลอดจนการแปรรูปที่เป็นผลิตภัณฑ์จากผ้า เช่น กระเป๋าย่ามและของใช้อื่นๆอีกมากมาย

กลองมโหระทึก อยู่ที่ ตำบลดอนตาล อำเภอดอนตาล อยู่ในวัดมัชฌิมาวาส ซึ่งเป็นที่เก็บรักษากลองมโหระทึกที่ทำจากสำริด นับเป็นกลองมโหระทึกขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หน้ากลองมีลายนูน รูปคล้ายดวงอาทิตย์หรือดวงจันทร์ มีรัศมี 14 แฉก มีประติมากรรมรูปกบประดับทั้ง 4 มุม กลองมโหระทึกถือเป็นวัฒนธรรมร่วมของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อ 2,000-3,000 ปีมาแล้ว

แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร (ภูผาเทิบ) ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงบังอี่ ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมืองมุกดาหาร และ อำเภอดอนตาล ห่างจากตัวเมือง 17 กม. โดยใช้เส้นทางมุกดาหาร-ดอนตาล แยกเข้าทางขวามือระหว่าง กม.ที่ 14-15 อีก 2 กม. จะถึงที่ทำการ

การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.6 : สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- แม่น้ำโขง
- สถานที่ท่องเที่ยว

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2546

N

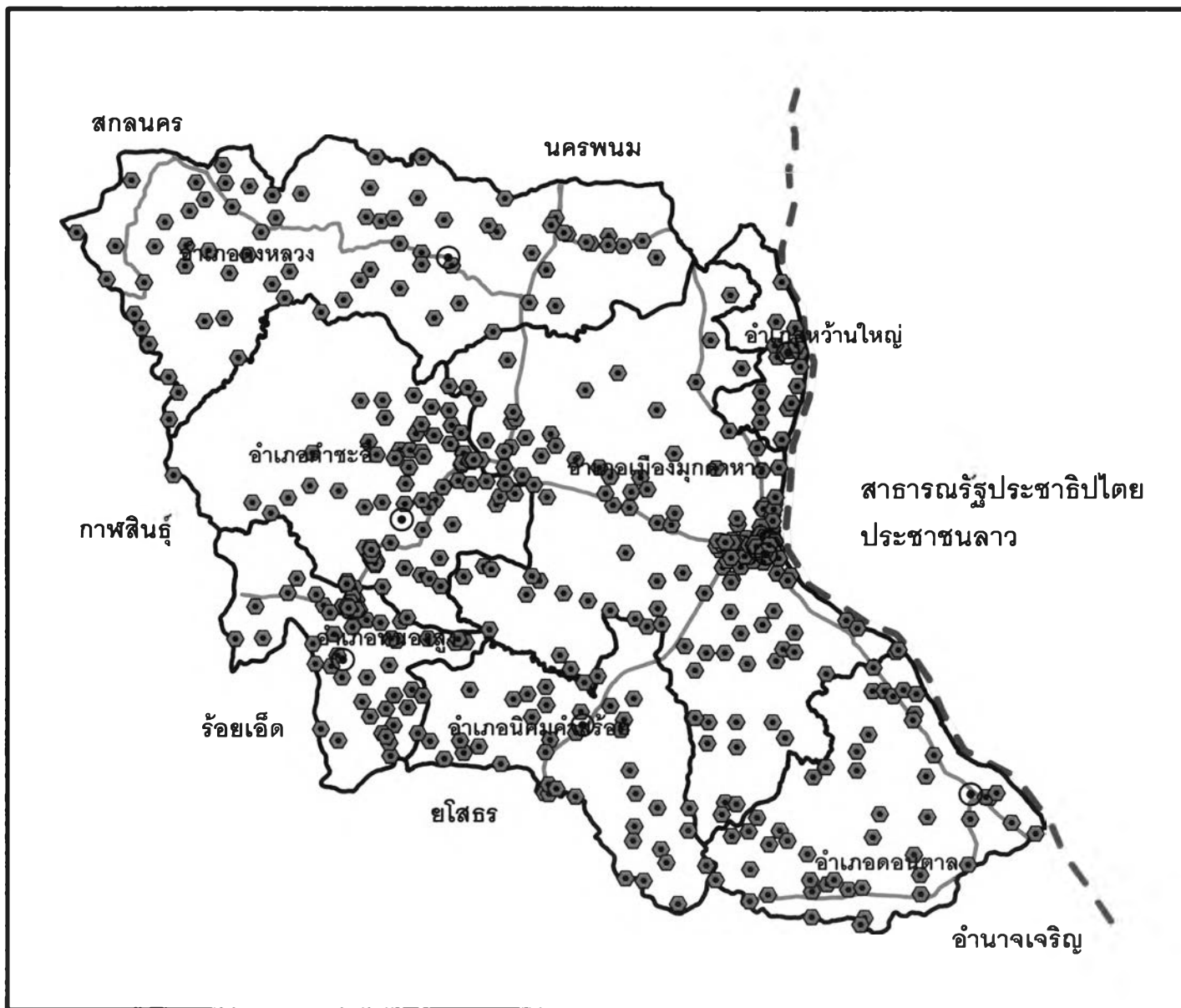

30 0 30 60 120

กิโลเมตร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุทยานแห่งชาติมีเนื้อที่ทั้งหมด 30,312.5 ไร่ หรือ 48.5 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยภูเขาชั้นหลายลูกติดต่อกัน สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเต็ง-รังและป่าเบญจพรรณ หลายบริเวณเป็นผาสูงและลานหินกว้าง มีหินรูปร่างแปลกๆ มากมาย นอกจากนี้ยังมีสถานที่น่าเที่ยวชมในอุทยานแห่งชาติมุกดาหารได้แก่

1. กลุ่มหินต่างๆ กลุ่มหินรูปลักษณะแปลกๆ เหมือนมีคนจับไปวางเทินซ้อนกันไว้ ส่วนใครจะเห็นเป็นรูปอะไรก็ตามแต่จินตนาการ บางอันมีรูปร่างคล้ายร่ม ดอกเห็ดขนาดใหญ่ ไอพ่น มงกุฏ ดอกบัวบาน รองเท้าบูท เก้งจิ้ง สกูป และจานบิน พอเข้าไปปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาวจะมีดอกไม้บานชนิดบานสะพรั่ง เป็นต้นว่า ดอกกระดุม ดอกสร้อยสุวรรณา ดอกช่อหมื่นปี

2. ลานมัจฉลินท์ อยู่บนภูผาเทิบ เป็นลานหินเรียบที่ทอดยาวไกลไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1,200 เมตร บนลานมีร่องน้ำลึกๆ มากมาย เกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝนไหลรวมกันสู่แอ่งน้ำกว้างเรียกว่าวังเดือนห้า บนลานหินได้มีการค้นพบกระดูกสัตว์โบราณอายุไม่ต่ำกว่า 250 ล้านปี อยู่สองจุดห่างกันประมาณ 500 เมตร นักธรณีวิทยาและนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นบริเวณที่เคยอยู่ได้น้ำมาก่อน

3. ภูถ้ำพระ เป็นภูเขาสูงใหญ่ที่สุดในอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร อยู่ระดับความสูง 300-400 เมตร มีที่ราบกว้างใหญ่อยู่หลังเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ จึงทำให้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารและแหล่งน้ำซับ บริเวณด้านหน้าของภูถ้ำพระมีน้ำตกไหลผ่าน ภายในถ้ำในสมัยก่อนเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุและมีพระพุทธรูปปางต่างๆ ที่เป็นทองคำ เงิน ไม้ แก้ว มากมาย แต่ได้ถูกขโมยสูญหายไปหมด ปัจจุบันเหลือเพียงพระพุทธรูปขนาดหน้าตักกว้าง 3 ฟุต พระพุทธรูปไม้อีกหลายร้อยองค์และรูปปั้นสัตว์ต่างๆ

4. ถ้ำฝ่ามือแดง ตั้งอยู่บนภูผาเทิบในเขตพื้นที่ ตำบลนาสีนวน อำเภอเมืองมุกดาหาร ลักษณะของถ้ำเป็นเพิงหินยาว กว้าง 3 เมตร ยาว 60 เมตร ภายในฝาผนังถ้ำมีรูปมือประทับอยู่ 10 มือ และรูปคนยืนจำนวน 6 คน เขียนด้วยสีแดง สันนิษฐานว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 5,000 ปี จัดอยู่ในยุคหินเก่า บริเวณหลังถ้ำจะเป็นหินกว้างและอยู่ในระดับที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้อย่างสวยงาม

อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว เป็นอุทยานที่มีเนื้อที่อยู่บนแนวรอยต่อ 3 จังหวัด คือ อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอชานุมาน และอำเภอเสนานิคม จังหวัดอำนาจเจริญ ประมาณ 145,000 ไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ทอดตัวเป็นแนวยาวจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือลงสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณอุทยานแห่งชาติมีทิวทัศน์ที่สวยงาม ความวิจิตรพิสดารของหินผา มีความเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ตลอดจนวนร่องรอยของการต่อสู้อันเกิดจากความขัดแย้งในอุดมการณ์ทางการเมืองจึงทำให้พื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว สถานที่ที่น่าสนใจได้แก่

สระดอกบัวเป็นแอ่งหินและมีน้ำขังตลอดปี นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในเขตอุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ได้แก่

1. ภูผาแต้ม เป็นหน้าผาประกอบด้วยรูปรอยฝ่ามือและการเขียนสีโบราณก่อนประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าเป็นยุคเดียวกับภาพเขียนสีในถ้ำฝ่ามือแดงของอุทยานแห่งชาติมุกดาหารและที่อุทยานแห่งชาติภูผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี หน้าผามีลักษณะคล้ายถ้ำเพราะหินไหลเลื่อนลงมามีความยาวประมาณ 60 เมตร ภาพเหล่านี้อยู่สูงจากพื้นถ้ำประมาณ 3-5 เมตร เป็นภาพมือและภาพสัญลักษณ์ รวม 98 ภาพ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างอย่างน่าสนใจ

2. ภูผาหอม เป็นจุดชมวิวที่สวยงามมากของเทือกเขาภูผาแต้ม ระหว่างทางเดินจะผ่านป่าไม้ลานหิน และป่าเต็งรังที่สวยงาม จากจุดนี้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ในระยะไกลออกไปทางทิศตะวันตก มีความสูงประมาณ 366 เมตรจากระดับน้ำทะเล ด้านหลังจะมองเห็นภูหมู ภูแผงม้า ภูไม้ขาว ภูซอก ภูอัครชาติ ในยามเย็นตรงจุดนี้จะมีนักท่องเที่ยวนิยมมาชมพระอาทิตย์อัสดง เพื่อเก็บภาพอันน่าประทับใจและพักผ่อนกันมาก

แก่งกะเบา ตั้งอยู่กลางลำน้ำโขง บ้านโนนกะเบา หมู่ที่ 10 ตำบลโป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่เป็นแก่งหินยาวเหยียดตามลำน้ำโขง เป็นโขดหินสวยงามมาก โดยเฉพาะในฤดูแล้งน้ำในบริเวณ นั้นจะสูงต่ำต่างระดับคล้ายน้ำตก เป็นธรรมชาติสวยงามมากและบริเวณบ้านโนนกะเบาเป็นที่สูงสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันสวยงามของอำเภอธาตุพนม และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นบริเวณฝั่งน้ำโขงติดกับแก่งเป็นป่าไม้ธรรมชาตินานาชนิด

วนอุทยานภูหมู อยู่บนเส้นทางระหว่างอำเภอนิคมน้ำอ้อย - เลิงนกทา จังหวัดยโสธร เดิมเป็นแหล่งที่มีหมูป่าอยู่มาก จึงเรียกว่า ภูหมู เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้ป่า และสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำตก บนภูเขาแห่งนั้นบริเวณยอดเขามีจุดชมวิวถึง 3 จุด ซึ่งสามารถเห็นทัศนียภาพที่สวยงามต่างกัน

ภูมโนรมย์ อยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารประมาณ 5 กม. ไปตามเส้นทางมุกดาหาร ดอนตาล ทางหลวงหมายเลข 2034 ประมาณ 2 กม. แล้วมีทางแยกขวามืออีกประมาณ 3 กม. นำรถไปจอดที่เชิงเขา และเดินขึ้นไปยอดเขา ซึ่งมีศาลาที่พักและรอยพระพุทธรูปจำลองอีก 1 เมตร เมื่ออยู่บนยอดเขาจะมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองมุกดาหาร แม่น้ำโขงและแขวงสะหวันนะเขตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

น้ำตกแก่งโพธิ์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 บ้านนาหินกอง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ระยะห่างจากอำเภอดงหลวงประมาณ 88 กม. มีขนาดกว้าง 14 เมตร สูง 10 เมตร มีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะทาง 2,000 เมตร มีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจ

พรรณที่อุดมสมบูรณ์สองข้างทางลำน้ำพุง และยังมีพื้นที่สามารถกางเต็นท์พักแรมได้ ตำบลกกตูม อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

โชดหินภูเขาไฟ ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 บ้านโพนสว่าง ตำบลพังแดง อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหารเป็นโชดหินปล่องภูเขาไฟ เกิดจากการเย็นตัวของลาวา เป็นร่องรอยของภูเขาไฟ ในอดีต มีลานหินขนาดใหญ่ และปล่องไฟจำนวนมาก แต่ละปล่องเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 - 5 เมตร ตำบลพังแดง อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร (แผนที่ 3.6)

3.1.8 การคมนาคมและการขนส่ง

การคมนาคมขนส่งภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหารมีหลายรูปแบบ สามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1.8.1 ทางถนน

เนื่องจากความล้าหลังของการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีต ทำให้รัฐบาลต้องพัฒนาการคมนาคมทางถนนให้สามารถติดต่อกับภูมิภาคอื่นๆ ได้สะดวกและสามารถขยายฐานการผลิตอุตสาหกรรมภายในภาค จึงทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีถนนที่เชื่อมโยงทุกจังหวัดและเกือบทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยมีถนนสายหลักและสายรอง ดังนี้

ถนนสายหลัก

- ทางหลวงหมายเลข 2 เชื่อมภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดสระบุรี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี สิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย
- ทางหลวงหมายเลข 22 เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในแนวตะวันตก-ตะวันออก จังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ที่จังหวัดอุดรธานี
- ทางหลวงหมายเลข 23 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนกลางและตะวันตกกับพื้นที่ด้านตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเริ่มต้นจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 จากอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ไปยังจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร สิ้นสุดที่จังหวัดอุบลราชธานี

- ทางหลวงหมายเลข 24 เชื่อมโยงพื้นที่ทางตอนใต้ของภาค โดยเริ่มต้นที่จังหวัดนครราชสีมา ไปยังจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ สิ้นสุดที่จังหวัดอุบลราชธานี

- ทางหลวงหมายเลข 12 เชื่อมโยงภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากจังหวัดพิษณุโลก สิ้นสุดที่จังหวัดขอนแก่น

ถนนสายรอง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 201 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนล่างและตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากอำเภอสีคิ้ว จังหวัดชัยภูมิ อำเภอชุมแพ ถึงจังหวัดเลย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 202 เชื่อมโยงพื้นที่ฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดชัยภูมิ สุวรรณภูมิ จังหวัดยโสธร ถึง เขมราฐ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 203 เชื่อมโยงพื้นที่ภาคกลางภาคเหนือ และตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดสระบุรี อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ถึงจังหวัดเลย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนกลาง จากจังหวัดขอนแก่น ถึงจังหวัดกาฬสินธุ์ และสามารถเชื่อมโยงไปยังอำเภอภูจันทารายณ์ และจังหวัดมุกดาหาร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนล่างและตอนเหนือของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ถึงจังหวัดเลย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนกลางและตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดกาฬสินธุ์ ถึงจังหวัดสกลนคร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนล่างและตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดร้อยเอ็ด ถึงจังหวัดกาฬสินธุ์

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนล่างและตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจาก จากประโคน ถึงบรบือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 225 เชื่อมโยงพื้นที่ภาคกลางและพื้นที่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ถึงจังหวัดขอนแก่น

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เชื่อมโยงพื้นที่ตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก จากจังหวัดนครราชสีมา อำเภออินทร์บุรี ถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา

การติดต่อระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับอำเภอต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกจังหวัดมีถนนลาดยางติดต่อกันได้โดยตลอด ซึ่งการคมนาคมและการขนส่งทางรถยนต์ในจังหวัดมุกดาหารเป็นที่นิยมกันมากทั้งในระดับชุมชนเมืองและระดับจังหวัด เส้นทางที่ผ่านพื้นที่จังหวัดมุกดาหารซึ่งทำให้สามารถติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น นั้นประกอบด้วยเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนม และจังหวัดหนองคาย ตอนบนของถนนเส้นนี้ผ่านเทศบาลเมืองมุกดาหารซึ่งถือเป็นถนนสายประธานของเมืองเรียกว่า ถนนชยางกูร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2029 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 ผ่านตัวเมืองมุกดาหารและไปบรรจบถนนพิทักษ์พนมเขต ถือเป็นถนนสายหลักของเมืองเรียกว่า ถนนพิทักษ์พนมเขต หรือถนนวิวิธสุการ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2034 คือถนนมุกดาหาร – ดอนตาล เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองมุกดาหารกับอำเภอข้างเคียง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2042 คือ ถนนมุกดาหาร – คำชะอี เป็นถนนสายหลักของเมืองมุกดาหารที่เชื่อมต่อจังหวัดกาฬสินธุ์ (แผนที่ 3.7)

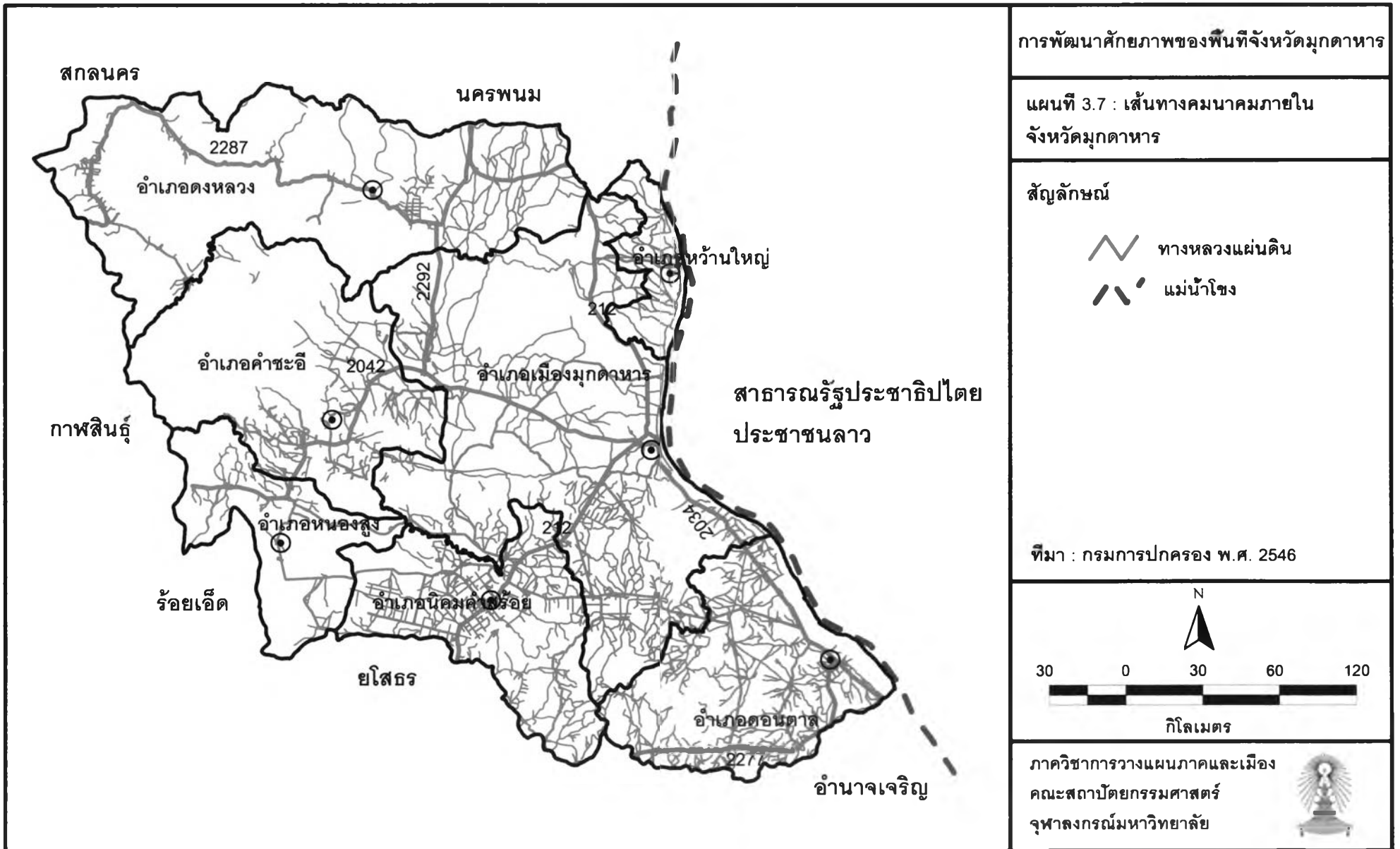
3.1.8.2 ทางรถไฟ

เส้นทางรถไฟของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งหมด 3 สาย ได้แก่

- สายกรุงเทพ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ถึงอุบลราชธานี

- สายกรุงเทพ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี ถึง หนองคาย

- สายกรุงเทพ บ้านนา แก่งคอย ปากช่อง

การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.7 : เส้นทางคมนาคมภายในจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- แม่น้ำโขง

ที่มา : กรมการปกครอง พ.ศ. 2546

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันยังไม่มีทางรถไฟผ่านเข้าไปในพื้นที่เขตจังหวัดมุกดาหาร หากต้องการใช้บริการรถไฟ ต้องโดยสารรถด่วนและรถด่วนพิเศษ กรุงเทพฯ – อุบลราชธานี ซึ่งมีทุกวัน จากนั้นต่อรถโดยสารไปยังจังหวัดมุกดาหาร รวมระยะทางประมาณ 167 กิโลเมตร

3.1.8.3 ทางน้ำ

การคมนาคมทางน้ำภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก ยกเว้นบริเวณลำน้ำโขง และตามลำน้ำในท้องถิ่นซึ่งเป็นการสัญจรและการขนส่งระยะสั้นเพื่อการท่องเที่ยวและการประมง โดยมีท่าเทียบเรือที่สำคัญ คือ ท่าเรืออำเภอบ้านดง ท่าเรืออำเภอศรีเชียงใหม่ และท่าเรืออำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ท่าเรืออำเภอเมือง และท่าเรืออำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

สำหรับจังหวัดมุกดาหารแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญที่สุดของเพียงสายเดียว เส้นทางคมนาคมส่วนใหญ่จะใช้ในการข้ามฟากจากบริเวณอำเภอเมือง อำเภอดอนตาล และอำเภอน้ำโสมใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ไปยังฝั่งตรงข้ามซึ่งเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านแขวงสะหวันเขต ใช้ในการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ในเขตอำเภอที่ติดกับแม่น้ำโขงบ้างเล็กน้อย รวมถึงการคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยว โดยจังหวัดมุกดาหารมีท่าเทียบเรือเพื่อการส่งสินค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 1 ท่า ตั้งอยู่ที่บ้านโปกกลาง ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง และท่าเรือโดยสารข้ามฟากของประชาชนทั้งสองประเทศ จำนวน 1 ท่า ตั้งอยู่ที่ ถนนสำราญชายโขง อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร การคมนาคมติดต่อไปมาระหว่างกันตลอดจนการขนส่งสินค้าใช้การคมนาคมทางน้ำได้เพียงอย่างเดียว

3.1.8.4 ทางอากาศ

การคมนาคมทางอากาศจะมีในจังหวัดที่มีสนามบินพาณิชย์ตั้งอยู่ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดสกลนคร

ปัจจุบันจังหวัดมุกดาหารยังไม่มีสนามบินพาณิชย์ในจังหวัด หากต้องการใช้บริการของสายการบิน เพื่อเดินทางเข้าสู่จังหวัดมุกดาหารจะต้องโดยสารเครื่องบินมาลงที่จังหวัดอุบลราชธานี หรือลงที่จังหวัดสกลนครแล้วเดินทางต่อโดยใช้รถยนต์ รถประจำทางมายังจังหวัดมุกดาหาร เป็นระยะทาง 167 กิโลเมตร และ 120 กิโลเมตร ตามลำดับ ในส่วนของจังหวัดมุกดาหารจะมีหน่วยบริการของสายการบินไทยมาให้บริการจองเที่ยวบินได้ โดยทางบริษัทจะใช้รถยนต์นำผู้โดยสารที่จองเที่ยวบินจากจังหวัดมุกดาหารมาส่งขึ้นเครื่องบินที่จังหวัดอุบลราชธานี หรือจังหวัดสกลนคร

3.1.9 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.1.9.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากข้อมูลการใช้ที่ดินภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปรียบเทียบกับจังหวัดมุกดาหารระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2543 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในลักษณะที่พื้นที่ป่าไร้ลดลงในจำนวนที่ใกล้เคียงกับการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถือครองการเกษตร แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ป่าไร้ถูกบุกรุกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในรูปของการถือครองทางการเกษตรมากขึ้น โดยพื้นที่ป่ามีพื้นที่ 13,187,648 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.52 ของพื้นที่ภาค ลดลงเหลือ 12,170,003 ไร่ หรือร้อยละ 17.09 ของพื้นที่ภาค ขณะที่พื้นที่ถือครองการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 57,329,787 ไร่ หรือร้อยละ 80.51 ของพื้นที่ภาค เพิ่มขึ้นเป็น 58,429,749 ไร่ หรือร้อยละ 82.06 ของพื้นที่ภาค

ในจำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นในพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่อื่นๆ และพื้นที่ปลูกพืชและไม้ดอก อย่างเห็นได้ชัด โดยคิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 81.41, 59.73 และ 13.69 ตามลำดับ ขณะที่พื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นกลับลดลงในอัตราร้อยละ 11.16 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ป่าไร้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกบุกรุกยึดครอง และนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักและไม้ดอก รวมถึงเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการนำไปใช้ประโยชน์ประเภทอื่น

การใช้ที่ดินในจังหวัดมุกดาหารในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่คล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ พื้นที่ป่าไร้ลดลงในขณะที่พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยลดลงจาก 838,863 ไร่ หรือ ร้อยละ 30.93 เหลือ 830,064 ไร่ หรือ ร้อยละ

ตารางที่ 3.3 : การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543

ประเภทการใช้ที่ดิน	การใช้ที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	การใช้ที่ดินจังหวัดมุกดาหาร				อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
	พ.ศ.2533	ร้อยละ	พ.ศ.2543	ร้อยละ		พ.ศ.2533	ร้อยละ	พ.ศ.2543	ร้อยละ	
เนื้อทั้งหมด	71,206,655	100	71,206,655	100		2,712,394	100	2,712,394	100	
เนื้อที่ป่าไร่	13,187,684	18.52	12,170,003	17.09	7.72	838,863	30.93	830,064	30.60	1.05
เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	57,329,787	80.51	58,429,749	82.06	1.92	819,127	30.20	920,893	33.95	12.42
เนื้อที่อื่นๆ	689,184	0.97	606,903	0.85	11.94	1,054,404	38.87	961,437	35.45	8.82
การใช้ที่ถือครองทางการเกษตร	57,329,747	100.00	58,429,749	100.00		819,127	100.00	920,893.00	100.00	
ที่อยู่อาศัย	1,292,963	2.26	2,345,540	4.01	81.41	28,307	3.46	27,797	3.02	1.80
ที่นา	36,696,546	64.01	37,540,903	64.25	2.30	394,890	48.21	432,270	46.94	9.47
ที่ปลูกพืชไร่	12,549,076	21.89	11,715,560	20.05	6.64	205,534	25.09	181,904	19.75	11.50
ที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	3,575,211	6.24	3,176,168	5.44	11.16	61,716	7.53	118,723	12.89	92.37
ที่ปลูกพืชผักและไม้ดอก	166,780	0.29	189,615	0.32	13.69	7,829	0.96	3,901	0.42	50.17
ที่เลี้ยงปศุสัตว์	478,472	0.83	474,468	0.81	0.84	10,405	1.27	8,798	0.96	15.44
ที่รกร้างว่างเปล่า	1,943,379	3.39	1,985,507	3.40	2.17	47,512	5.80	54,045	5.87	13.75
ที่อื่นๆ	627,320	1.09	1,001,988	1.71	59.73	62,934	7.68	93,455	10.15	48.50

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2546

30.60 ขณะที่พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 819,127 ไร่ หรือ ร้อยละ 30.20 เพิ่มขึ้น เป็น 920,893 ไร่ หรือร้อยละ 33.95 ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าไร่ที่ลดลง มีจำนวนใกล้เคียงกับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไร่ เท่ากับร้อยละ 1.05 และอัตราการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เท่ากับ ร้อยละ 12.42 ซึ่งในจำนวนนี้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นสูงที่สุดถึงร้อยละ 92.37 รองลงมาได้แก่ พื้นที่อื่นๆ ร้อยละ 48.50 และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ร้อยละ 13.75 ส่วนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์น้อยลง ได้แก่ พื้นที่สำหรับปลูกพืชผักและไม้ดอก มีอัตราการลดลงร้อยละ 50.17 และพื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์ ลดลงร้อยละ 15.44

จากข้อมูลการใช้ที่ดินจังหวัดมุกดาหารแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ป่าไร่ถูกบุกรุกและนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเป็นส่วนมาก โดยกระจายการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่นๆ เพียงเล็กน้อย มีการนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นมากที่สุด เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตเป็นการผลิตเพื่อส่งโรงงาน ดังนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่จึงถูกใช้เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงาน สำหรับการลดลงของพื้นที่ปลูกพืชผักและไม้ดอก และพื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์ เนื่องจากมีการพัฒนาระบบการเพาะปลูกให้เป็นพื้นที่เข้มข้น และระบบการทำปศุสัตว์ โดยลดขนาดพื้นที่ลงและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น

3.1.9.2 การใช้ที่ดินภายในจังหวัดมุกดาหาร

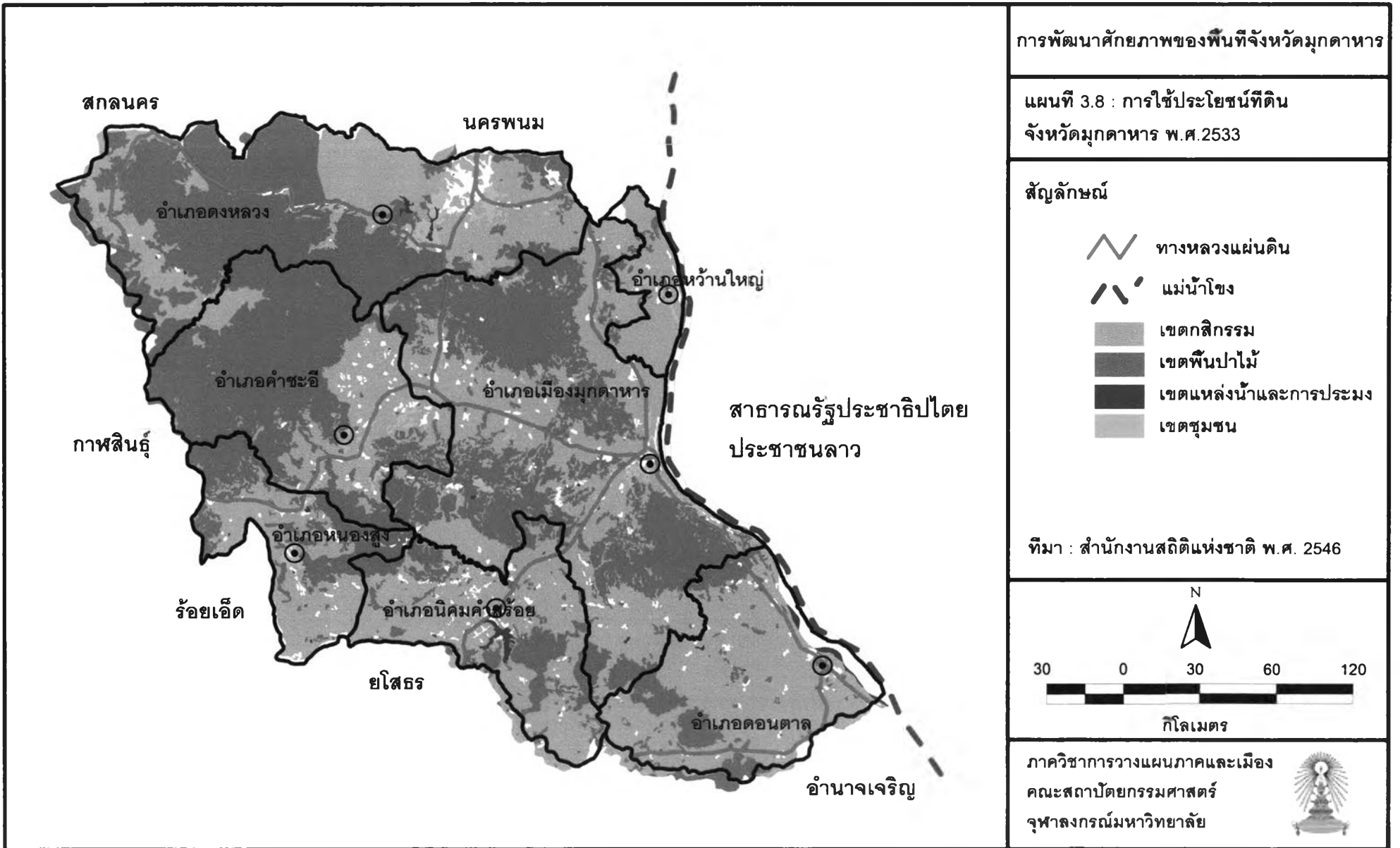
การใช้ที่ดินภายในจังหวัดมุกดาหาร ในพ.ศ. 2543 สามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ ดังนี้

เขตเกษตรกรรม

เขตเกษตรกรรมมีพื้นที่ประมาณ 2,039.04 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 46.98 เป็นเขตที่สอดคล้องกับอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ รวมทั้งเหมาะกับความรู้ความสามารถของประชากรในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยพื้นที่เขตนี้สามารถแบ่งออกเป็นเขตย่อยๆ ดังนี้

เขตเกษตรกรรมที่มีการชลประทาน

มีเนื้อที่ 493.58 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 11.37 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นเขตที่ได้รับการพัฒนาระบบชลประทานเพื่อช่วยเหลือการเพาะปลูกในฤดูฝน และฤดูแล้ง พบ

การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

แผนที่ 3.8 : การใช้ประโยชน์ที่ดิน
จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.2533

สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- แม่น้ำโขง
- เขตการกสิกรรม
- เขตพื้นที่ป่าไม้
- เขตแหล่งน้ำและการประมง
- เขตชุมชน

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2546

N

30 0 30 60 120

กิโลเมตร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พื้นที่เขตนี้อำเภอแม่ฮ่องสอนเป็นส่วนใหญ่ บางบริเวณของห้วยบังอี่ และท้ายอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ในจังหวัด ซึ่งได้รับการพัฒนาด้านชลประทานโดยการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าของการพลังงานแห่งชาติ และโครงการชลประทานท้ายอ่างเก็บน้ำต่างๆ ของกรมชลประทาน

เขตชลประทานที่อาศัยน้ำฝน

มีเนื้อที่ 1,545.46 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 35.61 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นเขตปลูกพืชที่อาศัยน้ำจากน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ไม่มีการพัฒนาแหล่งน้ำไม่ว่าเป็นการชลประทานแบบให้น้ำโดยใช้แรงดึงดูดของโลกหรือโดยการนำน้ำขึ้นมาโดยใช้แรงงานของเครื่องจักร หรือแรงงานของคน เขตนี้เป็นเขตที่มีพื้นที่มากที่สุด กระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด

เขตป่าไม้

เขตป่าไม้มีพื้นที่ประมาณ 1,328.10 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 30.60 ของพื้นที่จังหวัดประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ เขตป่าชุมชน มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาสูง หรือเนินเขาหรือพื้นที่ที่มีลูกรังปะปนอยู่มากในดินหรือพื้นที่ที่มีหินใก้ เป็นแหล่งของต้นน้ำสายต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยบางทราย ห้วยชะโนด ห้วยมุก ห้วยบังอี่ เป็นต้น มีสภาพป่าที่ยังสมบูรณ์อยู่ แต่บางส่วนถูกบุกรุกไป ทำให้มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ

เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มีเนื้อที่ทั้งหมด 24.08 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.55 เป็นเขตที่กำหนดขึ้นมาจากบริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมนอกเขตป่าตามกฎหมาย และดินที่ไม่เหมาะต่อการเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นดินตื้นมีกรวด ลูกรังปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ผิวหน้าดินลงไป หรือเป็นพื้นที่ที่มีหินใก้

เขตแหล่งน้ำและการประมง

เขตแหล่งน้ำและการประมงมีพื้นที่ 64.75 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.49 มีทั้งแหล่งน้ำในธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำโขง ห้วย นอง คลอง บึง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำต่างๆ ทั้งขนาดกลางและขนาดเล็ก ฝ่ายน้ำล้น บ่อขนาดต่างๆ ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้ มีสัตว์น้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่ปล่อยลงไปเลี้ยงตามธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และยังมี การเลี้ยงปลาในบ่อด้วยแต่ไม่มากนัก

ตารางที่ 3.4 : การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543

ประเภทการใช้ ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตร.กม.)		พื้นที่ (ตร.กม.)		การเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ดิน	
	พ.ศ. 2533	ร้อยละ	พ.ศ. 2543	ร้อยละ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ
1. เขตชลประทาน	2,183.05	50.30	2,039.04	46.98	-144.01	-3.32
1.1 เขตชลประทาน	545.62	12.57	493.58	11.37	-52.04	-1.20
1.2 เขตน้ำฝน	1,637.43	37.73	1,545.46	35.61	-91.97	-2.12
2. เขตพื้นที่ป่า	1,815.40	41.83	1,328.10	30.60	-487.30	-11.23
3. เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	16.89	0.39	24.08	0.55	7.19	0.17
4. เขตแหล่งน้ำและ การประมง	45.93	1.06	64.75	1.49	18.82	0.43
5. เขตชุมชนและ ที่อยู่อาศัย	64.29	1.48	368.08	8.48	303.79	7.00
6. อื่นๆ	214.26	4.94	515.77	11.88	301.51	6.95
รวม	4,339.82	100	4,339.82	100		

ที่มา : สมุดรายนงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2545

เขตชุมชน

เขตชุมชนในจังหวัดมุกดาหารประกอบด้วย 4 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองมุกดาหาร เทศบาลตำบลคำชะอี เทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย และเทศบาลคอนตาล รวมพื้นที่ทั้งหมด 368.08 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 8.48 การตั้งชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงบริเวณที่เป็นสันดินริมน้ำ และพื้นที่ดอนซึ่งมีการคมนาคมสะดวก

พื้นที่อื่นๆ

พื้นที่อื่นๆ มีพื้นที่ประมาณ 515.77 ตารางกิโลเมตร ได้แก่ พื้นที่ถนนตรอก ซอย แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า แหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน โกดังสินค้า พื้นที่อุตสาหกรรม เป็นต้น

จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินภายในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า มีการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นทุกประเภท ยกเว้นเขตชลประทาน และ เขตพื้นที่ป่าซึ่งมีพื้นที่ลดลงจากเดิมร้อยละ 3.32 และ 11.23 ตามลำดับ ส่วนเขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มีพื้นที่เพิ่มขึ้น 7.19 หรือร้อยละ 0.17 เขตแหล่งน้ำและการประมงมีพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.43 เขตชุมชนและที่อยู่อาศัยมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจากเดิม 303.79 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 7.00 และพื้นที่อื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ถนน พื้นที่โกดังสินค้า และพื้นที่อุตสาหกรรม เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.95 แสดงให้เห็นว่า จังหวัดมุกดาหารกำลังมีการขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่างๆ ภายในจังหวัด โดยเฉพาะในเขตชุมชนและที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพื่อรองรับการเจริญเติบโตและการขยายตัวด้านเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการอุปโภค บริโภค การทำปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมให้เพียงพอกับความต้องการ รวมทั้งการเพิ่มและขยายเส้นทางคมนาคมขนส่งให้มีความพร้อมที่จะรองรับการขยายตัวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.1.9.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร

บริเวณตัวเมืองมุกดาหารปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่ราบบริเวณตะวันออกของตัวเมืองมีชุมชน และอาคารพาณิชย์อยู่อย่างหนาแน่น บริเวณนี้เดิมเป็นศูนย์ราชการ ต่อมาเมื่อมีทางแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 สายอุบลราชธานี - นครพนม และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2042 จากจังหวัดมุกดาหาร - อำเภอคำชะอี ทำให้เกิดชุมชนตรงบริเวณทางแยกดังกล่าวเพิ่มหนาแน่นขึ้น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2029 แยกเข้าจังหวัดมุกดาหารทางตอนใต้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ส่วนตอนเหนือเป็นตลาดสดเรียกว่า "ตลาดเมืองใหม่" มีอาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นทำให้เกิดชุมชน และเริ่มแออัดขึ้น

จากข้อมูลการสำรวจภาคสนามของสำนักผังเมืองจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ระหว่างพ.ศ. 2533-2543 ชุมชนเมืองมุกดาหารมีการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรวมเพิ่มขึ้น 3.99 ตารางกิโลเมตร แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทจะ พบว่าพื้นที่เกษตรกรรม มีการเปลี่ยนแปลงลดลง 3.99 ตารางกิโลเมตร ที่พักอาศัย มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 3.99 ตารางกิโลเมตร พาณิชยกรรม มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.05 ตารางกิโลเมตร สถาบันราชการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.30 ตารางกิโลเมตร อุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.21 ตารางกิโลเมตร คลังสินค้า มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.16 ตารางกิโลเมตร ศาสนา มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.01 ตาราง

กิโลเมตร พื้นที่นันทนาการ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 0.34 ตารางกิโลเมตร และถนน ทราย ขอย มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1.31 ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 3.5 : การใช้ที่ดินของเทศบาลเมืองมุกดาหาร พ.ศ. 2533 – 2543

ประเภทการใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543		การเปลี่ยนแปลง พื้นที่ (ตร.กม.)
	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	
1) รวมการใช้ที่ดินนอกการเกษตร	7.88	22.17	11.87	33.39	3.99
1.1 ที่อยู่อาศัย	3.53	9.93	5.14	14.46	1.61
1.2 พาณิชยกรรม	0.27	0.76	0.32	0.90	0.05
1.3 สถาบันราชการ	1.56	4.39	1.86	5.23	0.30
1.4 อุตสาหกรรม	0.31	0.87	0.52	1.46	0.21
1.5 คลังสินค้า	0.22	0.62	0.38	1.07	0.16
1.6 ศาสนา	0.52	1.46	0.53	1.49	0.01
1.7 ที่โล่งเพื่อนันทนาการ	0.2	0.56	0.54	1.52	0.34
1.8 สถาบันศึกษา	0.38	1.07	0.38	1.07	0.00
1.9 ถนน ทราย	0.89	2.50	2.2	6.19	1.31
2) ชนบทและเกษตรกรรม	27.67	77.83	23.68	66.61	-3.99
รวมพื้นที่ทั้งหมด	35.55	100.00	35.55	100.00	

ที่มา : สำนักผังเมืองจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2544

การใช้ที่ดินของเมืองมุกดาหารในช่วง 11 ปีที่ผ่านมา จะเห็นว่าเริ่มมีการก่อสร้างที่พักอาศัยของเมืองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การเพิ่มขึ้นของพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ แสดงให้เห็นถึงความเจริญและการขยายตัวของเมืองในด้านต่างๆ มีการตัดถนน และทรายเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเตรียมพื้นที่ของเมืองให้พร้อมที่จะรองรับการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.2 ลักษณะทางสังคม

3.2.1 การกระจายตัวและขนาดประชากร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่มีประชากรขนาดใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ใน พ.ศ.2536 มีประชากรจำนวน 20,680,068 คน เพิ่มขึ้นเป็น 21,498,762 คน ในพ.ศ.2545 คิดเป็นอัตราการเติบโตประชากรเฉลี่ย 10 ปี ร้อยละ 7.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัดใน พ.ศ.2536 ซึ่งจังหวัดอำนาจเจริญ และหนองบัวลำภู ยังเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอุดรธานี พบว่า จังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด 5 อันดับแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดบุรีรัมย์ ตามลำดับ ใน พ.ศ.2545 มีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองซึ่งมีการประกาศตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดหนองบัวลำภู ใน พ.ศ.2537 โดยแยกจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอุดรธานี จึงส่งผลกระทบต่อลำดับจังหวัดที่มีประชากรมากใน 5 อันดับแรก คือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดอุดรธานี ตามลำดับ ถึงแม้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีจะถูกแยกตัวแต่ไม่มีผลต่อการลดลงของจำนวนประชากรมากนัก จึงมีจำนวนประชากรน้อยกว่าจังหวัดขอนแก่นเพียงเล็กน้อย ขณะที่จังหวัดอุดรธานีถูกแบ่งเป็นจำนวนประชากรที่มีขนาดใหญ่กว่า จึงทำให้ประชากรลดลงมาก จนกระทั่งอยู่ในลำดับที่ 5 ของภาค ในพ.ศ.2545 (ตารางที่ 3.6)

ใน พ.ศ.2545 จังหวัดมุกดาหารมีประชากรทั้งสิ้น 338,276 คน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2536 จำนวน 29,943 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.97 โดยเป็นชาย จำนวน 169,727 คน เป็นหญิง 168,549 คน หรือร้อยละ 50.17 และร้อยละ 49.83 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร มีประชากรจำนวน 129,799 คน คิดเป็นร้อยละ 38.37 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ อำเภอดำชะอี อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดอนตาล อำเภอดงหลวง อำเภอหนองสูง และอำเภอหว้านใหญ่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.7 และ แผนภูมิ 3.1)

ตารางที่ 3.6 : จำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากร และความหนาแน่นประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลงประชากร		อัตราการเติบโต ประชากรเฉลี่ย 10 ปี ที่ผ่านมา (ร้อยละ)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)	
		พ.ศ. 2536		พ.ศ. 2545		พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2545			พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2545
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	168,854.30	20,068,068	100.00	21,498,762	100.00	1,430,694	100.00	7.13	118.85	127.32
ขอนแก่น	10,886.00	1,662,512	8.28	1,829,937	8.51	167,425	11.70	10.07	152.72	168.10
อุดรธานี	11,730.30	1,846,154	9.20	1,505,338	7.00	340,816	23.82	18.46	157.38	128.33
เลย	11,424.60	595,444	2.97	601,004	2.80	5,560	0.39	0.93	52.12	52.61
หนองคาย	7,332.30	836,693	4.17	910,329	4.23	73,636	5.15	8.80	114.11	124.15
มุกดาหาร	4,339.80	308,333	1.54	338,276	1.57	29,943	2.09	9.71	71.05	77.95
นครพนม	5,512.70	649,933	3.24	704,208	3.28	54,275	3.79	8.35	117.90	127.74
สกลนคร	9,605.80	1,014,343	5.05	1,066,782	4.96	52,439	3.67	5.17	105.60	111.06
กาฬสินธุ์	6,946.70	925,254	4.61	945,579	4.40	20,325	1.42	2.20	133.19	136.12
นครราชสีมา	20,494.00	2,467,366	12.29	2,689,094	12.51	221,728	15.50	8.99	120.39	131.21
ชัยภูมิ	12,778.30	1,086,331	5.41	1,126,089	5.24	39,758	2.78	3.66	85.01	88.13
ยโสธร	4,161.60	528,277	2.63	590,025	2.74	61,748	4.32	11.69	126.94	141.78
อุบลราชธานี	15,744.90	1,945,179	9.69	1,736,742	8.08	208,437	14.57	10.72	123.54	110.31
ร้อยเอ็ด	8,299.40	1,238,930	6.17	1,267,734	5.90	28,804	2.01	2.32	149.28	152.75
บุรีรัมย์	10,321.90	1,417,329	7.06	1,532,102	7.13	114,773	8.02	8.10	137.31	148.43
สุรินทร์	8,124.00	1,341,385	6.68	1,360,863	6.33	19,478	1.36	1.45	165.11	167.51
มหาสารคาม	5,291.70	869,118	4.33	988,381	4.60	119,263	8.34	13.72	164.24	186.78
ศรีสะเกษ	8,840.00	1,335,487	6.65	1,442,836	6.71	107,349	7.50	8.04	151.07	163.22
หนองบัวลำภู	3,859.10	-	-	495,559	2.31	495,559	34.64	-	-	128.41
อำนาจเจริญ	3,161.20	-	-	367,884	1.71	367,884	25.71	-	-	116.37

ที่มา : กรมการปกครอง พ.ศ. 2546

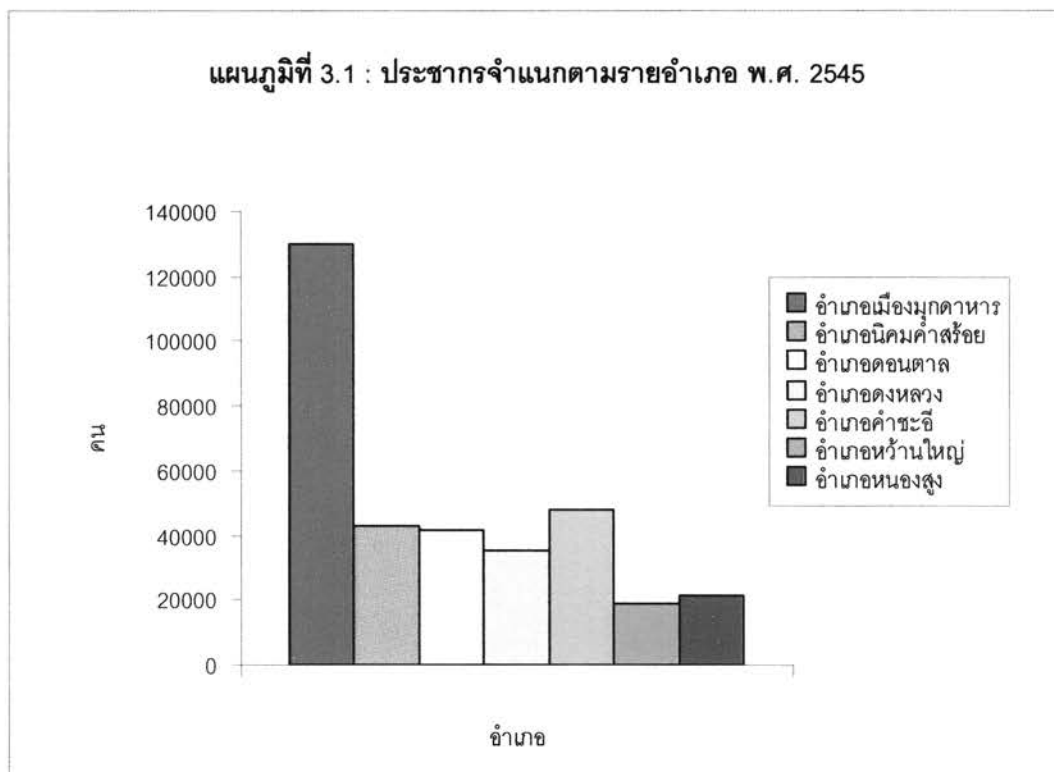
ตารางที่ 3.7 : ประชากรจำแนกตามรายอำเภอ พ.ศ. 2545

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน
	รวม	ชาย	หญิง	
จังหวัดมุกดาหาร	338,276	169,727	168,549	75,597
อำเภอเมืองมุกดาหาร	129,799	65,120	64,679	31,121
อำเภอนิคมน้ำอ้อย	43,123	21,613	21,510	9,365
อำเภอดอนตาล	41,888	21,178	20,710	8,789
อำเภอดงหลวง	35,251	17,812	17,439	7,468
อำเภอคำชะอี	47,875	23,851	24,024	10,039
อำเภอห้วยน้ำใหญ่	18,875	9,449	9,426	4,163
อำเภอหนองสูง	21,465	10,704	10,761	4,652

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2544

จังหวัดมุกดาหารประกอบด้วยชนเผ่าต่างๆ รวม 8 เผ่า ได้แก่ ผู้ไทย ไทยย้อ ไทยช่า ไทยกระโซ่ ไทยกระเลิง ไทยแสก ไทยกุลา และไทยลาว แต่ละเผ่าจะอยู่รวมกลุ่มกระจัดกระจายอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่างๆ ดังนี้

- ชาวผู้ไท (ภูไท) ส่วนใหญ่จะอยู่ที่อำเภอหนองสูงและอำเภอคำชะอี
- ชาวไทยย้อ จะอยู่ในอำเภอห้วยน้ำใหญ่
- ชาวไทยช่า จะอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอดอนตาล
- ชาวไทยโซ่ (โล้) อยู่ในพื้นที่อำเภอดงหลวง
- ชาวไทยกระเลิง (ช่าเลิง) เป็นพวกตระกูลเดียวกับชาวไทยช่าและชาวไทยโล้ อยู่ในพื้นที่อำเภอคำชะอี
- ชาวไทยแสก มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป
- ชาวไทยกุลา มีอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร
- ชาวไทยลาว ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร

ลักษณะการกระจายตัวของประชากรจังหวัดมุกดาหารมีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ประกอบอาชีพ และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพโดยเฉพาะการกระจายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ พื้นที่ที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่ ได้แก่

- พื้นที่ราบตอนกลางของจังหวัดต่อเนื่องระหว่างอำเภอเมืองมุกดาหารและอำเภอคำชะอี บริเวณตำบลมุกดาหาร กุดแซ่ บ้านโคก โพนงาม หนองเลี่ยน บ้านค้อ บ้านซ่ง บ้านเหล่า ส่วนมากเป็นพื้นที่ราบทำการเกษตรซึ่งปลูกข้าวเป็นหลัก ลักษณะการกระจายตัวของหมู่บ้านส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2042
- พื้นที่ราบตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตอำเภอห้วยน้ำขาวต่อเนื่องกับอำเภอเมืองมุกดาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรสูง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานประชากรจะหนาแน่นเป็นแนวยาวตามริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นส่วนใหญ่
- พื้นที่ราบในเขตอำเภอนิคมน้ำอ้อมและอำเภอหนองสูง มีประชากรหนาแน่นมากตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 โดยเฉพาะบริเวณตำบลนิคมคำสร้อย นาออก หนองแวง หนองสูง และโนนยาง นอกจากนี้ยังเป็นบริเวณที่มีการทำนา การปลูกพืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย
- พื้นที่ราบในเขตอำเภอดงหลวง มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบแคบๆ ค่อนข้างเบาบางตามเส้นทางคมนาคมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2014

- พื้นที่ภายในเขตอำเภอคอนताल ส่วนมากประชากรกระจายตัวอยู่ตามบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมแม่น้ำโขง และเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานมากขึ้นตามแนวเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ที่เชื่อมโยงอำเภอคอนतालและจังหวัดยโสธร

3.2.2 ความหนาแน่นประชากร

ถึงแม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประชากรขนาดใหญ่ แต่ก็ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรโดยรวมของภาคไม่สูงเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของความหนาแน่นเพิ่มขึ้น คือ ช่วง พ.ศ.2536-2545 ความหนาแน่นประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นจาก 118.85 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็น 127.32 คนต่อตารางกิโลเมตร เมื่อพิจารณาความหนาแน่นประชากรเป็นรายจังหวัด พบว่า ใน พ.ศ.2536 จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีความหนาแน่นประชากร 165.11 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 164.24, 157.38 และ 152.72 ตามลำดับ ใน พ.ศ.2545 จังหวัดที่มีความหนาแน่นประชากรในระดับสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 186.78, 168.10, 167.51 และ 163.22 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ โดยบริเวณที่มีความหนาแน่นประชากรส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในบริเวณตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามด้วยตอนบนและตอนกลางของภาค ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6)

ใน พ.ศ.2536 ประชากรในจังหวัดมุกดาหารมีจำนวนทั้งสิ้น 308,333 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 71.06 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด คือ อำเภอหว้านใหญ่ มีความหนาแน่นประชากร เท่ากับ 208.71 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอคอนताल อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอหนองสูง และอำเภอคำชะอี มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย ได้แก่ 94.40, 83.06, 73.85, 62.65, 50.08 และ 41.04 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

ใน พ.ศ.2545 ประชากรในจังหวัดมุกดาหารมีจำนวนทั้งสิ้น 338,276 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2536 เท่ากับ 6.9 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด คือ อำเภอหว้านใหญ่ มีความหนาแน่นประชากร เท่ากับ 224.70 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอคอนताल อำเภอนิคมคำสร้อย

และอำเภอหนองสูง มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย ได้แก่ 105.10, 93.50, 81.97, 66.75 และ 52.35 และ 41.04 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอคำชะอี มีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 44.49 คนต่อตารางกิโลเมตร

บริเวณที่มีความหนาแน่นประชากรสูง คือ บริเวณที่เป็นที่ราบตอนกลาง ตอนล่าง ตามแนวริมแม่น้ำโขง และตามเส้นทางหลวงที่สำคัญตัดผ่านสามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดยโสธร และจังหวัดอุบลราชธานีได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการขยายตัวของประชากรจากพื้นที่ที่มีขนาดเล็กสู่พื้นที่ที่มีขนาดใหญ่กว่าเช่น ประชากรในอำเภอห้วยน้ำขาวใหญ่ขยายตัวไปสู่อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดงหลวง (ตารางที่ 3.8)

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร

ในช่วง พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2545 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรทุกจังหวัดโดยจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นจังหวัดที่เพิ่งแยกตัวออกจากจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุบลราชธานี มีประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 35.42 และ 26.30 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 15.85 และ 11.97 ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด คือ อำเภออุดรธานี มีประชากรลดลง 340,816 คน หรือ ร้อยละ 24.36 ของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด

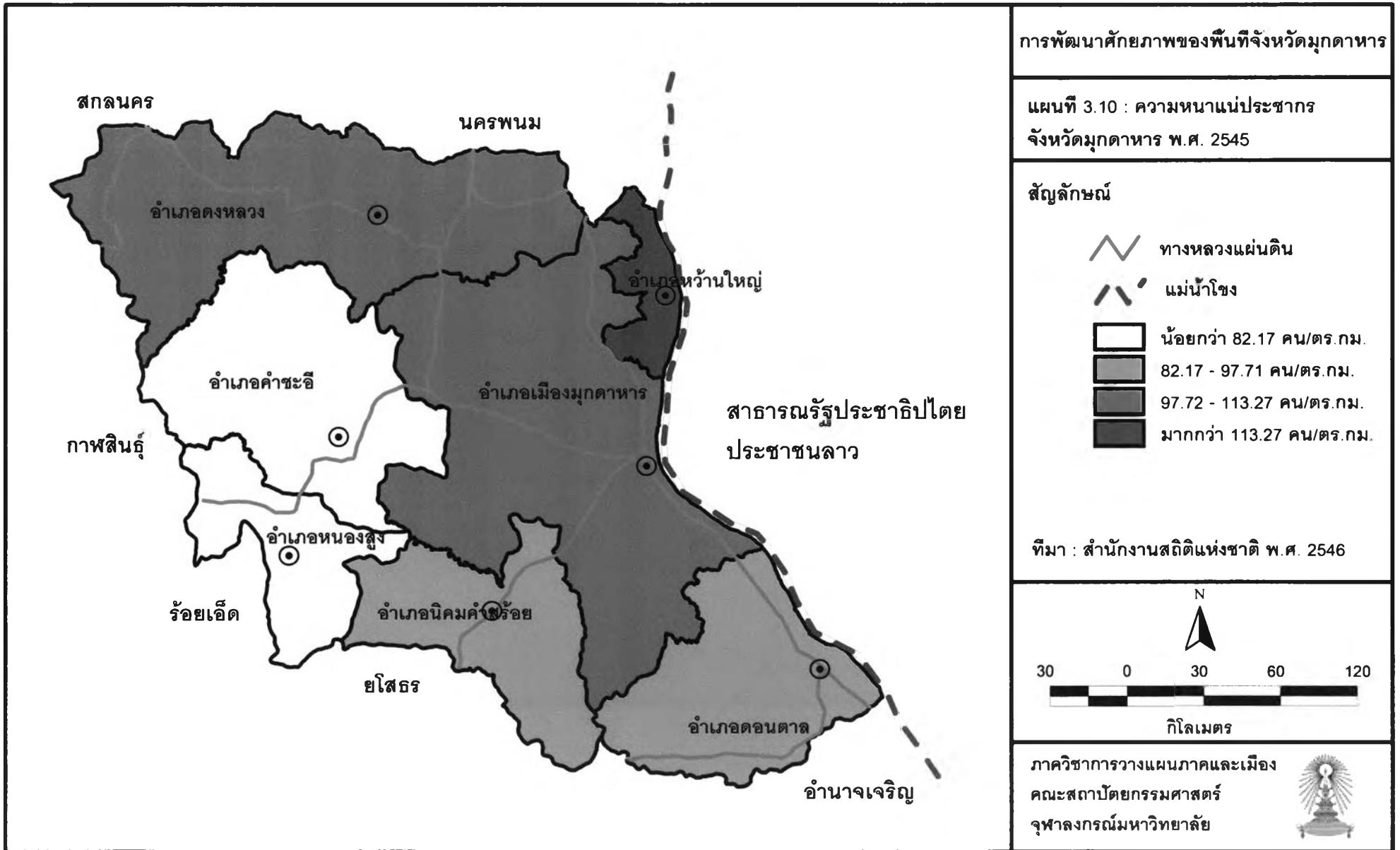
อัตราการเติบโตประชากรในช่วง 10 ปี ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ ร้อยละ 7.13 โดยจังหวัดที่มีอัตราการเติบโตสูงสุด คือ จังหวัดมหาสารคาม ที่อัตราการเติบโตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เท่ากับ ร้อยละ 13.72 รองลงมา ได้แก่ จังหวัดยโสธร จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา เท่ากับ 11.69, 10.07 และ 8.99 ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จังหวัดอุดรธานี เท่ากับ ร้อยละ -18.46 (ตารางที่ 3.6)

จากการคาดการณ์ จำนวนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน พ.ศ. 2556 พบว่า มีจำนวนประชากรทั้งหมด 22,719,423 คน โดยจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ 2,834,527 คน หรือ ร้อยละ 12.48 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนประชากรเท่ากับ 1,982,016 จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนประชากรเท่ากับ

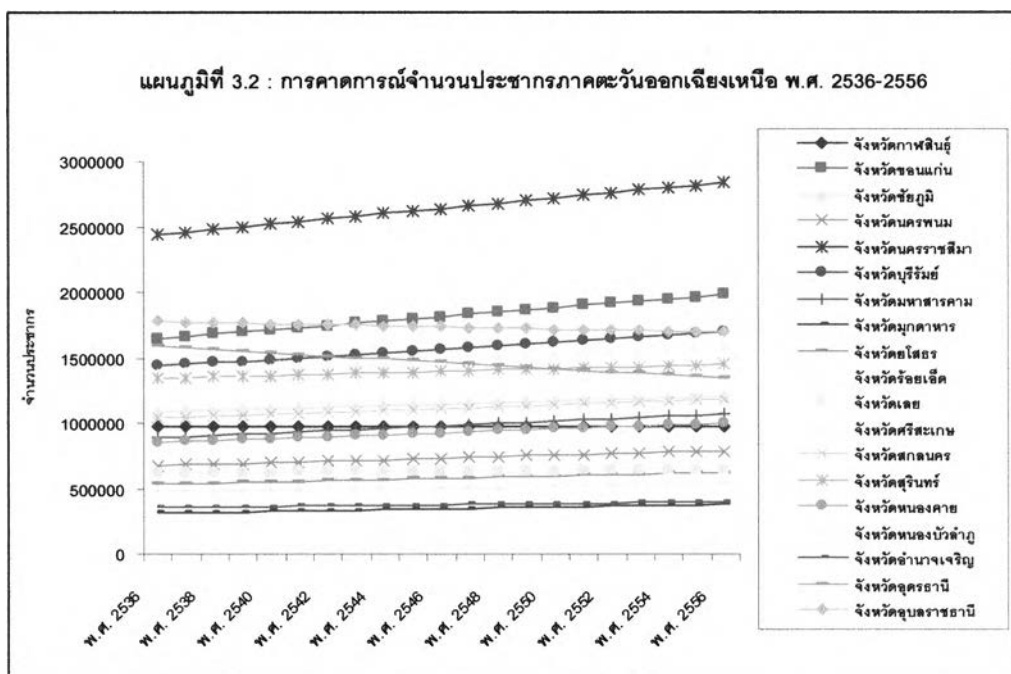
ตารางที่ 3.8 : การเปลี่ยนแปลงประชากร พ.ศ. 2536 และ พ.ศ. 2545

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)				การเปลี่ยนแปลงประชากร		อัตราการเติบโต ประชากรเฉลี่ย 10 ปี ที่ผ่านมา (ร้อยละ)	ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)	
		พ.ศ. 2536		พ.ศ. 2545		พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2545			พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2545
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
อำเภอเมืองมุกดาหาร	1,235	116,588	37.81	129,799	38.37	13,211	44.12	11.33	94.40	105.10
อำเภอนิคมน้ำอ้อย	646	40,475	13.13	43,123	12.75	2,648	8.84	6.54	62.65	66.75
อำเภอดอนตาล	511	37,735	12.24	41,888	12.38	4,153	13.87	11.01	73.85	81.97
อำเภอคงหลวง	377	31,313	10.16	35,251	10.42	3,938	13.15	12.58	83.06	93.50
อำเภอคำชะอี	1,076	44,158	14.32	47,875	14.15	3,717	12.41	8.42	41.04	44.49
อำเภอห้วยใหญ่	84	17,532	5.69	18,875	5.58	1,343	4.49	7.66	208.71	224.70
อำเภอหนองสูง	410	20,532	6.66	21,465	6.35	933	3.12	4.54	50.08	52.35
รวม	4,339	308,333	100	338,276	100	29,943	100	9.71	71.06	77.96

ที่มา : กรมการปกครอง พ.ศ. 2544

1,694,411 คน จังหวัดอำนาจเจริญ มีจำนวนประชากรเท่ากับ 1,693,616 คน จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนประชากรเท่ากับ 1,585,920 คน จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวนประชากรเท่ากับ 1,447,027 คน และจังหวัดที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ จังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนประชากร 377,986 คิดเป็นร้อยละ 1.66 ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นได้ว่า การกระจายตัวของประชากรยังกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่สำคัญๆ โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจมาจากการถ่ายเทจำนวนประชากรจากพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการเพิ่มจำนวนประชากรในอัตราที่สูงมากขึ้น (ตารางที่ 3.9 และแผนภูมิที่ 3.2)

ในช่วง พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2545 จังหวัดมุกดาหารมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในทุกอำเภอโดยอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร มีประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.12 หรือ 13,211 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอดอนตาล อำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอหว้านใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 13.87, 13.15, 12.41, 8.84 และ 4.49 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด คือ อำเภอหนองสูง มีประชากรเพิ่มขึ้นเพียง 933 คน หรือ ร้อยละ 3.12 ของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด

อัตราการเติบโตประชากรในช่วง 10 ปี ของจังหวัดมุกดาหาร เท่ากับ ร้อยละ 9.71 โดยอำเภอที่มีอัตราการเติบโตสูงสุด คือ อำเภอดงหลวง ที่อัตราการเติบโตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เท่ากับ ร้อยละ 12.58 รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล อำเภอคำชะอี

ตารางที่ 3.9 : การคาดการณ์ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2556

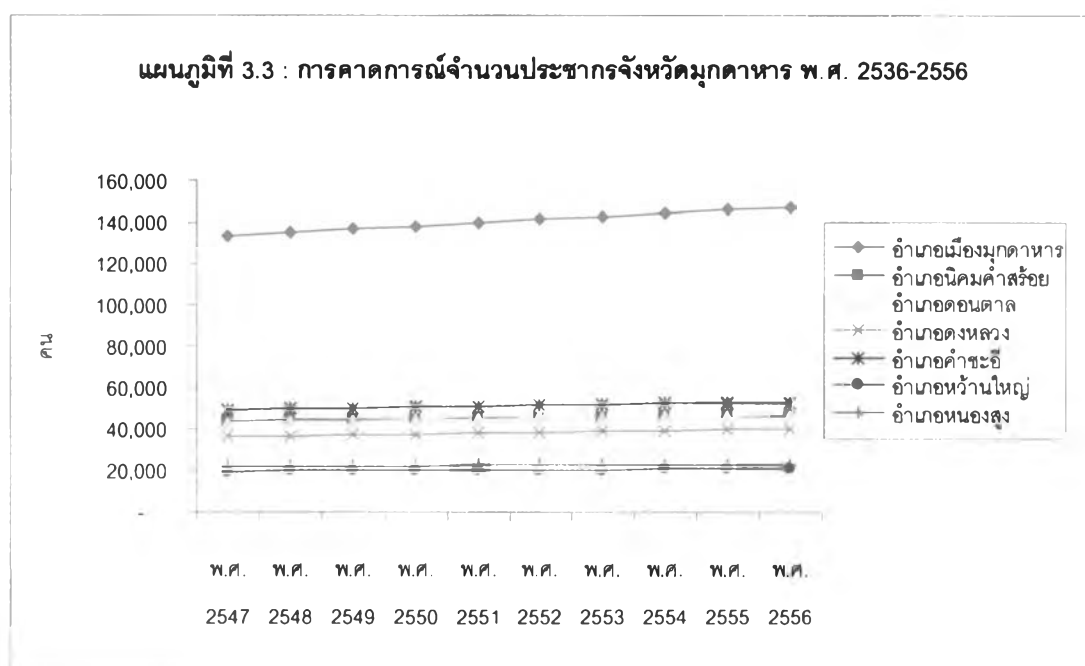
จังหวัด	พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
จังหวัดกาฬสินธุ์	966,062	966,179	966,296	966,414	966,531	966,648	966,765	966,882	967,000	967,117
จังหวัดขอนแก่น	1,645,672	1,662,489	1,679,306	1,696,123	1,712,941	1,729,758	1,746,575	1,763,392	1,780,210	1,797,027
จังหวัดชัยภูมิ	1,086,023	1,091,787	1,097,550	1,103,314	1,109,077	1,114,841	1,120,605	1,126,368	1,132,132	1,137,896
จังหวัดนครพนม	673,294	678,990	684,687	690,383	696,080	701,776	707,472	713,169	718,865	724,562
จังหวัดนครราชสีมา	2,439,068	2,458,841	2,478,614	2,498,387	2,518,160	2,537,933	2,557,706	2,577,479	2,597,252	2,617,025
จังหวัดบุรีรัมย์	1,433,362	1,446,414	1,459,467	1,472,519	1,485,572	1,498,624	1,511,677	1,524,729	1,537,782	1,550,834
จังหวัดมหาสารคาม	886,907	896,007	905,107	914,207	923,307	932,407	941,507	950,607	959,707	968,807
จังหวัดมุกดาหาร	310,770	314,130	317,491	320,852	324,213	327,574	330,934	334,295	337,656	341,017
จังหวัดยโสธร	530,883	535,381	539,879	544,377	548,875	553,373	557,871	562,369	566,867	571,365
จังหวัดร้อยเอ็ด	1,277,891	1,282,207	1,286,522	1,290,838	1,295,154	1,299,469	1,303,785	1,308,100	1,312,416	1,316,731
จังหวัดเลย	617,047	618,386	619,726	621,066	622,405	623,745	625,085	626,424	627,764	629,103
จังหวัดศรีสะเกษ	1,368,391	1,379,267	1,390,144	1,401,020	1,411,897	1,422,773	1,433,650	1,444,526	1,455,403	1,466,279
จังหวัดสกลนคร	1,040,757	1,047,629	1,054,501	1,061,373	1,068,245	1,075,117	1,081,989	1,088,861	1,095,733	1,102,605
จังหวัดสุรินทร์	1,340,359	1,345,693	1,351,026	1,356,359	1,361,693	1,367,026	1,372,360	1,377,693	1,383,027	1,388,360
จังหวัดหนองคาย	854,808	861,784	868,760	875,736	882,712	889,689	896,665	903,641	910,617	917,593
จังหวัดหนองบัวลำภู	475,354	478,435	481,517	484,599	487,680	490,762	493,843	496,925	500,007	503,088
จังหวัดอำนาจเจริญ	352,690	354,956	357,222	359,487	361,753	364,018	366,284	368,550	370,815	373,081
จังหวัดอุดรธานี	1,583,000	1,570,935	1,558,869	1,546,804	1,534,738	1,522,673	1,510,607	1,498,542	1,486,476	1,474,411
จังหวัดอุบลราชธานี	1,775,198	1,771,118	1,767,039	1,762,960	1,758,881	1,754,802	1,750,723	1,746,644	1,742,565	1,738,486

ตารางที่ 3.9 : การคาดการณ์ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2556 (ต่อ)

จังหวัด	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2549	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552	พ.ศ. 2553	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2556
จังหวัดกาฬสินธุ์	967,234	967,351	967,468	967,586	967,703	967,820	967,937	968,054	968,172	968,289	968,406
จังหวัดขอนแก่น	1,813,844	1,830,661	1,847,478	1,864,296	1,881,113	1,897,930	1,914,747	1,931,564	1,948,382	1,965,199	1,982,016
จังหวัดชัยภูมิ	1,143,659	1,149,423	1,155,187	1,160,950	1,166,714	1,172,478	1,178,241	1,184,005	1,189,768	1,195,532	1,201,296
จังหวัดนครพนม	730,258	735,955	741,651	747,348	753,044	758,741	764,437	770,134	775,830	781,526	787,223
นครราชสีมา	2,636,798	2,656,571	2,676,344	2,696,116	2,715,889	2,735,662	2,755,435	2,775,208	2,794,981	2,814,754	2,834,527
จังหวัดบุรีรัมย์	1,563,887	1,576,939	1,589,992	1,603,044	1,616,097	1,629,149	1,642,201	1,655,254	1,668,306	1,681,359	1,694,411
มหาสารคาม	977,907	987,007	996,106	1,005,206	1,014,306	1,023,406	1,032,506	1,041,606	1,050,706	1,059,806	1,068,906
จังหวัดมุกดาหาร	344,378	347,738	351,099	354,460	357,821	361,182	364,543	367,903	371,264	374,625	377,986
จังหวัดยโสธร	575,863	580,361	584,859	589,356	593,854	598,352	602,850	607,348	611,846	616,344	620,842
จังหวัดร้อยเอ็ด	1,321,047	1,325,362	1,329,678	1,333,993	1,338,309	1,342,624	1,346,940	1,351,255	1,355,571	1,359,886	1,364,202
จังหวัดเลย	630,443	631,783	633,122	634,462	635,801	637,141	638,481	639,820	641,160	642,500	643,839
จังหวัดศรีสะเกษ	1,477,155	1,488,032	1,498,908	1,509,785	1,520,661	1,531,538	1,542,414	1,553,291	1,564,167	1,575,044	1,585,920
จังหวัดสกลนคร	1,109,477	1,116,349	1,123,221	1,130,093	1,136,965	1,143,837	1,150,709	1,157,581	1,164,453	1,171,325	1,178,197
จังหวัดสุรินทร์	1,393,693	1,399,027	1,404,360	1,409,694	1,415,027	1,420,360	1,425,694	1,431,027	1,436,361	1,441,694	1,447,027
จังหวัดหนองคาย	924,569	931,545	938,521	945,497	952,473	959,450	966,426	973,402	980,378	987,354	994,330
หนองบัวลำภู	506,170	509,252	512,333	515,415	518,497	521,578	524,660	527,741	530,823	533,905	536,986
อำนาจเจริญ	375,346	377,612	379,878	382,143	384,409	386,675	388,940	391,206	393,471	395,737	398,003
จังหวัดอุดรธานี	1,462,345	1,450,279	1,438,214	1,426,148	1,414,083	1,402,017	1,389,952	1,377,886	1,365,821	1,353,755	1,341,690
อุบลราชธานี	1,734,407	1,730,328	1,726,248	1,722,169	1,718,090	1,714,011	1,709,932	1,705,853	1,701,774	1,697,695	1,693,616

อำเภอห้วยใหญ่ อำเภอนิคมคำสร้อย เท่ากับ 11.33, 11.01, 8.42, 7.66, 6.54 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ อำเภอหนองสูง เท่ากับ ร้อยละ 4.54 (ตารางที่ 3.8)

จากการคาดการณ์ จำนวนประชากรจังหวัดมุกดาหารใน พ.ศ. 2556 ด้วยวิธี Linear Model และ วิธี Exponential Model พบว่า ที่ประชากรทั้งหมด 377,986 คน โดยอำเภอเมืองมุกดาหารมีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ 147,444 คน หรือ ร้อยละ 38.96 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ อำเภอค้ำชะอี มีจำนวนประชากรเท่ากับ 53,142 คน อำเภอดอนตาล มีจำนวนประชากรเท่ากับ 46,887 คน อำเภอนิคมคำสร้อย มีจำนวนประชากรเท่ากับ 46,579 คน อำเภอดงหลวง มีจำนวนประชากรเท่ากับ 40,188 คน อำเภอหนองสูง มีจำนวนประชากรเท่ากับ 22,836 คน และอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอห้วยใหญ่ มีจำนวนประชากร 20,909 คิดเป็นร้อยละ 5.54 ของประชากรทั้งหมด จะเห็นได้ว่า การกระจายตัวของประชากรยังกระจุกตัวอยู่ในอำเภอสำคัญ โดยเฉพาะอำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดอนตาล จะมีความสำคัญมากขึ้น อาจมาจากการถ่ายเทจำนวนประชากรจากพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการเพิ่มจำนวนประชากรในอัตราที่สูงมากขึ้น (ตารางที่ 3.10 และแผนภูมิที่ 3.3)

ตารางที่ 3.10 : การคาดการณ์ประชากรจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2556

อำเภอ	พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546
อำเภอเมืองมุกดาหาร	117,707	119,194	120,681	122,168	123,655	125,142	126,628	128,115	129,602	131,089	132,576
อำเภอนิคมน้ำอ้อย	40,785	41,075	41,364	41,654	41,944	42,233	42,523	42,813	43,103	43,392	43,682
อำเภอดอนตาล	38,076	38,516	38,957	39,397	39,838	40,278	40,719	41,160	41,600	42,041	42,481
อำเภอดงหลวง	31,394	31,834	32,273	32,713	33,153	33,593	34,032	34,472	34,912	35,352	35,791
อำเภอดำชะอี	44,567	44,996	45,425	45,854	46,282	46,711	47,140	47,569	47,997	48,426	48,855
อำเภอหว้านใหญ่	17,606	17,772	17,937	18,102	18,267	18,432	18,597	18,762	18,928	19,093	19,258
อำเภอหนองสูง	20,634	20,744	20,854	20,964	21,074	21,184	21,294	21,404	21,514	21,625	21,735

อำเภอ	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2549	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552	พ.ศ. 2553	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2556
อำเภอเมืองมุกดาหาร	134,063	135,549	137,036	138,523	140,010	141,497	142,984	144,470	145,957	147,444
อำเภอนิคมน้ำอ้อย	43,972	44,262	44,551	44,841	45,131	45,420	45,710	46,000	46,290	46,579
อำเภอดอนตาล	42,922	43,362	43,803	44,244	44,684	45,125	45,565	46,006	46,446	46,887
อำเภอดงหลวง	36,231	36,671	37,110	37,550	37,990	38,430	38,869	39,309	39,749	40,188
อำเภอดำชะอี	49,283	49,712	50,141	50,570	50,998	51,427	51,856	52,285	52,713	53,142
อำเภอหว้านใหญ่	19,423	19,588	19,753	19,918	20,084	20,249	20,414	20,579	20,744	20,909
อำเภอหนองสูง	21,845	21,955	22,065	22,175	22,285	22,395	22,505	22,615	22,725	22,836

3.2.4 สาธารณูปโภค

1. ไฟฟ้า

ปริมาณการใช้ไฟฟ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ระหว่าง พ.ศ.2540-2545 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเท่ากับ 897 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง โดยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 13.37 ต่อปี และเมื่อเปรียบเทียบปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อหัวประชากร พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงลดลงจาก 3,142.15 กิโลวัตต์ต่อคน ใน พ.ศ.2540 เป็น 2,818.61 กิโลวัตต์ต่อคน ใน พ.ศ.2545 หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงลดลงเท่ากับ 323.54 กิโลวัตต์ต่อคน และมีอัตราการใช้ไฟฟ้าต่อหัวลดลงเฉลี่ยร้อยละ 10.48 ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายการรณรงค์ประหยัดไฟฟ้าและพลังงานในการลดการใช้ปริมาณและกำลังการผลิตพลังงานของประเทศ ดังตารางที่ 3.11 อย่างไรก็ตามจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุบลราชธานี มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าและอัตราการเพิ่มของการใช้ไฟฟ้าในอันดับสูงของภาค เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อหัวประชากรเป็นรายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ยังมีปริมาณการใช้ในระดับสูงเช่นกัน

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดมุกดาหารโอนกระแสไฟฟ้ามาจากเขื่อนลำโดมน้อยจังหวัดอุบลราชธานี โดยรับกระแสแรงสูง 3 เฟส ระบบ 22,000 โวลต์ผ่านสถานีไฟฟ้าต่อจังหวัดมุกดาหาร มีกำลังผลิต 75 เมกะวัตต์ต่อชั่วโมง แต่ปัจจุบันใช้เพียง 25 เมกะวัตต์/ชั่วโมง จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าใน พ.ศ.2545 มีจำนวนทั้งสิ้น 62,671 คน โดยอำเภอที่มีจำนวนผู้ใช้มากที่สุด คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร และมีการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าไปตามที่อยู่อาศัยเป็นปริมาณมากที่สุด เท่ากับ 62,071,170.83 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง มากกว่าอำเภออื่นๆ อำเภอที่มีผู้ใช้กระแสไฟฟ้ารองลงมา คือ อำเภอดำชะอี อำเภอดอนตาล อำเภอนิคมคำสร้อย ตามลำดับ (ตารางที่ 3.12)

จากอัตราการเพิ่มปริมาณการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า พบว่า จังหวัดมุกดาหาร มีอัตราการเพิ่ม ร้อยละ 36.35 และมีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าเพิ่มจำนวน 10,440 คน โดยอำเภอดำชะอีมีอัตราการเพิ่มปริมาณการจำหน่ายกระแสไฟฟ้ามากถึงร้อยละ 77.99 และอำเภอนิคมคำสร้อยมีอัตราการเพิ่มผู้ใช้ไฟฟ้า ร้อยละ 37 เมื่อพิจารณาอัตราปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อจำนวนประชากรทั้งหมด พบว่า อำเภอเมืองมุกดาหาร มีอัตราการใช้ไฟฟ้าเฉลี่ยต่อประชากร 1 คน เท่ากับ 478.21 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง รองลงมาได้แก่ อำเภอหว้านใหญ่ จำนวน 216.80 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง อำเภอนิคมคำสร้อย เท่ากับ 182.36 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง อำเภอหนองสูง เท่ากับ 181.95 กิโลวัตต์

ตารางที่ 3.11 : การบริการด้านไฟฟ้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามรายจังหวัด พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	ปริมาณการจำหน่าย กระแสไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์)		จำนวนประชากร (คน)		อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)		ปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อ จำนวนประชากร (กิโลวัตต์ ต่อ คน ต่อ ปี)	
	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	ปริมาณกระแสไฟฟ้า	จำนวนประชากร	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6701.68	7611.79	21,100,810	21,458,075	13.58	1.69	3,148.59	2,819.06
ขอนแก่น	890.70	1003.40	1,726,594	1,829,937	12.65	5.99	1,938.47	1,823.74
อุดรธานี	528.60	407.30	1,491,560	1,505,338	-22.95	0.92	2,821.72	3,695.89
เลย	149.10	175.10	635,845	601,004	17.44	-5.48	4,264.55	3,432.35
หนองคาย	219.20	238.70	888,702	910,329	8.90	2.43	4,054.30	3,813.70
มุกดาหาร	70.48	96.09	326,188	297,589	36.34	-8.77	4,628.09	3,096.98
นครพนม	146.50	165.40	703,935	704,208	12.90	0.04	4,805.02	4,257.61
สกลนคร	230.90	253.90	1,077,208	1,066,782	9.96	-0.97	4,665.26	4,201.58
กาฬสินธุ์	273.10	322.50	974,460	945,579	18.09	-2.96	3,568.14	2,932.03
นครราชสีมา	1733.80	2138.40	2,510,839	2,689,094	23.34	7.10	1,448.17	1,257.53
ชัยภูมิ	294.90	350.20	1,115,519	1,126,089	18.75	0.95	3,782.70	3,215.56
ยโสธร	124.20	123.10	549,466	590,025	-0.89	7.38	4,424.04	4,793.05
อุบลราชธานี	456.40	545.80	1,731,105	1,736,742	19.59	0.33	3,792.96	3,182.01
ร้อยเอ็ด	311.60	369.90	1,310,095	1,267,734	18.71	-3.23	4,204.41	3,427.23
บุรีรัมย์	340.00	391.00	1,494,836	1,532,102	15.00	2.49	4,396.58	3,918.42
สุรินทร์	291.30	338.90	1,367,685	1,360,863	16.34	-0.50	4,695.11	4,015.53
มหาสารคาม	228.30	270.80	927,753	988,381	18.62	6.53	4,063.75	3,649.86
ศรีสะเกษ	250.30	258.80	1,422,527	1,442,836	3.40	1.43	5,683.29	5,575.10
หนองบัวลำภู	94.80	102.80	486,153	495,559	8.44	1.93	5,128.20	4,820.61
อำนาจเจริญ	67.50	59.70	360,340	367,884	-11.56	2.09	5,338.37	6,162.21

ต่อชั่วโมง อำเภอดอนตาล เท่ากับ 170.30 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง อำเภอดำชะอี เท่ากับ 169.00 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง และอำเภอดงหลวงเท่ากับ 83.39 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง

ตารางที่ 3.12 : การบริการด้านไฟฟ้า จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามรายอำเภอ

อำเภอ	ปริมาณการจำหน่าย กระแสไฟฟ้า (กิโลวัตต์)		จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (คน)		อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)		ปริมาณการใช้ไฟฟ้า ต่อจำนวนประชากร (กิโลวัตต์ต่อคน)
	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	ปริมาณ กระแสไฟฟ้า	ผู้ใช้ไฟฟ้า	
เมืองมุกดาหาร	48,625,423	62,071,171	20,769	24,558	27.65	18	478.21
ดอนตาล	4,856,275	7,133,532	6,590	7,982	46.89	21	170.30
นิคมคำสร้อย	5,773,527	7,863,703	5,863	8,028	36.20	37	182.36
ห้วยน้ำทิพย์	2,687,679	4,092,127	3,627	4,296	52.26	18	216.80
คำชะอี	4,545,730	8,090,946	7,533	8,958	77.99	19	169.00
หนองสูง	2,242,540	3,905,554	4,401	5,022	74.16	14	181.95
ดงหลวง	1,748,906	2,939,671	4,448	3,827	68.09	(14)	83.39
รวมยอด	70,480,080	96,096,704	53,231	62,671	36.35	18	284.08

ที่มา : การไฟฟ้าจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

2. การประปา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกำลังการผลิตน้ำประปาเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2540 เท่ากับ 484,562,274 ลูกบาศก์เมตร เป็น 671,316,461 ลูกบาศก์เมตร ใน พ.ศ.2545 ซึ่งจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มมากที่สุด คือ จังหวัดอำนาจเจริญ ร้อยละ 81.41 รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 65.86 และ 55.94 ตามลำดับ จังหวัดที่มีสัดส่วนการจำหน่ายปริมาณน้ำให้แก่ผู้ใช้น้ำมากที่สุด คือ จังหวัดขอนแก่น รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอุดรธานี ขณะที่จังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มปริมาณจำหน่ายน้ำสูงสุด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 303.01 รองลงมาได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดมหาสารคาม มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 263.76 และ 248.33 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้พบว่า ใน พ.ศ.2540 จังหวัดที่มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้น้ำมากที่สุด คือ จังหวัดอุดรธานี มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้น้ำเท่ากับ 300.58 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี รองลงมาได้แก่ จังหวัดหนองคาย จังหวัดยโสธร และจังหวัดอุบลราชธานี มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้น้ำเท่ากับ

	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	กำลังการผลิต	ปริมาณน้ำที่จำหน่าย	จำนวนผู้ใช้น้ำ	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	484,562,274	671,316,461	71,227,510	126,806,320	417,661	547,565	38.54	78.03	31.10	170.54	231.58
ขอนแก่น	52,712,359	87,428,754	10,351,986	25,144,728	51,496	96,216	65.86	142.90	86.84	201.03	261.34
อุดรธานี	22,458,930	28,668,064	11,569,843	15,625,563	38,492	60,509	27.65	35.05	57.20	300.58	258.24
เลย	8,112,593	7,620,328	3,875,261	4,639,612	19,874	22,531	6.07	19.72	13.37	194.99	205.92
หนองคาย	11,685,423	12,867,000	4,487,269	6,269,748	20,153	24,986	10.11	39.72	23.98	222.66	250.93
มุกดาหาร	48,625,423	62,071,171	1,749,523	2,170,037	20,769	24,558	27.65	24.04	18.24	84.24	88.36
นครพนม	7,532,015	9,487,080	1,358,942	3,800,859	18,435	21,023	25.96	179.69	14.04	73.72	180.80
สกลนคร	9,823,451	11,125,200	2,384,202	4,235,768	16,024	19,849	13.25	77.66	23.87	148.79	213.40
กาฬสินธุ์	7,542,369	10,598,101	957,413	3,858,514	14,569	20,621	40.51	303.01	41.54	65.72	187.12
นครราชสีมา	213,584,630	333,057,862	8,412,551	12,556,316	49,821	56,229	55.94	49.26	12.86	168.86	223.31
ชัยภูมิ	15,432,873	19,468,800	5,401,383	9,378,258	39,751	51,758	26.15	73.63	30.21	135.88	181.19
ยโสธร	4,985,625	5,011,200	853,147	2,829,357	9,548	12,227	0.51	231.64	28.06	89.35	231.40
อุบลราชธานี	22,146,816	26,236,200	8,235,415	10,892,724	38,742	40,620	18.46	32.27	4.85	212.57	268.16
ร้อยเอ็ด	11,953,124	10,176,350	3,842,059	6,000,875	18,356	21,370	14.86	56.19	16.42	209.31	280.81
บุรีรัมย์	6,438,721	5,364,402	1,873,594	4,046,569	10,563	13,854	16.69	115.98	31.16	177.37	292.09
สุรินทร์	14,359,270	13,098,200	2,480,480	6,139,937	17,562	21,935	8.78	147.53	24.90	141.24	279.92
มหาสารคาม	13,852,403	13,227,600	1,002,368	3,491,557	10,563	12,307	4.51	248.33	16.51	94.89	283.70
ศรีสะเกษ	8,025,641	7,650,000	958,257	3,485,728	12,853	15,149	4.68	263.76	17.86	74.56	230.10
หนองบัวลำภู	4,266,621	6,302,549	871,436	1,285,190	6,876	7,106	47.72	47.48	3.34	126.74	180.86
อำนาจเจริญ	1,023,987	1,857,600	562,381	954,980	3,214	4,717	81.41	69.81	46.76	174.98	202.45

ที่มา : สำนักงานการประปาภูมิภาค

222.66, 212.57 และ 209.31 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี ตามลำดับ ในพ.ศ.2545 จังหวัดที่มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้มากที่สุด คือจังหวัดบุรีรัมย์ มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้เท่ากับ 292.09 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี รองลงมาได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดสุรินทร์ มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้เท่ากับ 283.70, 280.81 และ 279.92 ลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 3.13)

การประปา Mukdahan เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.2508 โดยมีแหล่งน้ำมาจากแม่น้ำโขง ใช้เครื่องสูบน้ำ 2 เครื่องสูบน้ำจากแม่น้ำโขงเข้าบ่อกัก แล้วสูบน้ำดิบจากบ่อกักไปสู่กระบวนการผลิตน้ำประปาแล้วจึงจำหน่าย สามารถผลิตน้ำได้ 21,848 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ปัจจุบันการประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดมุกดาหาร มีกำลังการผลิต 650 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ให้บริการประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอห้วยน้ำขาว อำเภอคำชะอี อำเภอดงหลวง และอำเภอดอนตาล ภายในจังหวัดมีแหล่งผลิตน้ำประปาในอำเภอเมืองมุกดาหาร มีเขตจำหน่ายน้ำประปา อีก 5 เขตกระจายอยู่ในทุกอำเภอยกเว้นอำเภอหนองสูง

การประปาจังหวัดมุกดาหารมีกำลังการผลิต ใน พ.ศ.2545 รวม 5,869,200 ลูกบาศก์เมตรต่อปี เพื่อจำหน่ายไปสู่ผู้บริโภค และสาธารณประโยชน์เป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,170,003 ลูกบาศก์เมตร และ 634,546 ลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ อำเภอเมืองมุกดาหารมีปริมาณการใช้น้ำมากที่สุด เพิ่มจาก พ.ศ.2540 เท่ากับ 603,284 ลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวด้านประชากรทำให้มีความต้องการปริมาณมากขึ้นประกอบกับการเป็นบริเวณที่มีการเติบโตในทุกๆ ด้าน ส่วนอำเภอที่ผู้ใช้ใช้น้ำรองลงมาได้แก่ อำเภอดอนตาล และคำชะอี ตามลำดับ (ตารางที่ 3.14)

จากอัตราการเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปา ปริมาณการใช้น้ำประปา และจำนวนผู้ใช้น้ำประปา พบว่า อำเภอห้วยน้ำขาวมีอัตราเพิ่มสูงสุด ร้อยละ 873 ลูกบาศก์เมตร 2,517 ลูกบาศก์เมตร และ 396 คน ตามลำดับ เนื่องจากมีการสร้างแหล่งผลิตน้ำประปาขึ้น ใน พ.ศ.2539 ประกอบกับการขยายตัวด้านประชากร อีกทั้งยังเป็นบริเวณแหล่งพื้นที่ปศุสัตว์จึงทำให้ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้น ส่วนปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้ พบว่า อำเภอเมืองมุกดาหาร มีปริมาณการใช้น้ำต่อจำนวนผู้ใช้มากที่สุด เท่ากับ 260 ลูกบาศก์เมตรต่อคน รองลงมาได้แก่ อำเภอห้วยน้ำขาว อำเภอคำชะอี อำเภอดอนตาล อำเภอนิคมคำสร้อย และอำเภอดงหลวง ดังนี้ 191, 180, 170, 170 และ 166 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.14 : การบริการด้านการประปา จังหวัดมุกดาหาร จำแนกตามรายอำเภอ พ.ศ. 2540 และ 2545

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	กำลังการผลิต (ลบ.ม.)		ปริมาณน้ำที่จำหน่าย แก่ผู้ใช้ (ลบ.ม.)		จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)		อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)			ปริมาณการใช้น้ำ ต่อจำนวนผู้ใช้
	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2545	กำลังการผลิต	ปริมาณน้ำที่จำหน่าย	จำนวนผู้ใช้น้ำ	(ลบ.ม. ต่อ คน)
เมืองมุกดาหาร	3,974,400	4,029,600	1,215,300	1,818,584	6,333	6,997	1	50	10	260
ดอนตาล	162,000	262,800	70,650	98,835	501	582	62	40	16	170
คำชะอี	194,400	438,000	79,830	100,220	528	557	125	26	5	180
ดงหลวง	108,000	438,000	30,570	36,740	168	221	306	20	32	166
นิคมคำสร้อย	162,000	262,800	46,540	73,104	478	429	62	57	(10)	170
ห้วยไร่สามชัย	45,000	438,000	1,626	42,554	45	223	873	2,517	396	191
หนองสูง										
รวมยอด	4,645,800	5,869,200	1,444,516	2,170,037	8,053	9,009	26	50	12	241

ที่มา : สำนักงานการประปาเขต 7 จังหวัดมุกดาหาร

3. โทรศัพท์

ถึงแม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีจำนวนหมายเลขโทรศัพท์และผู้เช่าเลขหมายในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนหมายเลขโทรศัพท์กับจำนวนประชากรในภาคแล้ว พบว่าใน พ.ศ.2540 โทรศัพท์หนึ่งหมายเลขจะรองรับประชากรจำนวน 73 คน ในพ.ศ.2545 โทรศัพท์หนึ่งหมายเลขจะรองรับประชากรลดลงเหลือ 43 คน เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายจังหวัด พบว่า ในพ.ศ.2540 มีเพียง 9 จังหวัดที่มีจำนวนประชากรต่อหมายเลขมากกว่าค่าเฉลี่ยของภาค คือ จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ และ ใน พ.ศ.2545 มีทั้งหมด 10 จังหวัดที่มีจำนวนประชากรต่อหมายเลขมากกว่าค่าเฉลี่ยของภาค คือ จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร (ตารางที่ 3.15)

จังหวัดมุกดาหารมีชุมสายโทรศัพท์ทั้งหมด 9 แห่งเป็นการให้บริการร่วมระหว่างองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและบริษัทเอกชนร่วมลงทุนเปิดให้บริการ ใน พ.ศ. 2545 ทั้งสิ้น 9,512 หมายเลข เป็นเลขหมายที่มีผู้เช่าหมายเลข 9,512 เลขหมาย และผู้เช่าหมายเลขมากที่สุดคือบริษัทเอกชน รองลงมา ได้แก่ ภาคราชการ อัตราส่วนหมายเลขโทรศัพท์ต่อประชากรมุกดาหาร เท่ากับ 1:35 การบริการด้านโทรคมนาคมกระจุกตัวอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหารอย่างเห็นได้ชัด รองลงมาได้แก่ อำเภอดอนตาลและอำเภอนาน้อย ส่วนอำเภอที่มีการให้บริการน้อยที่สุดคือ อำเภอดงหลวง มีเลขหมายที่เปิดใช้เพียง 197 หมายเลข ซึ่งในอนาคตควรต้องมีการขยายเลขหมายเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง (ตารางที่ 3.16)

ตารางที่ 3.15 : การบริการโทรศัพท์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามรายจังหวัด พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	จำนวนประชากร		จำนวนเลขหมายที่มี		จำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่า		จำนวนประชากรต่อเลขหมาย	
	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,100,810	21,458,075	290,896	499,570	236,879	440,954	73	43
ขอนแก่น	1,726,594	1,829,937	40,442	62,112	31,309	54,882	43	29
อุดรธานี	1,491,560	1,505,338	20,667	39,203	19,142	30,575	72	38
เลย	635,845	601,004	12,712	22,305	11,231	13,018	50	27
หนองคาย	888,702	910,329	9,400	23,798	16,269	26,538	95	38
มุกดาหาร	326,188	297,589	3,415	6,699	3,038	9,512	96	44
นครพนม	703,935	704,208	9,575	14,127	6,754	13,430	74	50
สกลนคร	1,077,208	1,066,782	17,238	19,896	9,666	18,802	62	54
กาฬสินธุ์	974,460	945,579	12,314	20,797	6,890	15,288	79	45
นครราชสีมา	2,510,839	2,689,094	43,870	77,681	41,679	72,008	57	35
ชัยภูมิ	1,115,519	1,126,089	7,106	20,949	6,755	18,607	157	54
ยโสธร	549,466	590,025	11,359	8,701	7,399	8,665	48	68
อุบลราชธานี	1,731,105	1,736,742	27,520	49,424	18,217	41,100	63	35
ร้อยเอ็ด	1,310,095	1,267,734	10,724	23,726	12,190	21,180	122	53
บุรีรัมย์	1,494,836	1,532,102	8,320	18,560	8,806	17,703	180	83
สุรินทร์	1,367,685	1,360,863	14,736	23,573	10,622	19,520	93	58
มหาสารคาม	927,753	988,381	14,492	24,719	8,806	21,434	64	40
ศรีสะเกษ	1,422,527	1,442,836	13,140	23,869	8,138	19,533	108	60
หนองบัวลำภู	486,153	495,559	6,305	10,806	6,053	12,640	77	46
อำนาจเจริญ	360,340	367,884	7,561	8,625	3,915	6,519	48	43

ที่มา : องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.16 : สถานภาพหมายเลขโทรศัพท์ จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2545

ลำดับที่	ชื่อชุมสาย	เลขหมาย เปิดใช้	สำรอง ราชการ	สำรอง ชนบท	เลขหมาย ว่าง	รวม
1	อำเภอมุกดาหาร	3,230	-	0	-	3,230
2	อำเภอดงหลวง	197	-	0	-	197
3	อำเภอหว้านใหญ่	422	0	0	-	422
4	อำเภอดงคำชะอี	385	-	0	-	385
5	อำเภอดอนตาล	435	-	0	-	435
6	อำเภอนิคมน้ำอ้อย	344	-	0	-	344
7	บ้านค้อ	160	-	0	-	160
8	บางทรายน้อย	195	-	0	-	195
9	บริษัทเอกชน	4,144	0	0	-	4,144
รวม		9,512	-	0	-	9,512

ที่มา : สำนักงานบริการโทรศัพท์จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2541

3.2.5 สาธารณูปการ

1. ด้านการศึกษา

คุณภาพของการให้บริการทางการศึกษาที่มีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถพิจารณาได้จากจำนวนนักเรียนและจำนวนครู โดยเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนของจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครูหนึ่งคน ได้ทำการจำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ การศึกษาสายสามัญ และการศึกษาสายอาชีพ

การศึกษาสายสามัญ

เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนทั้งหมดใน พ.ศ.2540 และ 2545 จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกระดับการศึกษา โดยมีการเพิ่มจำนวนในระดับประถมศึกษามากที่สุด เท่ากับ 51,772 คน ขณะที่ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษามีการเพิ่มเพียงเล็กน้อย ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนแบบนี้ มีลักษณะที่เหมือนกันทั้งในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจังหวัดที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอุดรธานี ส่วนการเปลี่ยนแปลงจำนวนครู ใน พ.ศ.2540 และ 2545 จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียน ซึ่งหากพิจารณาจากจำนวนครูทั้งหมดจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในระดับ

ตารางที่ 3.17 : จำนวนนักเรียน ครู แยกระดับของการศึกษาสายสามัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	จำนวนนักเรียน								จำนวนครู							
	ก่อนประถมศึกษา		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		รวม		ก่อนประถมศึกษา		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		รวม	
	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	706,077	751,693	2,001,840	2,053,612	1,278,477	1,295,365	3,986,394	4,100,670	26,211	28,507	102,588	106,924	58,938	58,232	187,737	193,663
ขอนแก่น	58,316	61,568	166,766	161,872	114,615	123,074	339,697	346,514	2,287	2,237	8,376	8,490	6,091	5,684	16,754	16,411
อุดรธานี	52,134	54,656	78,450	148,178	98,542	88,937	229,126	291,771	1,603	1,506	7,541	7,981	3,954	3,514	13,098	13,001
เลย	18,025	18,479	54,327	58,462	36,960	36,827	109,312	113,768	705	854	3,030	3,279	1,799	1,843	5,534	5,976
หนองคาย	27,978	29,400	86,670	83,565	50,582	49,527	165,230	162,492	1,132	1,094	4,280	4,206	1,208	2,224	6,620	7,524
มุกดาหาร	11,510	14,355	33,531	34,861	22,995	25,029	68,036	74,245	452	597	1,907	1,741	1,221	1,188	3,580	3,526
นครพนม	23,216	24,004	67,439	67,979	41,456	41,736	132,111	133,719	864	922	3,565	3,799	1,892	1,887	6,321	6,608
สกลนคร	37,344	45,354	107,994	107,528	62,131	64,252	207,469	217,134	1,446	1,570	5,155	5,588	2,972	2,850	9,573	10,008
กาฬสินธุ์	32,968	37,595	91,609	95,386	67,104	69,676	191,681	202,657	1,415	1,404	4,953	5,221	1,525	3,001	7,893	9,626
นครราชสีมา	81,324	83,169	229,000	227,537	151,460	141,184	461,784	451,890	2,960	3,478	11,450	11,864	7,410	6,695	21,820	22,037
ชัยภูมิ	33,401	38,950	104,088	108,414	66,368	63,133	203,857	210,497	1,428	1,708	5,171	5,354	2,985	2,736	9,584	9,798
ยโสธร	18,541	19,650	50,952	50,794	32,205	34,041	101,698	104,485	753	839	3,109	3,234	1,537	1,548	5,399	5,621
อุบลราชธานี	57,278	58,883	185,516	183,191	105,037	98,490	347,831	340,564	1,974	2,273	8,210	8,258	5,273	4,766	15,457	15,297
ร้อยเอ็ด	45,735	47,237	127,228	126,548	80,655	81,784	253,618	255,569	1,822	1,872	6,538	6,793	4,101	3,906	12,461	12,571
บุรีรัมย์	52,639	54,197	156,686	149,686	88,833	90,437	298,158	294,320	1,883	1,946	7,212	7,253	3,922	4,037	13,017	13,236
สุรินทร์	45,414	49,766	140,875	135,613	80,591	89,303	266,880	274,682	1,530	1,622	6,170	6,930	4,156	3,618	11,856	12,170
มหาสารคาม	29,344	32,753	85,817	83,804	60,831	63,055	175,992	179,612	1,278	1,305	4,845	5,367	3,034	2,791	9,157	9,463
ศรีสะเกษ	53,079	51,433	146,072	142,714	87,291	91,738	286,442	285,885	1,801	2,137	7,125	7,145	3,967	3,709	12,893	12,991
หนองบัวลำภู	16,468	17,709	49,462	50,044	28,414	20,942	94,344	88,695	439	546	2,063	2,569	852	1,235	3,354	4,350
อำนาจเจริญ	11,363	12,535	39,358	37,436	2,407	22,200	53,128	72,171	439	597	1,888	1,852	1,039	1,000	3,366	3,449

ที่มา : สำนักงานศึกษาจังหวัด พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.17 : สัดส่วนครูต่อนักเรียนแยกระดับของการศึกษาสายสามัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545 (ต่อ)

พื้นที่	สัดส่วนครูต่อนักเรียน							
	ก่อนประถมศึกษา		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		รวม	
	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	26.37	26.94	19.21	19.51	22.24	21.69	21.17	21.23
ขอนแก่น	27.52	25.50	19.07	19.91	21.65	18.82	21.11	20.28
อุดรธานี	36.29	32.52	18.57	10.40	25.31	24.92	22.44	17.49
เลย	21.64	25.57	17.83	17.93	19.98	20.54	19.04	19.75
หนองคาย	26.87	24.72	19.87	20.25	22.27	41.87	21.60	24.96
มุกดาหาร	24.05	25.46	20.02	17.58	21.07	18.83	21.06	19.00
นครพนม	26.03	26.87	17.89	18.92	22.12	21.91	20.24	20.90
สกลนคร	28.89	25.83	19.24	20.95	22.54	20.91	21.70	21.67
กาฬสินธุ์	26.78	23.30	18.27	18.50	23.22	44.00	21.05	24.28
นครราชสีมา	23.91	27.47	19.18	20.00	21.09	20.44	20.51	21.16
ชัยภูมิ	22.80	23.39	20.25	20.13	23.07	22.23	21.48	21.27
ยโสธร	23.42	24.62	15.71	16.39	21.99	20.95	18.59	18.84
อุบลราชธานี	25.91	29.02	22.18	22.60	20.67	19.92	22.26	22.50
ร้อยเอ็ด	25.23	25.10	18.63	19.46	20.94	19.67	20.33	20.35
บุรีรัมย์	27.85	27.95	20.64	21.73	22.40	22.65	22.24	22.91
สุรินทร์	30.68	29.68	19.57	22.83	24.68	19.39	22.57	22.51
มหาสารคาม	25.10	22.96	15.61	17.71	22.59	20.05	18.98	19.22
ศรีสะเกษ	24.07	29.47	19.97	20.50	24.73	22.00	22.01	22.22
หนองบัวลำภู	32.43	37.51	19.48	23.98	16.96	33.35	20.39	28.13
อำนาจเจริญ	21.00	25.88	20.21	20.85	22.20	2.32	20.93	15.78

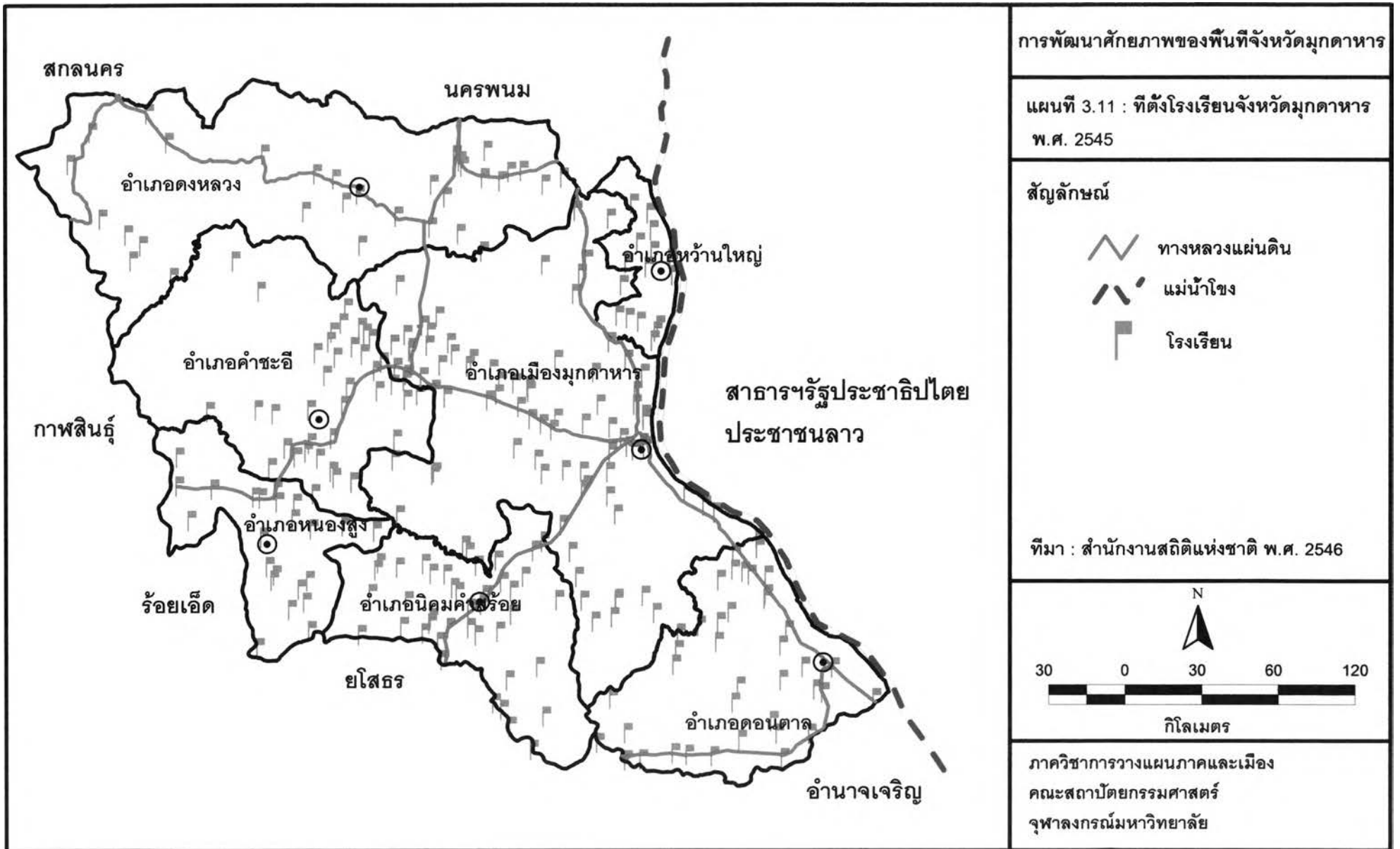
ที่มา : สำนักงานศึกษาจังหวัด พ.ศ. 2546

ก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา โดยมีการเพิ่มในระดับประถมศึกษามากที่สุด เท่ากับ 4,336 คน เช่นเดียวกับการเพิ่มของจำนวนนักเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยจังหวัดที่มีจำนวนครูมากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา (ตารางที่ 3.17)

หากพิจารณาคุณภาพการให้บริการทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สัดส่วนเฉลี่ยครูหนึ่งคนจะดูแลนักเรียนประมาณ 21 คน ใน พ.ศ.2540 และ พ.ศ. 2545 ซึ่งหมายถึงคุณภาพของการให้บริการคงที่ เมื่อเปรียบเทียบการศึกษาในระดับต่างๆ พบว่า การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นระดับที่มีสัดส่วนครูต่อจำนวนนักเรียนน้อยกว่าระดับอื่น โดยเฉลี่ยครูหนึ่งคนต่อจำนวนนักเรียน 19 คน ใน พ.ศ.2540 และ ใน พ.ศ.2545 ครูหนึ่งคนต่อจำนวนนักเรียน 20 คน ระดับมัธยมศึกษาโดยเฉลี่ยครูหนึ่งคนต่อจำนวนนักเรียน 22 คน ทั้งในพ.ศ.2540 และ พ.ศ. 2545 ขณะที่ในการให้บริการแก่นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาจะมีสัดส่วนเฉลี่ยครูหนึ่งคนต่อจำนวนนักเรียน 26 คน ใน พ.ศ.2540 เพิ่มขึ้นเป็น 27 คน ในพ.ศ.2545

จังหวัดมุกดาหารจะมีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักเรียนและจำนวนครูเพิ่มขึ้น ในระหว่างพ.ศ.2540-2545 แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนครูต่อนักเรียนกลับพบว่า มีค่าเฉลี่ยครูต่อนักเรียนในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพ.ศ.2540 โดยเฉลี่ยครูหนึ่งจะต้องรับผิดชอบนักเรียนประมาณ 21 คน และในพ.ศ.2545 ครูหนึ่งจะต้องรับผิดชอบนักเรียนประมาณ 19 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการให้บริการทางการศึกษาของจังหวัดมุกดาหารมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัดมุกดาหารมีอัตราส่วนครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 ต่อ 19 คน โดยอำเภอที่มีอัตราครู ต่อ นักเรียน มากที่สุด คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร เท่ากับ 1 ต่อ 20.11 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอดงหลวง อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอหนองสูง อำเภอคำชะอี และ อำเภอดอนตาล มีอัตราส่วนครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 ต่อ 18.78 คน, 1 ต่อ 18.24 คน, 1 ต่อ 18.06 คน, 1 ต่อ 17.57 คน, 1 ต่อ 17.55 คน, 1 ต่อ 15.77 คน ตามลำดับ อัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 96 ซึ่งมีระดับการศึกษาสูงสุดถึงระดับอุดมศึกษา

ตารางที่ 3.18 : จำนวนนักเรียน ครู และสัดส่วนครูต่อนักเรียนของระดับของการศึกษาสายอาชีพและมหาวิทยาลัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2545

พื้นที่	อาชีวะและมหาวิทยาลัย 2545				
	จำนวน	ครู	นักศึกษา	สัดส่วนสถานศึกษาต่อนักศึกษา	สัดส่วนครูต่อนักศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	243	18,387	387,013	1,593	21.05
ขอนแก่น	25	5,528	55,476	2,219	10.04
อุดรธานี	15	930	24,186	1,612	26.01
เลย	8	330	8,883	1,110	26.92
หนองคาย	15	1,014	24,536	1,636	24.20
มุกดาหาร	3	146	5,062	1,687	34.67
นครพนม	15	528	8,741	583	16.55
สกลนคร	18	1,038	24,648	1,369	23.75
กาฬสินธุ์	15	516	12,336	822	23.91
นครราชสีมา	27	2,309	61,358	2,273	26.57
ชัยภูมิ	12	361	10,819	902	29.97
ยโสธร	4	259	8,153	2,038	31.48
อุบลราชธานี	15	1,381	42,570	2,838	30.83
ร้อยเอ็ด	17	732	17,552	1,032	23.98
บุรีรัมย์	9	624	15,057	1,673	24.13
สุรินทร์	12	782	20,397	1,700	26.08
มหาสารคาม	11	1,151	26,462	2,406	22.99
ศรีสะเกษ	12	523	12,082	1,007	23.10
หนองบัวลำภู	4	97	2,274	569	23.44
อำนาจเจริญ	6	138	6,421	1,070	46.53

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

การศึกษาสายอาชีพและมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาจำนวนสถานศึกษา ในพ.ศ. 2545 ที่ให้บริการในระดับสายอาชีพและมหาวิทยาลัย พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีจำนวนสถานศึกษามากที่สุด จำนวน 27 แห่ง รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนสถานศึกษา 25 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนสถานศึกษาที่มากกว่าจังหวัดอื่นๆ และมีทั้งการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่มากกว่าด้วย ถึงแม้ว่าจังหวัดขอนแก่นจะมีสถานศึกษาเป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ จำนวนครูมีจำนวนมากสุดถึง 5,525 คน มีนักศึกษาจำนวน 55,476 คน ขณะที่จังหวัดมุกดาหารมีจำนวนสถานศึกษาน้อยที่สุด คือ 3 แห่ง แต่มีจำนวนครู 146 คน และมีนักศึกษา 5,062 คน ซึ่งมากกว่าจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีสถานศึกษา 4 แห่ง แต่มีจำนวนครู 97คน และมีนักศึกษา 2,274 คน (ตารางที่ 3.18)

2. การสาธารณสุข

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงการให้บริการสาธารณสุขที่เพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวนสถานพยาบาล และจำนวนบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำนวนพยาบาล และจังหวัดที่มีการให้บริการของสถานพยาบาลมากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี และอุดรธานี โดยมีจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดที่มีการให้บริการในปริมาณที่น้อยของภาค

เมื่อพิจารณาสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข พบว่า จังหวัดหนองบัวลำภู มีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะแพทย์ มีมากที่สุดถึง 92.59 รองลงมาได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดชัยภูมิ ที่มีสัดส่วนของแพทย์เปลี่ยนแปลงร้อยละ 67.55, 51.79 และ 48.33 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.19)

หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนการให้บริการต่อประชากรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน พ.ศ.2545 พบว่า การให้บริการมีสัดส่วนต่อหัวประชากรลดลง อันหมายถึงภาวะที่ดูแลประชากรลดลง นับว่าการเพิ่มจำนวนสถานพยาบาลและจำนวนบุคลากรทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับบริการอย่างทั่วถึง แต่พิจารณาเป็นรายจังหวัดกลับพบว่า จังหวัดที่มีสถานพยาบาลที่ให้บริการแก่ประชาชนเกินกว่าค่าเฉลี่ยของภาคมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม สามารถให้บริการแก่ประชาชน เท่ากับ 82,365 คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ 3.19 : จำนวนสถานพยาบาล เดียง แพทย์ ทันตแพทย์ และพยาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	จำนวน										สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ.2540-2545				
	สถานพยาบาล		เดียง		แพทย์		ทันตแพทย์		พยาบาล		(ร้อยละ)				
	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	สถานพยาบาล	เดียง	แพทย์	ทันตแพทย์	พยาบาล
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	350	352	26,593	27,912	2,204	2,772	564	802	15,144	15,410	0.57	4.96	25.77	42.20	1.76
ขอนแก่น	33	33	2,223	2,348	514	605	171	201	1,331	1,768		5.62	17.70	17.54	32.83
อุดรธานี	29	28	2,384	2,856	188	315	32	46	1,202	1,587	-3.45	19.80	67.55	43.75	32.03
เลย	15	15	859	812	58	68	22	27	724	762		-5.47	17.24	22.73	5.25
หนองคาย	16	16	974	969	68	80	21	32	724	62		-0.51	17.65	52.38	-91.44
มุกดาหาร	9	8	710	599	40	39	10	15	430	491	-11.11	-15.63	-2.50	50.00	14.19
นครพนม	12	12	737	820	52	66	17	20	377	507		11.26	26.92	17.65	34.48
สกลนคร	20	20	1,354	1,429	85	106	21	30	922	105		5.54	24.71	42.86	-88.61
กาฬสินธุ์	16	16	1,125	1,130	56	85	17	36	741	937		0.44	51.79	111.76	26.45
นครราชสีมา	39	43	3,746	4,013	309	368	47	65	2,095	1,452	10.26	7.13	19.09	38.30	-30.69
ชัยภูมิ	15	15	945	1,020	60	89	16	34	632	963		7.94	48.33	112.50	52.37
ยโสธร	9	9	596	620	45	45	17	14	595	483		4.03	0.00	-17.65	-18.82
จบลราชสีมา	30	28	3,097	3,150	205	246	38	63	1,047	1,273	-6.67	1.71	20.00	65.79	21.59
ร้อยเอ็ด	21	21	1,433	1,449	105	103	25	31	591	825		1.12	-1.90	24.00	39.59
บุรีรัมย์	24	26	1,621	1,800	102	141	25	48	997	896	8.33	11.04	38.24	92.00	-10.13
สุรินทร์	18	17	1,816	1,686	100	115	24	42	920	1,050	-5.56	-7.16	15.00	75.00	14.13
มหาสารคาม	12	12	991	1,047	67	78	20	23	388	736		5.65	16.42	15.00	89.69
ศรีสะเกษ	19	19	1,306	1,336	91	117	25	40	947	753		4.74	39.56	81.82	20.49
หนองบัวลำภู	6	7	410	438	27	52	9	19	226	349	16.67	6.83	92.59	111.11	54.42
อำนาจเจริญ	7	7	306	400	32	44	10	16	255	411		30.72	37.50	60.00	61.18

ที่มา : กองสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.20 : การให้บริการด้านสาธารณสุขต่อหัวประชากร พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2545

พื้นที่	จำนวนประชากร		การให้บริการต่อหัวประชากร									
	(คน)		สถานพยาบาล		เตียง		แพทย์		ทันตแพทย์		พยาบาล	
	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545	พ.ศ.2540	พ.ศ.2545
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,100,810	21,458,075	60,288	60,960	793	769	9,574	7,741	37,413	26,756	1,393	1,392
ขอนแก่น	1,726,594	1,829,937	52,321	55,453	777	779	3,359	3,025	10,097	9,104	1,297	1,035
อุดรธานี	1,491,560	1,505,338	51,433	53,762	626	527	7,934	4,779	46,611	32,725	1,241	949
เลย	635,845	601,004	42,390	40,067	740	740	10,963	8,838	28,902	22,259	878	789
หนองคาย	888,702	910,329	55,544	56,896	912	939	13,069	11,379	42,319	28,448	1,227	14,683
มุกดาหาร	326,188	297,589	36,243	37,199	459	497	8,155	7,630	32,619	19,839	759	606
นครพนม	703,935	704,208	58,661	58,684	955	859	13,537	10,670	41,408	35,210	1,867	1,389
สกลนคร	1,077,208	1,066,782	53,860	53,339	796	747	12,673	10,064	51,296	35,559	1,168	10,160
กาฬสินธุ์	974,460	945,579	60,904	59,099	866	837	17,401	11,124	57,321	26,266	1,315	1,009
นครราชสีมา	2,510,839	2,689,094	64,380	62,537	670	670	8,126	7,307	53,422	41,371	1,198	1,852
ชัยภูมิ	1,115,519	1,126,089	74,368	75,073	1,180	1,104	18,592	12,653	69,720	33,120	1,765	1,169
ยโสธร	549,466	590,025	61,052	65,558	922	952	12,210	13,112	32,322	42,145	923	1,222
อุบลราชธานี	1,731,105	1,736,742	57,704	62,027	559	551	8,444	7,060	45,555	27,567	1,653	1,364
ร้อยเอ็ด	1,310,095	1,267,734	62,385	60,368	914	875	12,477	12,308	52,404	40,895	2,217	1,537
บุรีรัมย์	1,494,836	1,532,102	62,285	58,927	922	851	14,655	10,866	59,793	31,919	1,499	1,710
สุรินทร์	1,367,685	1,360,863	75,983	80,051	753	807	13,677	11,834	56,987	32,402	1,487	1,296
มหาสารคาม	927,753	988,381	77,313	82,365	936	944	13,847	12,672	46,388	42,973	2,391	1,343
ศรีสะเกษ	1,422,527	1,442,836	74,870	75,939	1,124	1,088	15,632	11,361	64,660	36,071	1,502	1,916
หนองบัวลำภู	486,153	495,559	81,026	70,794	1,186	1,131	18,006	9,530	54,017	26,082	2,151	1,420
อำนาจเจริญ	360,340	367,884	51,477	52,555	1,178	920	11,261	8,361	36,034	22,993	1,413	895

ที่มา : กองสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2546

สามารถให้บริการแก่ประชาชน เท่ากับ 80,051 คน จังหวัดศรีสะเกษ สามารถให้บริการแก่ประชาชน เท่ากับ 75,939 คน จังหวัดสุรินทร์ สามารถให้บริการแก่ประชาชน เท่ากับ 82,365 คน ส่วนจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้บริการแก่ประชากรได้อย่างทั่วถึงที่สุด คือ จังหวัดมุกดาหาร สามารถให้บริการแก่ประชาชน เท่ากับ 621 คน ส่วนจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องรับภาระดูแลประชากรมากที่สุด คือ จังหวัดหนองคาย จำนวนบุคลากรหนึ่งคนต้องดูแลประชากร เท่ากับ 5,232 คน (ตารางที่ 3.20)

ด้านจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนสถานบริการด้านสาธารณสุขทั้งของรัฐบาลและเอกชน ทั้งสิ้น 121 แห่ง โดยแยกเป็น โรงพยาบาลรัฐบาล 7 แห่ง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำแต่ละอำเภอ โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง สถานีอนามัย 78 แห่ง อยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหารมาถึง 22 แห่ง ส่วนอำเภอห้วยน้ำใหญ่ และอำเภอหนองสูง มีจำนวนสถานีอนามัยน้อยที่สุด จำนวน 6 แห่ง คลินิก ร้านขายยาและอื่นๆ 35 แห่ง กระจุกตัวอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหารเป็นส่วนใหญ่ และกระจายอยู่ในอำเภออื่นๆ ยกเว้น อำเภอดงหลวง ที่ไม่มีสถานพยาบาลประเภทดังกล่าวเลย (ตารางที่ 3.21)

จำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีทั้งหมด 868 คน สามารถให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ จำแนกตามประเภทได้ดังนี้ แพทย์ 39 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 8,674 คน ทันตแพทย์ 15 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 22,552 คน เภสัชกร 30 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 11,276 คน พยาบาลวิชาชีพ 419 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 689 คน พยาบาลเทคนิค 158 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 2,141คน เจ้าหน้าที่พยาบาล 16 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 21,142 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน 187 คน คิดเป็นอัตราส่วน ต่อ ประชากร เท่ากับ 1 ต่อ 1,809 คน เป็นต้น ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์ของจังหวัดมุกดาหารถือว่าไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากร และการพัฒนาด้านการสาธารณสุขยังมีน้อยมาก

ตารางที่ 3.21 : จำนวนสถานพยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์จำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2545

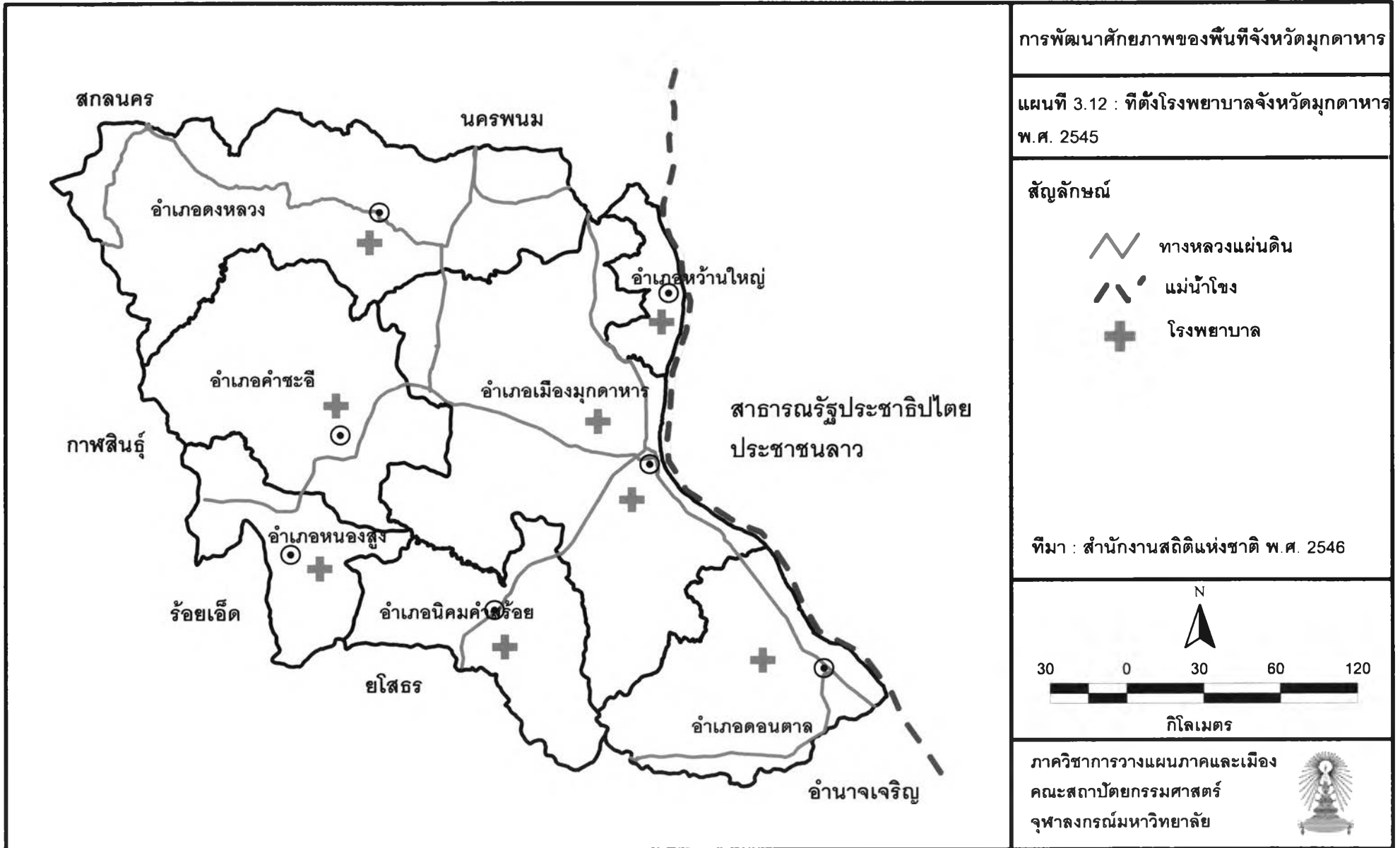
อำเภอ	โรงพยาบาล รัฐบาล	โรงพยาบาล เอกชน	สถานีย อนามัย	คลินิก ทุกประเภท	แพทย์	ทันตแพทย์	เภสัชกร	พยาบาล วิชาชีพ	พยาบาล เทคนิค	เจ้าหน้าที่ พยาบาล
เมืองมุกดาหาร	1	1	22	20	22	5	13	170	88	16
คำชะอี	1	-	12	6	2	2	3	25	14	
นิคมคำสร้อย	1	-	10	3	2	2	3	31	9	
ดอนตาล	1	-	13	1	2	1	3	26	13	
ดงหลวง	1	-	9	-	1	1	3	23	13	
หว้านใหญ่	1	-	6	4	2	1	2	17	12	
หนองสูง	1	-	6	1	2	1	3	25	9	
รวมยอด	7	1	78	35	33	13	30	317	158	16

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2544

ตารางที่ 3.22 : จำนวนบุคลากรสาธารณสุข ต่อ สัดส่วนประชากร พ.ศ. 2545

ประเภท	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	รวม	สัดส่วน ต่อ ประชากร
แพทย์	33	6	39	8,674
-แพทย์ทั่วไป	18	0	18	18,793
-แพทย์เฉพาะทาง	15	6	21	16,108
ทันตแพทย์	15	0	15	22,552
เภสัชกร	29	1	30	11,276
พยาบาลวิชาชีพ	402	89	491	689
พยาบาลเทคนิค	158	0	158	2,141
เจ้าหน้าที่พยาบาล	16	0	16	21,142
นักวิชาการสาธารณสุข	50	0	50	6,766
เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน	187	0	187	1,809
นักวิทยาศาสตร์การแพทย์	21	1	22	15,376
ทันตภิบาล	16	0	16	21,142

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2544

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.3.1 สภาพเศรษฐกิจโดยรวม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงเป็นอันดับสามของประเทศรองจากภาคมหานครและภาคตะวันออก แต่ด้วยการเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ จึงทำให้รายได้ต่อหัวประชากรต่ำที่สุดในประเทศ ดังเช่น พ.ศ. 2544 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณ 580 พันล้านบาท และเมื่อเฉลี่ยต่อหัวประชากรแล้วเหลือประมาณ 27,000 บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ 3.23 : มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จำนวนประชากร และรายได้ต่อหัว พ.ศ. 2544

ภูมิภาค	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (ล้านบาท)	ประชากร (พันคน)	รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)
ภาคมหานคร	2,472,661	11,578	213,565
ภาคตะวันออก	706,251	4,029	175,292
ภาคกลาง	229,554	2,921	78,588
ภาคตะวันตก	223,525	3,496	63,937
ภาคใต้	456,432	8,425	54,176
ภาคเหนือ	454,401	11,261	40,352
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	580,593	21,204	27,381
ประเทศไทย	5,123,418	62,406	81,435

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545

เมื่อพิจารณามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในช่วง พ.ศ. 2540 - 2544 (ตารางที่ 3.24) พบว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดของทุกจังหวัดมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง พ.ศ. 2540 - 2541 อันเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ และค่อยเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. 2545 - 2544 จังหวัดที่มีส่วนแบ่งมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน พ.ศ. 2544 มากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา มีส่วนแบ่งมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ร้อยละ 18.51 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี ร้อยละ 13.08 และ 7.32 ตามลำดับ และจังหวัดที่มีส่วนแบ่งมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในระดับต่ำได้แก่ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งมีส่วนแบ่งมูลค่า

ตารางที่ 3.24 : มูลค่าผลิตภัณฑ์รายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2540-2544

พื้นที่	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)					สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ)					อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)
	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	339,289	314,966	324,939	338,034	340,775	100	100	100	100	100	0.44
ขอนแก่น	44,383	42,236	43,124	43,993	44,574	13.08	13.41	13.27	13.01	13.08	0.43
อุดรธานี	26,331	23,994	25,577	25,160	24,248	7.76	7.62	7.87	7.44	7.12	-7.91
เลย	9,216	9,165	9,376	10,329	10,612	2.72	2.91	2.89	3.06	3.11	15.14
หนองคาย	12,993	12,208	13,024	12,815	12,833	3.83	3.88	4.01	3.79	3.77	-1.23
มุกดาหาร	4,962	4,834	5,053	5,508	5,820	1.46	1.53	1.56	1.63	1.71	17.29
นครพนม	8,291	7,978	8,097	8,607	8,490	2.44	2.53	2.49	2.55	2.49	2.41
สกลนคร	13,591	12,705	13,415	13,622	13,592	4.01	4.03	4.13	4.03	3.99	0.01
กาฬสินธุ์	11,785	11,739	11,371	11,934	11,996	3.47	3.73	3.50	3.53	3.52	1.79
นครราชสีมา	64,294	54,500	58,153	62,545	63,093	18.95	17.30	17.90	18.50	18.51	-1.87
ชัยภูมิ	17,724	16,684	17,429	18,886	19,034	5.22	5.30	5.36	5.59	5.59	7.39
ยโสธร	7,258	6,793	6,876	7,477	7,401	2.14	2.16	2.12	2.21	2.17	1.98
อุบลราชธานี	26,117	23,758	24,605	25,162	24,954	7.70	7.54	7.57	7.44	7.32	-4.46
ร้อยเอ็ด	17,013	16,556	16,617	16,876	17,405	5.01	5.26	5.11	4.99	5.11	2.30
บุรีรัมย์	20,012	19,031	19,147	19,911	20,091	5.90	6.04	5.89	5.89	5.90	0.39
สุรินทร์	16,308	15,711	15,765	16,886	16,708	4.81	4.99	4.85	5.00	4.90	2.45
มหาสารคาม	12,741	12,331	12,962	12,648	12,949	3.76	3.92	3.99	3.74	3.80	1.63
ศรีสะเกษ	16,326	15,752	15,290	15,998	16,757	4.81	5.00	4.71	4.73	4.92	2.64
หนองบัวลำภู	5,458	5,016	5,096	5,343	5,904	1.61	1.59	1.57	1.58	1.73	8.17
อำนาจเจริญ	4,486	3,975	3,962	4,336	4,315	1.32	1.26	1.22	1.28	1.27	-3.82

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545

ผลิตภัณฑ์มวลรวมร้อยละ 1.27, 1.71 และ 1.73 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ

โดยภาพรวมจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอยู่ในระดับสูง ดังเช่น จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่นล้วนแต่เป็นจังหวัดศูนย์กลางที่มีขนาดใหญ่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเมืองหลักของภูมิภาค กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2540 จังหวัดนครราชสีมาที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เท่ากับ 64,294 ล้านบาท ลดลงเป็น 63,093 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2544 จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงรองลงมา คือ จังหวัดขอนแก่น มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เท่ากับ 44,383 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 44,574 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2544 แต่เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจะพบว่า ในช่วงพ.ศ. 2540 – 2544 จังหวัดเลยมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น เท่ากับ 1,396 ล้านบาท และจังหวัดอุดรธานีมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดลดลงมากที่สุด คือ มีการเปลี่ยนแปลงลดลง เท่ากับ 2,083 ล้านบาท

หากพิจารณาอัตราการเพิ่มต่อปีของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกือบทุกจังหวัดมีอัตราการเพิ่มต่อปีเพิ่มขึ้น ยกเว้นจังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ มีอัตราเพิ่มต่อปีลดลงมากที่สุด จังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มต่อปีของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุดระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2544 สามอันดับแรก ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดเลย และจังหวัดหนองบัวลำภู โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหารที่มีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 17.29 แต่ด้วยเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กจึงมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้การเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมน้อยกว่าจังหวัดนครราชสีมาและขอนแก่นมาก ส่วนจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มต่อปีในระดับต่ำ 3 อันดับ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ มีอัตราการเพิ่มต่อปีร้อยละ -7.91, -4.46 และ -3.82 ตามลำดับ

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหาร ใน พ.ศ. 2544 พบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว เท่ากับ 35,079 บาทต่อปี เป็นอันดับที่ 49 ของประเทศ และอันดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดประมาณร้อยละ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2544 จังหวัดมุกดาหารมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เท่ากับ 4,962.45 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 5,820.48 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 12.32

ของอัตราการขยายตัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพ.ศ. 2540 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 1,027.86 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 20.71 ภาคอุตสาหกรรม เท่ากับ 828.05 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.69 และภาคการค้าและบริการ เท่ากับ 3,106.54 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 62.60 ส่วน ในพ.ศ. 2544

ตารางที่ 3.25 : ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ตามราคาปี 2531 จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2540 - 2544

(ล้านบาท)

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2540		พ.ศ. 2544		อัตราการเพิ่ม ร้อยละ
	(ล้านบาท)	ร้อยละ	(ล้านบาท)	ร้อยละ	
กสิกรรม	718.00	14.47	827.00	14.21	15.18
ปศุสัตว์	144.00	2.90	85.00	1.46	- 40.97
ประมง	21.00	0.42	77.00	1.32	266.67
ป่าไม้	29.62	0.60	10.96	0.19	-62.99
บริการทางการเกษตร	53.22	1.07	49.23	0.85	-7.49
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	62.03	1.25	64.70	1.11	4.31
รวมภาคเกษตรกรรม	1,027.86	20.71	1,113.90	19.14	8.37
เหมืองแร่และย่อยหิน	142.05	2.86	146.98	2.53	3.47
อุตสาหกรรม	480.00	9.67	538.00	9.24	12.08
การก่อสร้าง	206.00	4.15	243.00	4.17	17.96
รวมภาคอุตสาหกรรม	828.05	16.69	927.98	15.94	12.07
การไฟฟ้าและการประปา	90.64	1.83	102.40	1.76	12.96
การคมนาคมและการขนส่ง	310.31	6.25	343.99	5.91	10.85
การค้าส่งและค้าปลีก	950.75	19.16	1,002.00	17.22	5.39
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	260.84	5.26	127.33	2.19	- 51.19
ที่อยู่อาศัย	238.00	4.80	275.00	4.72	15.55
การบริหารราชการ และป้องกันประเทศ	360.00	7.25	468.00	8.04	30.00
การบริการ	895.99	18.06	1,459.89	25.08	62.94
รวมภาคการค้าและบริการ	3,106.54	62.60	3,778.60	64.92	21.63
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	4,962.45	100.00	5,820.48	100.00	17.29

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545

ภาคการเกษตรมีส่วนแบ่งลดลงเหลือร้อยละ 19.14 ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เท่ากับ 927.98 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 15.94 และภาคการค้าและบริการมีการขยายตัวมากที่สุด เท่ากับ 3,778.60 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 64.92 ซึ่งปัจจุบันภาคการค้าและบริการเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญมากกว่าภาคเกษตรกรรมที่กำลังลดบทบาทลง

3.3.2 รายได้ต่อหัว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศและมีความยากจน ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อประชากร หรือ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นต่ำที่สุดในประเทศ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดต่างๆ พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2540 - 2544 จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเลย มีรายได้ต่อหัวสูงในทุกปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาค นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่ต่างมีรายได้ต่อหัวสูงกว่า 20,000 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งใน พ.ศ. 2540 จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดเลย ที่มีรายได้ต่อหัวประชากรมากกว่า 27,000 บาทต่อคนต่อปี และใน พ.ศ. 2544 จังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวประชากรมากกว่า 27,000 บาทต่อคนต่อปี ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดเลย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดชัยภูมิ (ตารางที่ 3.26)

หากพิจารณาในด้านอัตราการเพิ่มของรายได้ต่อหัว พบว่า จังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวในอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีที่สูงมาก 3 อันดับแรก คือ จังหวัดเลย จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดนครพนม โดยมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 23.14, 19.99, และ 8.67 ตามลำดับ ในขณะที่จังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวในอัตราเพิ่มเฉลี่ยที่ต่ำ 3 อันดับ คือ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุบลราชธานี มีอัตราเพิ่มของรายได้เฉลี่ยต่อหัวร้อยละ -7.78, -5.23 และ -5.08 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามจังหวัดมุกดาหารมีจำนวนครัวเรือนของราษฎรแยกตามอาชีพได้ดังนี้ อาชีพทำนา มี 44,230 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.61 อาชีพทำไร่ มี 15,554 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.35 อาชีพรับจ้าง 10,965 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.98 อาชีพเลี้ยงสัตว์ มี 10,119 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.44 และอาชีพทำสวนมี 3,217 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.86 มีจำนวนหมู่บ้านยากจนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวนทั้งสิ้น 459 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 95.62 จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 2,000 บาทต่อคนต่อปี ทั้งหมด

ตารางที่ 3.26 : รายได้ต่อหัวประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2540-2544

พื้นที่	รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท ต่อ คน)					อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)
	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	26,703	26,588	26,128	26,755	27,381	2.54
ขอนแก่น	39,569	40,130	39,730	40,095	41,548	5.00
อุดรธานี	29,901	29,497	29,827	28,864	28,336	-5.23
เลย	27,129	28,373	28,042	30,973	33,408	23.14
หนองคาย	23,772	24,013	24,378	23,587	24,091	1.34
มุกดาหาร	29,236	30,170	30,098	32,729	35,079	19.99
นครพนม	20,126	20,762	20,126	21,189	21,871	8.67
สกลนคร	22,036	22,074	22,146	22,236	21,930	-0.48
กาฬสินธุ์	21,411	23,134	21,078	21,539	21,888	2.23
นครราชสีมา	39,717	36,464	36,903	39,099	40,605	2.24
ชัยภูมิ	25,843	26,680	25,829	27,214	27,924	8.05
ยโสธร	20,983	20,912	20,322	21,507	21,563	2.76
อุบลราชธานี	25,934	24,944	24,978	25,006	24,616	-5.08
ร้อยเอ็ด	22,905	23,728	22,632	22,715	23,390	2.12
บุรีรัมย์	22,182	22,582	21,692	22,004	22,542	1.62
สุรินทร์	20,471	20,962	19,869	21,100	20,966	2.42
มหาสารคาม	21,789	22,497	22,253	21,608	21,951	0.74
ศรีสะเกษ	19,644	20,331	18,926	19,386	20,386	3.78
หนองบัวลำภู	18,852	18,404	17,568	17,846	19,963	5.89
อำนาจเจริญ	21,102	19,607	18,451	19,724	19,461	-7.78

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545

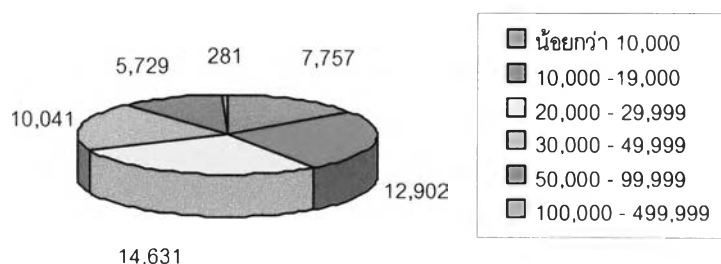
50,546 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.66 และประชากรจำนวน 238,624 คน ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี สามารถจำแนกตามระดับ คือ ระดับรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 7,757 ครัวเรือนระดับรายได้ 10,000 – 19,000 บาท ระดับจำนวน 12,902 ครัวเรือน ระดับรายได้ 20,000 –29,000 บาท จำนวน 14,631 ครัวเรือน ระดับรายได้ 30,000 – 49,000 บาท จำนวน 10,041 ครัวเรือน ระดับรายได้ 50,000 – 99,000 บาท จำนวน 5,729 ครัวเรือน และระดับรายได้ 100,000 – 499,999 บาท จำนวน 281 ครัวเรือน (ตารางที่ 3.27 และแผนภูมิที่ 3.4)

ตารางที่ 3.27 : รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พ.ศ. 2544

ระดับรายได้ (บาท)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000	7,757	14.14
10,000 - 19,999	12,902	23.51
20,000 - 29,999	14,631	26.66
30,000 - 49,999	10,041	18.3
50,000 - 99,999	5,729	10.44
100,000 - 499,999	281	0.51

ที่มา : สรุปสังเขปจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2545

แผนภูมิที่ 3.4 : รายได้ต่อครัวเรือนต่อปี พ.ศ. 2544 (บาท)

3.3.3 โครงสร้างการผลิต

โครงสร้างการผลิตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหาร ในพ.ศ. 2540 – 2544 สามารถพิจารณาได้ดังนี้

3.3.3.1 โครงสร้างการผลิตภาคเกษตรกรรม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจากการผลิตภาคเกษตรกรรม ใน พ.ศ. 2540 ประมาณ 67,761 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.96 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค และเพิ่มเป็น 75,975 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.30 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใน พ.ศ. 2544 นอกจากนั้นสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของการผลิตภาคเกษตรกรรมจะมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 4 ของสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค โดยใน พ.ศ. 2540 สาขาการผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด คือ สาขาการเลี้ยงสัตว์ มีมูลค่า 47,797 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขาปศุสัตว์ และสาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย มีมูลค่า เท่ากับ 8,936 และ 4,578 ล้านบาท ตามลำดับ และใน พ.ศ. 2544 สาขาการผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด 3 อันดับ คือ สาขาการเลี้ยงสัตว์ มีมูลค่า 55,639 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขาปศุสัตว์ และสาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย มีมูลค่า 8,379 และ 4,884 ล้านบาท ตามลำดับ (ตารางที่ 3.28)

เมื่อพิจารณารายสาขาการผลิต ในพ.ศ. 2544 ของจังหวัดมุกดาหาร พบว่า ภาคเกษตรกรรม มีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าการผลิตมากที่สุด คือ สาขาการเลี้ยงสัตว์ เท่ากับ 827.00 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ สาขาปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 1.46 สาขาประมง ร้อยละ 1.32 ส่วนสาขาการผลิตที่มีมูลค่าการผลิตน้อยที่สุด คือ สาขาป่าไม้ มีมูลค่าการผลิต เท่ากับ 10.96 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 0.19 สาขาการผลิตที่มีอัตราการเติบโตมากที่สุดคือ สาขาประมง มีอัตราการเติบโตร้อยละ 226.67 มีมูลค่าการผลิตเพิ่มจาก 21.00 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2540 เป็น 77.00 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2545 รองลงมา คือ สาขาการเลี้ยงสัตว์ มีอัตราการเติบโตร้อยละ 15.18 และสาขาการผลิตที่มีอัตราการเติบโตน้อยที่สุด คือ สาขาป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ -62.99 ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายการปิดป่า และการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างเข้มงวด (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.28 : ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายภาค ตามราคาปี 2531 จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2540 - 2544

สาขาการผลิต	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				
	พ.ศ. 2540		พ.ศ. 2544		อัตราการเพิ่มร้อยละ
	(ล้านบาท)	ร้อยละ	(ล้านบาท)	ร้อยละ	
กลีกรวม	47,797	14.08	55,639	16.33	16.41
ปศุสัตว์	8,936	2.63	8,379	2.46	-6.24
ประมง	1,715	0.51	2,178	0.64	27.00
ป่าไม้	896	0.26	1,074	0.32	19.86
บริการทางการเกษตร	3,840	1.13	3,822	1.12	-0.48
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	4,578	1.35	4,884	1.43	6.70
รวมภาคเกษตรกรรม	67,761	19.96	75,975	22.30	12.12
เหมืองแร่และขุดหิน	3,429	1.01	2,905	0.85	-15.27
อุตสาหกรรม	48,674	14.34	53,943	15.83	10.83
การก่อสร้าง	22,777	6.71	9,726	2.85	-57.30
รวมภาคอุตสาหกรรม	74,880	22.06	66,574	19.54	-11.09
การไฟฟ้าและการประปา	7,056	2.08	8,451	2.48	19.78
การคมนาคมและการขนส่ง	22,567	6.65	25,298	7.43	12.10
การค้าส่งและค้าปลีก	70,586	20.80	63,804	18.73	-9.61
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจสิ่งหริมทรัพย์	17,323	5.10	9,544	2.80	-44.90
ที่อยู่อาศัย	15,963	4.70	18,005	5.29	12.79
การบริหารราชการ และป้องกันประเทศ	19,636	5.79	22,858	6.71	16.41
การบริการ	43,642	12.86	50,159	14.72	14.93
รวมภาคการค้าและบริการ	196,773	57.97	198,119	58.16	0.68
รวมมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม	339,414	100.00	340,669	100.00	0.37

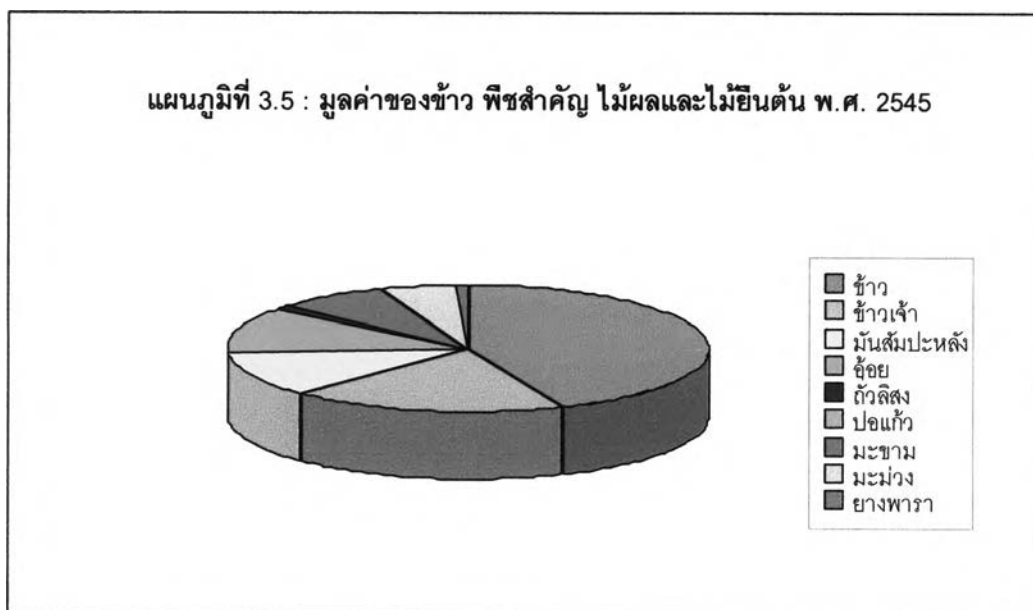
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2545

หากพิจารณาลักษณะโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรกรรมของจังหวัด
มุกดาหารสามารถแยกย่อยตามสาขาการผลิต ได้ดังนี้

กลไกกรรม

จังหวัดมุกดาหาร มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร จำนวน
51,488 ครัวเรือน หรือร้อยละ 68.98 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร
1,220,207 ไร่(1,953.33 ตร.กม.) และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง
อ้อย ปอ ถั่วลิสง ไม้ผลและพืชผักต่างๆดังนี้

1. ข้าว มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 591,420 ไร่ เป็นข้าวจ้าว จำนวน
139,441 ไร่ ข้าวเหนียว จำนวน 451,999 ไร่ ผลผลิตรวมข้าวจ้าว 55,584 ตัน ข้าวเหนียว 198,142
ตัน ผลผลิตเฉลี่ยข้าวจ้าว 419.52 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวเหนียว 452.49 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่
ที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ กข.6 ข้าวหอมมะลิ

2. มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 93,344 ไร่ ผลผลิตรวม
184,847 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,448.60 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่าผลผลิต เท่ากับ 260.16 ล้านบาท
ส่วนมากยังปลูกพันธุ์พื้นเมือง รองลงมาได้แก่ พันธุ์ระยะของ 3 ระยะของ 60

3. อ้อยโรงงาน มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 89,390 ไร่ ผลผลิตรวม 873,090 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 9,767.20 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่าผลผลิต เท่ากับ 260.16 ล้านบาท
4. ไม้ผลยืนต้น มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 99,350 ไร่ เป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัด ได้แก่ มะม่วง มะขามหวาน มูลค่าผลผลิตรวม 366.93 ล้านบาท
5. พืชผัก มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 10,976 ไร่
6. ถั่วลิสง มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 3,048 ไร่ ผลผลิตรวม 828 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 271.65 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่าผลผลิต เท่ากับ 19.36 ล้านบาท
7. ยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 15,797 ไร่ ให้ผลผลิต 3,807 ไร่ ผลผลิตรวม 1,115.33 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 292.97 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่าผลผลิต เท่ากับ 16.38 ล้านบาท

ตารางที่ 3.29 : ข้อมูลด้านผลผลิตและมูลค่าของข้าว พืชที่สำคัญ ไม้ผล และไม้ยืนต้น พ.ศ. 2544-2545

ชนิดของข้าว	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
1. ข้าวเหนียว	451,999	460,960	452.49	198,142	991.37
2. ข้าวเจ้า	139,441	130,093	419.52	55,584	421.56
3. มันสำปะหลัง	93,344	112,748	2,448.60	184,847	260.16
4. อ้อย	89,390	97,543	9,767.20	873,090	366.39
5. ถั่วลิสง	3,048	5,689	271.65	828	19.36
6. ปอแก้ว	269	269	271.65	65	0.4875
7. มะขามหวาน	19,815	8,605	336.66	2,896.95	173.82
8. มะม่วง	27,809	14,404	627.64	9,036.23	117.47
9. ยางพารา	15,797	2,645	292.97	1115.33	16.38

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

การปศุสัตว์

การปศุสัตว์ในจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกร รายย่อยในครัวเรือน และขายเป็นรายได้เสริม สัตว์เศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยงกันมาก ได้แก่ โคเนื้อ จำนวน 73,436 ตัว กระบือ จำนวน 33,369 ตัว สุกร จำนวน 25,000 ตัว ไก่เนื้อ จำนวน 658,344 ตัว ไก่พันธุ์พื้นเมือง 450,000 ตัว และเป็ดเนื้อ จำนวน 85,000 ตัว ซึ่งเปรียบเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา มีสถิติการเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเพิ่มจากปี 2544 จำนวน 787,542 ตัว เป็น 875,149 ตัว

คิดเป็นร้อยละ 40.57 ปัจจุบันสัตว์เลี้ยงที่กำลังได้รับการส่งเสริมจากทางราชการซึ่งถือว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ไก่พื้นบ้าน เป็ดเทศ และการเลี้ยงโคเนื้อ โดยทางราชการให้การสนับสนุนด้านวิชาการ

ตารางที่ 3.30 : ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2540-2545

ชนิดของสัตว์	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
1. โคเนื้อ	47,368	47,065	47,840	52,447	45,247	73,436
2. กระบือ	51,638	39,166	37,745	32,961	27,586	33,369
3. เป็ดเนื้อ	143,910	160,048	66,044	105,157	101,925	85,000
4. ไก่เนื้อ	739,211	677,603	579,590	516,873	598,675	658,344
5. สุกร	30,358	38,328	12,230	13,935	14,109	25,000
รวม	1,002,530	962,210	743,422	721,373	787,542	875,149

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

การประมง

ผลผลิตการประมงในจังหวัด พ.ศ. 2545 มีผลผลิตการประมงทั้งหมด 10,446 ตัน จำนวนครีวเรือที่เลี้ยงมีทั้งสิ้น 8,238 ราย พื้นที่ 7,306.54 ไร่ จากการที่ทางราชการได้ส่งเสริมและแนะนำการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยจัดทำโครงการประมงหมู่บ้าน การเพิ่มผลผลิตการประมงในแหล่งน้ำ ในรอบ 6 ปี จึงมีสถิติการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเพิ่มขึ้นตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 3.31 : ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์น้ำ พ.ศ. 2540-2545

ประเภท	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
1. จำนวนครีวเรือที่เลี้ยง	8,581	6,477	8,700	9,291	11,202	8,238
2. จำนวนบ่อ	8,581	6,477	10,336	11,206	13,117	11,035
3. เนื้อที่ (ไร่)	15,788	7,384	6,529.50	7,560.50	8,038.25	7,307
4. ผลผลิต (กก.)	1,014,367	4,421,750	989,928.45	1,328,929	1,520,029	10,446,000

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัด พ.ศ. 2546

3.3.3.2 โครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม

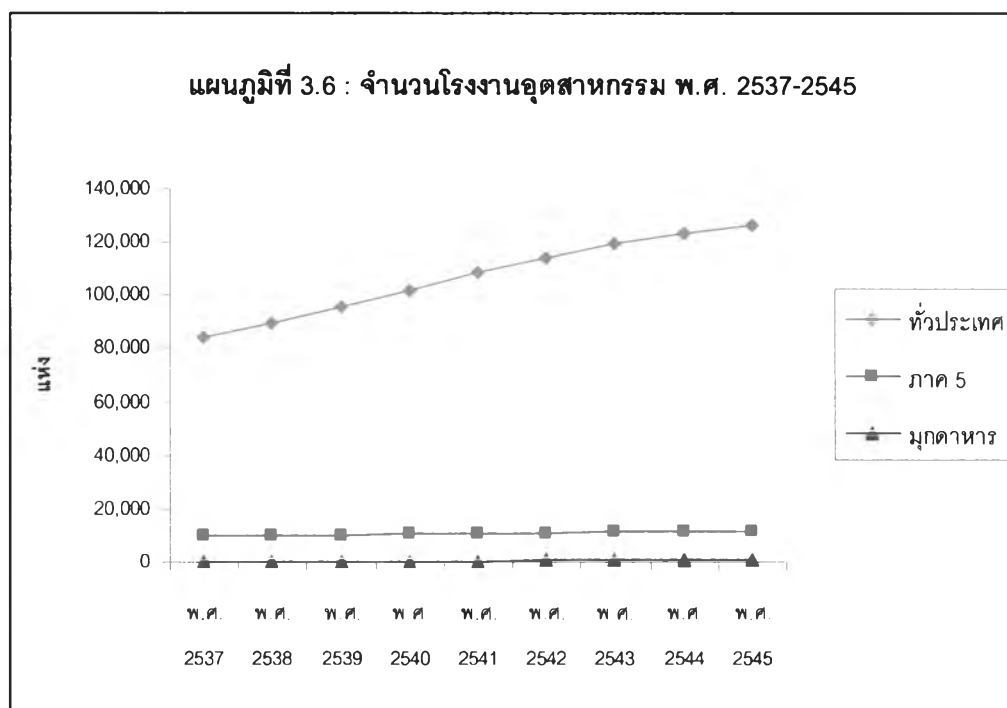
มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในการผลิตภาคอุตสาหกรรมของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงจาก พ.ศ. 2540 ที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 74,880 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.06 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค และลดลง ในพ.ศ. 2544 เหลือ ประมาณ 66,574 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.54 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค โดยในพ.ศ. 2540 สาขาการผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด คือ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า 48,674 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง และสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 22,777 และ 3,429 ล้านบาท ตามลำดับ และในพ.ศ. 2544 สาขาการผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด 3 อันดับ คือ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า 53,943 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง และสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 9,726 และ 2,905 ล้านบาท ตามลำดับ (ตารางที่ 3.28)

สำหรับภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดมุกดาหาร มีการขยายตัวสูงในทุก สาขาการผลิต โดยสาขาอุตสาหกรรม มีการเพิ่มมูลค่าการผลิตมากที่สุด จาก 480.00 ล้านบาท เป็น 538.00 ล้านบาท รองลงมา คือ สาขาการก่อสร้าง มีมูลค่าการผลิตเท่ากับ ร้อยละ 4.17 และ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่าการผลิตเท่ากับ 146.98 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.53 ส่วน สาขาที่มีอัตราการขยายตัวมากที่สุด คือ สาขาการก่อสร้าง ร้อยละ 17.96 รองลงมา คือ สาขา อุตสาหกรรม ร้อยละ 12.08 ซึ่งให้เห็นว่ากำลังมีการขยายตัวของเมืองมากขึ้นทำให้มีการก่อสร้าง เพิ่มมากขึ้น และมีการขยายตัวไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น (ตารางที่ 3.25)

การวิเคราะห์โครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดมุกดาหาร ได้พิจารณา ด้านจำนวนโรงงานเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนด้านอุตสาหกรรมมากกว่าอำเภออื่นๆ และโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตร และอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น วัตถุดิบ ด้านการเกษตร ป่าไม้ และ หิน กรวด ททราย

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมโรง สีข้าว อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม มีโรงงานขนาดใหญ่อยู่เพียง 1 โรงงาน คือ โรงงาน น้ำตาล บริษัท สหเรือง จำกัด โดย ในพ.ศ. 2537-2544 โรงงานอุตสาหกรรมมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และในปี 2545 จังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 451 โรงงาน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 3.9 ของภาค 5 และสัดส่วนร้อยละ 0.4 ของประเทศ โดยแยกเป็น อุตสาหกรรมเกษตร

จำนวน 205 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 56.32 รองลงมาคือ อุตสาหกรรมขนส่ง จำนวน 38 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.44 อุตสาหกรรมโลหะ จำนวน 30 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.24 และอุตสาหกรรมอื่นๆ มีเงินลงทุนทั้งสิ้น จำนวน 37,090,597,439 ล้านบาท กำลังผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 124,367.53 แรงม้า มีจำนวนคนงาน รวม 2,257 คน แยกเป็นชาย 1,626 คน และหญิง 631 คน

ระหว่าง พ.ศ. 2538 – 2545 อัตราการขยายตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดมุกดาหารเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีอัตราการขยายตัวสูงสุดใน พ.ศ. 2539 คิดเป็นร้อยละ 11.7 จนถึงช่วง พ.ศ. 2540 –2545 อัตราการขยายตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหารมีอัตราการขยายตัวลดลงเรื่อยๆ จนใน พ.ศ. 2545 อัตราการขยายตัวของจำนวนโรงงาน ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.8 ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับอัตราการขยายตัวโรงงานอุตสาหกรรมของประเทศ ที่มีอัตราการขยายตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 3.32 : จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2537-2545

ประเภท	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
ทั่วประเทศ	83,880	89,556	95,446	101,446	108,364	114,364	119,073	123,227	125,946
ภาค 5	9,763	9,925	10,179	10,491	10,892	11,036	11,358	11,553	11,706
มุกดาหาร	275	284	298	326	364	425	425	443	451
% ทั่วประเทศ	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4
% ภาค	2.8	2.9	2.9	3.3	3.3	3.7	3.7	3.8	3.9

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด และกรมโรงงานอุตสาหกรรม ปี 2544

ตารางที่ 3.33 : อัตราการขยายตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเปรียบเทียบปี 2538-2545

ประเภท	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
ทั่วประเทศ	6.7	6.4	5.5	4.1	6.8	6.6	3.5	2.2
ศก.5	3.1	3.8	1.3	2.9	1.7	2.6	1.7	1.3
มุกดาหาร	9.4	11.7	8.2	7.9	3.3	4.9	4.2	1.8

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดและกรมโรงงานอุตสาหกรรม ปี 2544

3.3.3.3 โครงสร้างการผลิตภาคการค้าและบริการ

การผลิตภาคการค้าและบริการเป็นภาคการผลิตที่มีความสำคัญมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นภาคการผลิตที่ก่อให้เกิดมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมมากกว่าการผลิตในภาคการผลิตอื่นๆ เกือบร้อยละ 60 ของมูลค่าการผลิตเกิดในภาคการผลิตนี้ โดยใน พ.ศ. 2540 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขานี้ เท่ากับ 196 พันล้านบาท และเพิ่มเป็น 198 พันล้านบาท ใน พ.ศ. 2544 ถึงแม้ว่าจะมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ก็นับว่ามีการขยายตัวมากที่สุดเมื่อเทียบกับภาคการผลิตอื่นๆ โดยในพ.ศ. 2540 สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 70,586 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขาการบริการ และสาขาการคมนาคมและการขนส่ง มีมูลค่า 43,642 และ 22,567 ล้านบาท ตามลำดับ และ ในพ.ศ. 2544 สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 63,804 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ สาขาการบริการ และสาขาการคมนาคมและการขนส่ง มีมูลค่า 50,159 และ 25,298 ล้านบาท ตามลำดับ (ตารางที่ 3.28)

สำหรับจังหวัดมุกดาหารภาคการค้าและบริการ มีการขยายตัวมากที่สุดเช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะ สาขาการบริการ มีมูลค่าการผลิต เท่ากับ 1,459.89 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 25.08 รองลงมาได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่าการผลิต เท่ากับ 1,002.00 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 17.22 และสาขาการบริหารราชการ และป้องกันประเทศ มีมูลค่าการผลิต เท่ากับ 468.00 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 8.04 ส่วนอัตราการเติบโตในสาขาการบริการมีมากที่สุดถึงร้อยละ 62.94 รองลงมา คือ สาขาการบริหารราชการ และป้องกันประเทศ ร้อยละ 30.00 แสดงให้เห็นว่า นโยบายการเชื่อมโยงประเทศสู่ประเทศเพื่อนบ้านส่งผลให้เมืองมีการเติบโต ทั้งด้านการบริการ การค้า และความต้องการด้านสาธารณูปโภค ที่กำลังเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรองรับกับความต้องการและการขยายตัวของเมืองที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต (ตารางที่ 3.25)

หากพิจารณาลักษณะโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรกรรมของจังหวัดมุกดาหารสามารถแยกย่อยตามสาขาการผลิต ได้ดังนี้

การพาณิชย์กรรม

จังหวัดมุกดาหารมีบริษัทจำกัดและห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 153 แห่ง และ 453 แห่ง ทะเบียนพาณิชย์จังหวัด จำนวน 991 แห่ง แยกเป็นธุรกิจประเภทค้าปลีก จำนวน 686 แห่ง เงินลงทุนจำนวน 686 ล้านบาท ประเภทค้าส่ง จำนวน 55 แห่ง เงินลงทุนจำนวน 55 ล้านบาท ประเภทนำเข้า-ส่งออก จำนวน 43 แห่ง เงินลงทุนจำนวน 43 ล้านบาท ประเภทการบริการ จำนวน 207 แห่ง เงินลงทุนจำนวน 207 ล้านบาท นอกจากนี้ยังประกอบด้วยสถาบันและการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการของจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 1 แห่ง คือ หอการค้าจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 116 คน

บริเวณศูนย์กลางการค้าและตลาดที่สำคัญ คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร เป็นศูนย์กลางการคมนาคมในจังหวัด เป็นแหล่งธุรกิจการค้าที่สำคัญ เป็นทั้งศูนย์รวมผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัด และเป็นตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคของอำเภอต่างๆ ในจังหวัด มีตลาดที่สำคัญ 3 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร คือ ตลาดเทศบาล 1 ตลาดเทศบาล 2 และตลาดพรเพชร

จังหวัดมุกดาหารมีผู้จดทะเบียนประกอบการค้าเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมามีตั้งแต่ พ.ศ. 2541 – 2545 มีผู้จดทะเบียนประกอบการค้าดังนี้

ตารางที่ 3.34 : ข้อมูลจำนวนผู้จดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2541-2545

ประเภทการจดทะเบียน	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
1. ทะเบียนพาณิชย์	1,299	1,370	1,477	1,555	1,798
2. นิติบุคคล					
2.1 บริษัทจำกัด	139	139	146	151	169
2.2 ห้างหุ้นส่วนจำกัด	361	380	413	437	395
2.3 ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล	4	4	4	4	6
รวมทั้งสิ้น	1,803	1,893	2,040	2,147	2,368

ที่มา: สำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

การคลังการธนาคาร

รายได้ของหน่วยราชการท้องถิ่น งบประมาณและรายได้ของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นรายได้จากการจัดเก็บภาษีและเงินอุดหนุนของรัฐบาล ในปีงบประมาณ พ.ศ.2545 มีเงินจำนวน 237,925,900.60 บาท สามารถจำแนกเป็นรายได้จากหน่วยงานภายในจังหวัด คือ องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 71,630,970.05 บาท เทศบาลเมืองมุกดาหาร จำนวน 54,388,028.73 บาท เทศบาลตำบลคำชะอี จำนวน 9,377,304.66 บาท เทศบาลตำบลคอนตาลจำนวน 8,958,112.85 บาท เทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย จำนวน 8,512,379.32 บาท องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 85,059,105.28 บาท

ตารางที่ 3.35 : รายได้ของหน่วยงานภายในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2542-2545

หน่วยงาน	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	12,173,816.57	16,8450.38	13,658,132.13	71,630,970.05
เทศบาลเมืองมุกดาหาร	27,165,209.05	45,285,607.58	41,375,706.67	54,388,028.73
เทศบาลตำบลคำชะอี	3,384,869.98	5,198,386.16	6,623,112.39	9,377,304.66
เทศบาลตำบลคอนตาล	3,355,141.87	4,727,115.89	7,959,812.03	8,958,112.85
เทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย	4,465,343.00	6,511,939.08	8,586,767.68	8,512,379.32
องค์การบริหารส่วนตำบล	53,082,454.01	70,536,476.49	71,715,921.49	85,059,105.28
รวม	103,626,834.48	148,444,045.58	149,919,452.39	237,925,900.60

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

รายได้ภาษีอากร ในปีงบประมาณ 2545 จังหวัดมุกดาหารมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีอากร ทั้งหมด 197,352,894.89 บาท สามารถแยกประเภทรายได้ออกเป็น 7 ประเภท คือ รายได้บุคคลธรรมดา จำนวน 58,964,713.67บาท เงินได้นิติบุคคล จำนวน 40,251,049.48 บาท ภาษีการค้า ไม่ปรากฏข้อมูล ภาษีมูลค่าเพิ่ม จำนวน 81,144,462.00 บาท ภาษีสรรพสามิต จำนวน 4,711,302.09 บาท อากรแสตมป์ จำนวน 5,860,268.16 บาท รายได้อื่นๆ จำนวน 421,099.00 บาท

ตารางที่ 3.36 : ประเภทรายได้ที่จัดเก็บภายในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2542-2545

ประเภทรายได้	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545
1. รายได้บุคคลธรรมดา	71,325,037.04	50,654,737.62	52,718,530.76	58,964,713.67
2. เงินได้นิติบุคคล	26,578,335.73	22,698,989.75	27,822,186.60	40,251,049.48
3. ภาษีการค้า	16,028.19	15,818.16	60,776.20	-
4. ภาษีมูลค่าเพิ่ม	85,778,302.00	102,072,577.04	89,255,672.83	81,144,462.00
5. ภาษีสรรพสามิต	9,630,143.23	7,524,343.32	4,728,567.68	4,711,302.09
6. อากรแถมปี	4,223,838.13	4,592,831.72	4,815,768.41	5,860,268.16
7. รายได้อื่นๆ	490,668.63	512,152.55	445,581.71	421,099.00
รวมทั้งสิ้น	198,042,325.95	188,071,450.16	179,847,083.73	197,352,894.89

ที่มา: สำนักงานสรรพากรจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

การธนาคาร มีธนาคารของรัฐบาลและธนาคารพาณิชย์ ตั้งอยู่ใน
จังหวัดมุกดาหาร รวมทั้งสิ้น 9 ธนาคาร คือ

1. ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขา มุกดาหาร
 - ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขา คำชะอี
 - ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขานิคมคำสร้อย
2. ธนาคารออมสิน สาขา มุกดาหาร
3. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)
4. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขา มุกดาหาร
5. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด สาขา มุกดาหาร
6. ธนาคารทหารไทย จำกัด สาขา มุกดาหาร
7. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สาขา มุกดาหาร
8. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด สาขา มุกดาหาร
9. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด สาขา มุกดาหาร

การบริการของธนาคารพาณิชย์ แบ่งออกเป็น การรับฝากเงินและให้
สินเชื่อ โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลง ในพ.ศ. 2541 มีเงินฝากรวม 3,641,570 บาท สินเชื่อรวม
5,396,577 บาท คิดเป็นร้อยละ 148.20 ของเงินฝากในพ.ศ. 2542 มีเงินฝากรวม 3,510,977 บาท
สินเชื่อรวม 4,789,491 บาท คิดเป็นร้อยละ 137.10 ของเงินฝาก ในพ.ศ. 2543 มีเงินฝากรวม
3,674,500 บาท สินเชื่อรวม 3,917,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 106.60 ของเงินฝาก ในพ.ศ. 2544 มี
เงินฝากรวม 3,881,600 บาท สินเชื่อรวม 3,569,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 91.96 ของเงินฝาก ใน

พ.ศ. 2545 มีเงินฝากรวม 4,144,600 บาท สินเชื่อรวม 3,929,800 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.82 ของเงินฝาก

ตารางที่ 3.37 : เงินฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารในจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2541 – 2545

พ.ศ.	เงินฝาก	สินเชื่อ	(หน่วย : พันบาท)
2541	3,641,570	5,396,577	
2542	3,510,977	4,789,491	
2543	3,674,500	3,917,000	
2544	3,881,600	3,569,500	
2545	4,144,600	3,929,800	

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2546

3.3.4 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนเปลี่ยนแปลง (Shift-Share Analysis)

วิธีการหนึ่งที่สามารถใช้วัดดัชนีบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหาร คือ การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนเปลี่ยนแปลง (Shift-Share Analysis) เป็นตัวแบบที่แสดงการเติบโตของเมือง อันเป็นผลมาจากการเติบโตของตัวแปรบางตัวในจังหวัดมุกดาหาร เปรียบเทียบกับการเติบโตทั้งหมดของภาค และการเติบโตของสาขาการผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่นๆ ในพื้นที่เดียวกัน จากกวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจระหว่าง พ.ศ. 2537 – 2544 (ตารางที่ 3.38) พบว่า จังหวัดมุกดาหาร มีสาขาการผลิตที่เจริญเติบโตเร็วและกระจุกตัวอยู่ในจังหวัด (ค่า P-Shift มีค่าเป็นบวก) สามอันดับแรก ได้แก่ สาขาการบริการ มีมูลค่า 128.77 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ สาขาการคมนาคมและการขนส่ง มีมูลค่า 116.88 ล้านบาท และสาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ มีมูลค่า 80.03 ล้านบาท ในทางตรงข้ามสาขาการผลิตของจังหวัดมุกดาหารที่มีอัตราการเติบโตช้าและกระจุกตัวอยู่ภายในจังหวัด (ค่า P-Shift มีค่าเป็นลบ) 3 อันดับ ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง มีมูลค่า -333.35 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า -146.69 ล้านบาท และ สาขาการธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ มีมูลค่า -97.95 ล้านบาท เมื่อพิจารณาสาขาการผลิตของจังหวัดมุกดาหารที่มีการเติบโตเร็วกว่าจังหวัดอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน และเป็นสาขาที่ได้เปรียบ (ค่า D-Shift เป็นบวก) สามอันดับแรก ได้แก่ สาขาการบริการ มีมูลค่า 738.84 ล้านบาท รองลงมา คือ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า 96.23 ล้านบาท และสุดท้าย คือ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 75.14 ล้านบาท ส่วนสาขาการผลิตที่มีเติบโตช้ากว่าจังหวัดอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน และเป็นสาขาที่เสียเปรียบ (ค่า D-Shift เป็น

ลบ) 3 อันดับ ได้แก่ สาขาปศุสัตว์ มีมูลค่า -54.22 ล้านบาท รองลงมา คือ สาขาป่าไม้ มีมูลค่า -40.69 ล้านบาท และสาขากาคนาคมนาคมและการขนส่ง มีมูลค่า -37.44 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่า ในช่วงปีพ.ศ. 2537-2544 ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหารมีการเติบโตช้ากว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ภายในจังหวัดมีการขยายสาขาการผลิตต่างๆ เพื่อรองรับนโยบายสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 และการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่กำลังจะเกิดขึ้น (ตารางที่ 3.38)

3.3.5 การวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotients Analysis)

ดัชนีบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหารอีกวิธีการหนึ่ง คือ การวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotients Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความชำนาญพิเศษซึ่งเกินกว่าระดับภาคในสาขาการผลิต และเมื่อมีความชำนาญเป็นพิเศษจึงเป็นที่คาดว่าจะส่งสินค้าที่ได้จากสาขาการผลิตดังกล่าวเป็นสินค้าออก โดยค่า Location Quotients จะสะท้อนให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษในการผลิตที่ถูกต้องมากขึ้น โดยทำการศึกษา 2 ช่วงเวลา คือ พ.ศ. 2537 และ พ.ศ. 2544 จากตารางที่ 3.38 พบว่า ในพ.ศ. 2537 จังหวัดมุกดาหารมีสาขาการผลิตสำคัญที่สามารถส่งเป็นสินค้าออกและเป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัดมากกว่าภาคโดยเฉลี่ย ซึ่งสาขาที่มีความเชี่ยวชาญมากที่สุด คือ สาขาป่าไม้ มีค่า Location Quotients เท่ากับ 2.70 รองลงมา คือ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีค่า Location Quotients เท่ากับ 2.29 สาขาบริหารราชการและป้องกันประเทศ มีค่า Location Quotients เท่ากับ 1.30 และสาขาก่อสร้าง มีค่า Location Quotients เท่ากับ 1.21 ส่วนสาขาการผลิตที่จังหวัดมุกดาหารมีความเชี่ยวชาญในการผลิตต่ำกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม มีค่า Location Quotients เท่ากับ 0.58 สาขาประมง มีค่า Location Quotients เท่ากับ 0.769 และสาขาการไฟฟ้าและประปา มีค่า Location Quotients เท่ากับ 0.868 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2544 พบว่า สาขาที่จังหวัดมุกดาหารมีความชำนาญในการผลิตสูงกว่าภาคและเป็นการจ้างงานในสาขาการผลิตฐานเพื่อการส่งออก ได้แก่ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีค่า Location Quotients เท่ากับ 3.01 รองลงมา ได้แก่ สาขาประมง มีค่า Location Quotients เท่ากับ 2.10 สาขาการบริการ มีค่า Location Quotients เท่ากับ 1.74 สาขาการก่อสร้าง มีค่า Location Quotients เท่ากับ 1.26 และสาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ มีค่า Location Quotients เท่ากับ 1.22 ในทางตรงข้าม สาขาการผลิตที่จังหวัดมุกดาหารมีความชำนาญในการผลิตต่ำที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม มีค่า Location Quotients เท่ากับ 0.59 รองลงมา คือ สาขาปศุสัตว์ มีค่า Location

ตารางที่ 3.38 : การวิเคราะห์เศรษฐกิจโดยใช้วิธี Shift-Share Analysis และ Location Quotient

สาขาการผลิต	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดมุกดาหาร		ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ส่วนประกอบของ Shift-Share พ.ศ. 2537-2544			Location Quotient	
	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2544	Share	P-Shift	D-Shift	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2544
เกษตรกรรม	950.09	1113.90	64610.31	75975.29	136.23	30.89	-3.31	1.048	0.874
กสิกรรม	644.00	827.00	44677.00	55639.00	92.34	65.80	24.86	1.027	0.886
ปศุสัตว์	163.00	85.00	9810.00	8379.00	23.37	-47.15	-54.22	1.184	0.605
ประมง	17.00	77.00	1576.00	2178.00	2.44	4.06	53.51	0.769	2.108
ป่าไม้	11.64	10.96	306.96	1073.60	1.67	27.39	-40.69	2.701	0.609
บริการทางการเกษตร	56.96	49.23	4187.21	3821.52	8.17	-13.14	-2.76	0.969	0.768
การแปรรูปสินค้าเกษตรที่ง่าย	57.49	64.70	4060.14	4684.18	8.24	3.42	-4.45	1.009	0.790
เหมืองแร่และขอยหิน	79.35	146.98	2469.81	2905.31	11.38	2.61	53.65	2.289	3.016
อุตสาหกรรม	320.00	538.00	39074.00	53943.00	45.88	75.89	96.23	0.584	0.595
การก่อสร้าง	436.00	206.00	25674.00	9726.00	62.51	-333.35	40.83	1.210	1.263
การไฟฟ้าและการประปา	65.25	102.40	5358.72	8451.08	9.36	28.30	-0.51	0.868	0.722
การคมนาคมและการขนส่ง	231.54	343.99	15357.19	25298.10	33.20	116.68	-37.44	1.074	0.811
การค้าส่งและค้าปลีก	878.32	932.70	65348.63	63804.24	125.94	-146.69	75.14	0.958	0.872
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	210.63	127.33	14069.49	9544.15	30.20	-97.95	-15.56	1.067	0.795
ที่อยู่อาศัย	197.00	275.00	13794.00	18005.00	42.30	31.89	17.86	1.018	0.911
การบริหารราชการ และป้องกันประเทศ	295.00	468.00	16158.00	22858.00	74.27	80.03	50.68	1.301	1.221
การบริการ	518.00	1459.89	36034.00	50158.62	735.73	128.77	738.84	1.024	1.735
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	4181.18	5714.18	297948.16	340668.78		-42.54	992.65		

Quotients เท่ากับ 0.60 และสาขาป้าไม้ มีค่า Location Quotients เท่ากับ 0.61 เป็นสาขาการผลิตที่ผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในจังหวัดมีไม่เพียงพอต่อการส่งออกไปยังพื้นที่อื่นๆ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 – 2544 สาขาการผลิตที่จังหวัดมุกดาหารมีความชำนาญในการผลิตสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสาขาการจ้างงานในการผลิตฐาน และเป็นสาขาการผลิตที่เป็นรายได้ของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง คือ สาขาเหมืองแร่และยอหิน และสาขาการก่อสร้าง ส่วนสาขาการผลิตที่จังหวัดมุกดาหารมีความชำนาญในการผลิตต่ำกว่าภาค คือ สาขาบริการทางการเกษตร สาขาอุตสาหกรรม สาขาการไฟฟ้าและประปา เป็นสาขาการผลิตที่ผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในจังหวัด เนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตเพื่อการส่งออก

3.3.6 ภาวะการค้าชายแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย จังหวัดเลย จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีด่านศุลกากรหรือจุดผ่านแดนที่สำคัญ ได้แก่

1. ด่านศุลกากรรหนองคาย ประกอบด้วย ด่านหนองคายตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีการส่งสินค้าได้ 2 ทาง คือ ที่ตำบลท่าเสด็จ ตรงข้ามกับท่าเรือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และด่านบึงกาฬ ตั้งอยู่ในอำเภอบึงกาฬ ตรงข้ามแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ด่านศุลกากรนครพนม ตั้งอยู่ในอำเภอนครพนม ตรงข้ามเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. ด่านศุลกากรมุกดาหาร ตั้งอยู่ในอำเภอมุกดาหาร ตรงข้ามแขวงละหานเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. ด่านศุลกากรอุบลราชธานี ประกอบด้วย ด่านพิบูลมังสาหารตั้งอยู่ในช่องเม็ก อำเภพิบูลมังสาหาร ตรงข้ามกับเมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และด่านเขมราฐ ตั้งอยู่ในบ้านปากแซง อำเภเขมราฐ ตรงข้ามกับเมืองวังเต่า แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
5. ด่านศุลกากรเลย คือ ด่านบ้านปากห้วย อำเภทาลี จังหวัดเลย - เมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี

การค้ากับประเทศเพื่อนบ้านระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การค้าระหว่างประเทศ และการค้าชายแดน โดยมูลค่าการค้าระหว่างประเทศมีมูลค่าการค้า ในพ.ศ. 2542 รวมทั้งสิ้น 14,665.50 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 23,212.50 ล้านบาท ในพ.ศ. 2545 มีอัตราเพิ่มร้อยละ 31.40 จำแนกเป็นมูลค่าสินค้าส่งออก 14,348.80 ล้านบาท เพิ่มเป็น 18,915.70 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 82.18 และ 81.49 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 31.8. มูลค่าสินค้านำเข้ามีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 3,316.70 ล้านบาท ในพ.ศ. 2542 เพิ่มขึ้นเป็น 4,296.80 ล้านบาท ในพ.ศ. 2545 คิดเป็นร้อยละ 18.78 และ 18.51 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 29.55

การค้าชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมูลค่าการค้าชายแดน ในพ.ศ. 2542 รวมทั้งสิ้น 15,249.50 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 21,912.40 ล้านบาท ในพ.ศ. 2545 มีอัตราเพิ่มร้อยละ 43.69 จำแนกเป็นมูลค่าสินค้าส่งออก 10,810.30 ล้านบาท เพิ่มเป็น 17,452.90 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 70.89 และ 79.65 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 61.45 มูลค่าสินค้านำเข้ามีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 4,439.20 ล้านบาท ในพ.ศ. 2542 เพิ่มขึ้นเป็น 4,459.40 ล้านบาท ในพ.ศ. 2545 คิดเป็นร้อยละ 29.11 และ 20.35 ของมูลค่าการค้าชายแดน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 0.45 (ตารางที่ 3.39)

เมื่อพิจารณาภาวะการค้าชายแดนด้านตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครพนม และจังหวัดเลย จากตารางที่ 3.40 พบว่า

ในพ.ศ. 2545 จังหวัดหนองคายมีมูลค่าการค้าชายแดนมากที่สุด เท่ากับ 10,521.72 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 52.28 ของมูลค่าการค้ารวม มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าจากพ.ศ. 2542 ร้อยละ 50.82 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 179.25 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออก จำพวกสินค้าเชื้อเพลิง ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้า และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร

ใน พ.ศ. 2545 จังหวัดมุกดาหารมีมูลค่าการค้าชายแดน เท่ากับ 4,872.22 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.21 ของมูลค่าการค้ารวม มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าจาก พ.ศ. 2542 ร้อยละ 26.59 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 87.09 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออกจำพวก ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร เครื่องใช้ไฟฟ้า และสินค้าเชื้อเพลิง

ตารางที่ 3.39 : การค้าระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว พ.ศ.2542-2545

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)					สัดส่วน (ร้อยละ)				อัตราการขยายตัว 2542-2545 (ร้อยละ)
	2542	2543	2544	2545	รวม	2542	2543	2544	2545	
การค้าระหว่างประเทศ										
มูลค่าการค้า	17,665.50	22,205.40	21,104.30	23,212.50	84,187.70	100.00	100.00	100.00	100.00	31.40
ส่งออก	14,348.80	18,248.60	17,092.90	18,915.70	68,606.00	81.22	82.18	80.99	81.49	31.83
นำเข้า	3,316.70	3,956.80	4,011.40	4,296.80	15,581.70	18.78	17.82	19.01	18.51	29.55
ดุลการค้า	11,032.10	14,291.80	13,081.50	14,618.90	53,024.30	62.45	64.36	61.98	62.98	32.51
การค้าชายแดน										
มูลค่าการค้า	15,249.50	22,076.20	20,510.80	21,912.30	79,748.80	100.00	100.00	100.00	100.00	43.69
ส่งออก	10,810.30	17,656.20	16,233.10	17,452.90	62,152.50	70.89	79.98	79.14	79.65	61.45
นำเข้า	4,439.20	4,420.00	4,277.70	4,459.40	17,596.30	29.11	20.02	20.86	20.35	0.46
ดุลการค้า	6,371.10	13,236.20	11,955.40	12,993.50	44,556.20	41.78	59.96	58.29	59.30	103.94

ที่มา : กรมการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2546

ใน พ.ศ. 2545 จังหวัดอุบลราชธานีมีมูลค่าการค้าชายแดน เท่ากับ 2,594.31 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.89 ของมูลค่าการค้ารวม มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าจาก พ.ศ. 2542 ร้อยละ 11.26 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 352.68 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออกจำพวก สินค้าเชื้อเพลิง เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์โลหะ และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร

ใน พ.ศ. 2545 จังหวัดนครพนมมีมูลค่าการค้าชายแดน เท่ากับ 1,371.61 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 6.28 ของมูลค่าการค้ารวม มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าจาก พ.ศ. 2542 ร้อยละ 8.19 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 47.41 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออกจำพวก ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ วัสดุก่อสร้าง สินค้าเชื้อเพลิง และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร

ใน พ.ศ. 2545 จังหวัดเลยมีมูลค่าการค้าชายแดนน้อยที่สุด เท่ากับ 764.69 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 3.80 ของมูลค่าการค้ารวม มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าจาก พ.ศ. 2542 ร้อยละ 3.14 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 543.35 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออกจำพวก ผลิตภัณฑ์โลหะ วัสดุก่อสร้าง ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ

สรุปสภาวะการค้าชายแดนไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวม พบว่า แนวโน้มการขยายตัวทางการค้าสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการชะลอตัวอยู่บ้างต่อเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจถดถอย แต่มีแนวโน้มที่เป็นไปในทางบวกค่อนข้างมากประกอบกับไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้ากับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตลอดซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของสาขาการค้าปลีกและค้าส่งของภาคที่เพิ่มขึ้น ด้านหนองคายเป็นด้านที่มีการค้าชายแดนมากที่สุด เนื่องจากมีความพร้อมและมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก ขณะที่ด้านมุกดาหารเป็นด้านที่มีความสำคัญรองลงมา แต่การมีโครงการสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 จะสนับสนุนให้ด้านมุกดาหารกลายเป็นด้านที่สำคัญทางการค้าอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากสามารถเชื่อมต่อไปยังเส้นทางคมนาคมทั้งภายในและประเทศเพื่อนบ้านส่งผลให้เกิดโอกาสทางด้านการค้าชายแดนของจังหวัดมุกดาหารที่มีสูงขึ้น ส่วนด้านอุบลราชธานีเป็นด้านที่มีการขยายตัวสูงมากแต่มูลค่าของสินค้ายังไม่สูงนัก สำหรับด้านนครพนมและด้านเลยค่อนข้างจะมีความสำคัญน้อยเนื่องจากมีมูลค่าการค้า น้อย สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ สินค้าเชื้อเพลิง ยานพาหนะอุปกรณ์และส่วนประกอบ สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้า และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น

ตารางที่ 3.40 : มูลค่าการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว 2542-2545จำแนกรายจังหวัด

จังหวัด	ส่งออก				นำเข้า				มูลค่าการค้า			
	พ.ศ..2542	พ.ศ..2543	พ.ศ..2544	พ.ศ..2545	พ.ศ..2542	พ.ศ..2543	พ.ศ..2544	พ.ศ..2545	พ.ศ..2542	พ.ศ..2543	พ.ศ..2544	พ.ศ..2545
หนองคาย	3,502.01	8,363.61	8,859.70	9,575.90	265.85	809.80	971.80	945.82	3,767.86	9,173.41	9,831.50	10,521.72
มุกดาหาร	2,375.80	3,690.34	3,722.80	4,070.96	228.39	815.34	738.80	801.26	2,604.19	4,505.68	4,461.60	4,872.22
อุบลราชธานี	484.07	1,529.50	2,320.30	1,643.26	89.03	1,265.24	1,457.00	951.05	573.10	2,794.74	3,777.30	2,594.31
นครพนม	371.31	1,441.84	1,400.10	743.08	559.18	667.45	523.50	628.59	930.49	2,109.29	1,923.60	1,371.67
เลย	88.24	491.68	418.70	411.27	30.62	195.49	359.50	353.42	118.86	687.17	778.20	764.69
รวม	6,821.43	15,516.97	16,721.60	16,444.47	1,173.07	3,753.32	4,050.60	3,680.14	7,994.50	19,270.29	20,772.20	20,124.61

ที่มา : กรมการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.41 : อัตราการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว 2542-2545จำแนกรายจังหวัด

จังหวัด	อัตราการการเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ. 2542-2545						อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)		
	ส่งออก	ร้อยละ	นำเข้า	ร้อยละ	มูลค่าการค้า	ร้อยละ	ส่งออก	นำเข้า	มูลค่าการค้า
หนองคาย	6,073.89	63.12	679.97	27.12	14,289.58	50.82	173.44	255.77	179.25
มุกดาหาร	1,695.16	17.62	572.87	22.85	7,475.41	26.59	71.35	250.83	87.09
อุบลราชธานี	1,159.19	12.05	862.02	34.38	3,167.41	11.26	239.47	968.24	352.68
นครพนม	371.77	3.86	69.41	2.77	2,302.16	8.19	100.12	12.41	47.41
เลย	323.03	3.36	322.80	12.88	883.55	3.14	366.08	1054.21	543.35
รวม	9,623.04	100.00	2,507.07	100.00	28,119.11	100.00	141.07	213.72	151.73

ที่มา : กรมการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2546

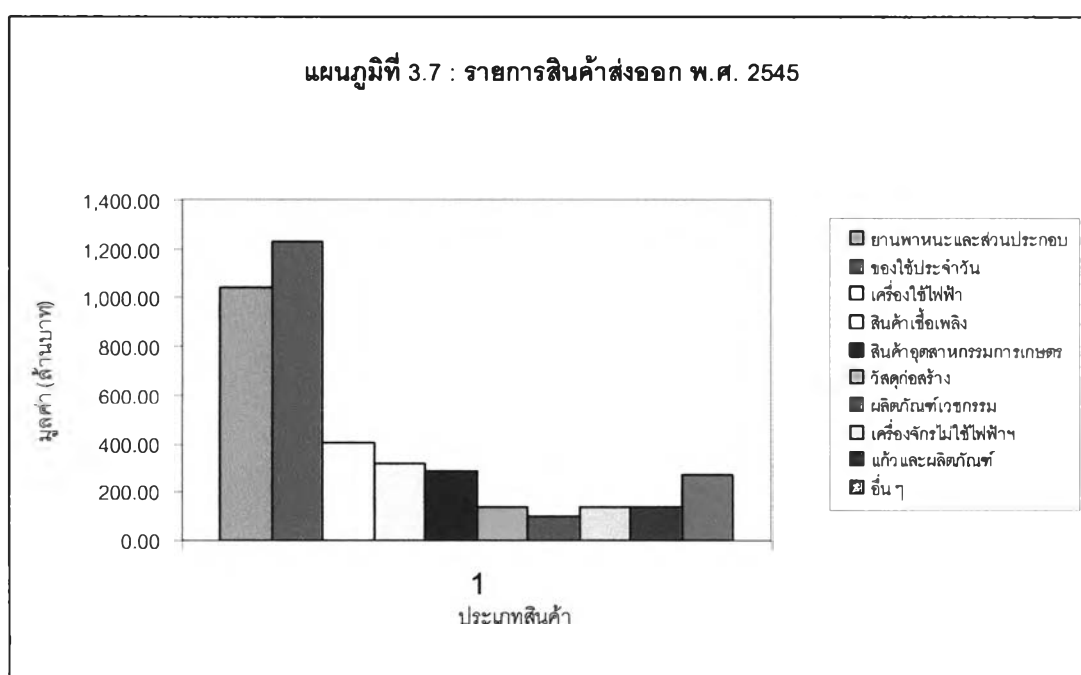
สภาวะการค้าขายแดนบริเวณด่านจังหวัดมุกดาหารสามารถนำมาพิจารณาในรายละเอียด ได้ดังนี้

มูลค่าการค้า

ในพ.ศ. 2545 มีมูลค่าการค้ารวม 4,872.22 ล้านบาท จำแนกเป็นการส่งออก 4,070.96 ล้านบาท การนำเข้า 801.26 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการค้าในปี 2544 ปรากฏว่ามูลค่าการค้าลดลง 1,587.2 ล้านบาท โดยมูลค่าการส่งออกลดลง 1,044.95 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 20.43 และมูลค่าการนำเข้าลดลง 542.25 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 40.39

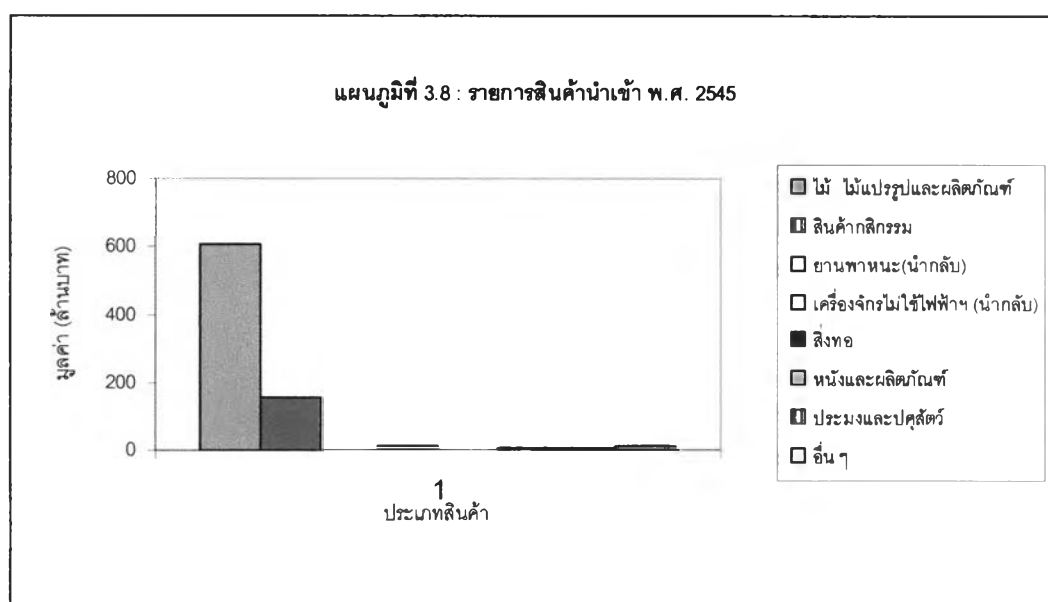
สินค้าส่งออก

ในพ.ศ. 2545 มีมูลค่าการส่งออกทั้งสิ้น 4,070.96 ล้านบาท โดยสินค้าที่ส่งออกสำคัญ ได้แก่ สินค้าของใช้ประจำวัน 1,228.21 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.14 ยานพาหนะและส่วนประกอบ 1,043.53 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 58.73 เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ 405.52 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.53 น้ำมันเชื้อเพลิง 316.14 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 28.04 และสินค้าและอุตสาหกรรมเกษตร 285.45 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 89.22 ซึ่งเป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุดใน พ.ศ. 2545 (แผนภูมิ 3.7)

สินค้านำเข้า

ใน พ.ศ. 2545 มีมูลค่าการนำเข้าทั้งสิ้น 801.26 ล้านบาท สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ 607.22 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 36.84 สินค้าเกษตรกรรม 156.34 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าถั่วลิสง ลดลงร้อยละ 54.84 และอื่นๆ 11.76 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.28 สินค้าที่มีมูลค่าการนำเข้าเพิ่มมากที่สุดจากพ.ศ. 2544 คือ ประมงและปศุสัตว์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 441.27 (แผนภูมิ 3.8)

การค้าผ่านแดน

มูลค่าการค้าผ่านแดน พ.ศ. 2545 มีมูลค่ารวม 3,364.45 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 366.17 ล้านบาท หรือร้อยละ 12.20 จำแนกเป็นสินค้าผ่านแดนไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2,947.28 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 494.81 ล้านบาท หรือร้อยละ 20.18 สินค้าจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านแดนไทยไปประเทศที่สาม 422.16 ล้านบาท ลดลง 128.64 ล้านบาท หรือร้อยละ 23.36

ประเภทของสินค้าผ่านแดนเข้าไป สปป.ลาว ส่วนใหญ่เป็นสินค้าจำพวกบุหรี่ปองลงมา ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค ยานพาหนะและส่วนประกอบ ผ้าและอุปกรณ์ตัดเย็บ วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ โดยเป็นการนำเข้าสินค้าจากประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮองกง ไต้หวัน ฯลฯ ประเภทสินค้าผ่านแดนออกจาก สปป.ลาว ส่วนใหญ่ได้แก่ เสื้อผ้า

สำเร็จรูป ไม้ท่อน ของป่าและผลิตภัณฑ์จากป่า โดยส่งไปประเทศฝรั่งเศส อิตาลี เนเธอร์แลนด์ และมาเลเซีย เป็นต้น

ตารางที่ 3.42 : รายการสินค้าส่งออก พ.ศ. 2544 - 2545

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับ	รายการสินค้า	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	+ เพิ่ม - ลด (ร้อยละ)
1	ยานพาหนะและส่วนประกอบ	2,528.67	1,043.53	-58.73
2	ของใช้ประจำวัน	1,157.20	1,228.21	6.14
3	เครื่องใช้ไฟฟ้า	351.01	405.52	15.53
4	สินค้าเชื้อเพลิง	246.9	316.14	28.04
5	สินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร	150.86	285.45	89.22
6	วัสดุก่อสร้าง	147.5	141.48	-4.08
7	ผลิตภัณฑ์เวชกรรม	109.64	101.19	-7.71
8	เครื่องจักรไม่ใช่ไฟฟ้า	100.84	137.43	36.29
9	แก้วและผลิตภัณฑ์	98.21	138.45	40.97
10	อื่น ๆ	225.08	273.56	21.54
	รวม	5,115.91	4,070.96	-20.43

ที่มา : ด้านศุลกากรมุกดาหาร พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.43 : รายการสินค้านำเข้า พ.ศ. 2544 - 2545

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับ	รายการสินค้า	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	+ เพิ่ม - ลด (ร้อยละ)
1	ไม้ ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์	961.36	607.22	-36.84
2	สินค้ากสิกรรม	346.18	156.34	-54.84
3	ยานพาหนะ(นำกลับ)	14.83	1.99	-86.58
4	เครื่องจักรไม่ใช่ไฟฟ้า (นำกลับ)	5.01	9.41	87.82
5	สิ่งทอ	3.66	1.32	-63.93
6	หนังและผลิตภัณฑ์	2.32	6.4	175.86
7	ประมงและปศุสัตว์	1.26	6.82	441.27
8	อื่น ๆ	8.89	11.76	32.28
	รวม	1,343.51	801.26	-40.36

ที่มา : ด้านศุลกากรมุกดาหาร พ.ศ. 2546

การลักลอบส่งออกและนำเข้าสินค้า

ใน พ.ศ. 2544 ช่วงเดือนมกราคม – ธันวาคม จากสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดในการลักลอบส่งออกและนำเข้าของด่านศุลกากรมุกดาหาร ในช่วงดังกล่าวมีรายงานจับกุมการลักลอบส่งออก คือสินค้าอุปโภคบริโภค 0.05 ล้านบาท และการลักลอบนำเข้าสินค้าที่จับกุมได้ ได้แก่ สินค้าเกษตรกรรม จำพวกกระเทียมแห้ง เส้นไหมดิบ ถั่วลิสงกระเทาะเปลือก 5.47 ล้านบาท เครื่องเลื่อยยนต์พร้อมอุปกรณ์ 0.58 ล้านบาท เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ 0.26 ล้านบาท สินค้าอุปโภคบริโภค 0.80 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์จากผ้า 0.93 ล้านบาท สินค้าปศุสัตว์ 0.16 ล้านบาท

มูลค่าการค้าและดุลการค้าไทย- สปป.ลาว ด้านจังหวัดมุกดาหารปี 2546 เดือนมกราคม - กันยายน

ในช่วงเดือนมกราคม – กันยายน 2545 การค้าชายแดนด้านจังหวัดมุกดาหาร กับ สปป.ลาว(แขวงสะหวันนะเขต) ผ่านด่านศุลกากรมุกดาหาร มีมูลค่ารวม 3,812.65 ล้านบาท จำแนกเป็นการส่งออก 3,171.51 ล้านบาท การนำเข้า 641.14 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการค้าในช่วงเดือนเดียวกันของปี 2544 ซึ่งมูลค่ารวม 4,672.24 ล้านบาท ปรากฏว่ามูลค่าการค้าลดลง

ตารางที่ 3.44 : มูลค่าการค้าและดุลการค้าในพ.ศ. 2546

หน่วย : ล้านบาท

เดือน	มูลค่าการนำเข้า	มูลค่าการส่งออก	มูลค่ารวม	ดุลการค้า
ม.ค.	55.51	282.37	337.88	226.86
ก.พ.	70.42	262.13	332.55	191.71
มี.ค.	82.31	516.8	599.11	434.49
เม.ย.	54.44	418.23	472.67	363.79
พ.ค.	99.51	420.92	520.43	321.41
มิ.ย.	82.38	201.01	283.39	118.63
ก.ค.	81.02	291.39	372.41	210.37
ส.ค.	65.24	388.32	453.56	323.08
ก.ย.	50.31	390.34	440.65	340.03
รวม	641.14	3,171.51	3,812.65	2,530.37

ที่มา: ด่านศุลกากรมุกดาหาร

ตารางที่ 3.45 : สถิติการนำเข้า-ส่งออก สินค้า ณ ด้านศุลกากรมุกดาหาร พ.ศ. 2531 -2545

ปี	สินค้าส่งออก สปป.ลาว	สินค้านำเข้า จาก สปป.ลาว	มูลค่าการค้า	ดุลการค้า
2531	236.26	81.69	317.95	154.67
2532	343.53	339.08	682.58	4.42
2533	369.85	692.29	1,062.14	322.44
2534	184.6	744.95	926.55	560.35
2535	180.79	725.94	906.91	544.97
2536	355.46	387.91	743.37	32.45
2537	569.65	441.61	1,016.26	128.04
2538	1,619.56	248.54	1,868.10	1,371.02
2539	1,785.39	280.96	2,066.35	1,504.11
2540	1,769.36	239.1	2,008.46	1,530.26
2541	3,466.30	227.35	3,693.65	3,238.95
2542	5,574.77	161.88	5,836.65	5,512.89
2543	6,939.10	617.59	7,556.69	6,321.51
2544	5,115.91	1,343.51	6,459.42	3,772.40
2545	3,171.51	641.14	3,812.65	2,530.37

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2546

3.3.7 ภาวะการท่องเที่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม จากการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ใน 15 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดเลย จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม พบว่า จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน (นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว) รวมทั้งสิ้น 13,570,581 คน จำแนกเป็นนักท่องเที่ยว 8,585,032 คน คิดเป็นร้อยละ 63.26 และนักท่องเที่ยว 4,985,549 คน คิดเป็นร้อยละ 36.74 ในจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งหมดนี้

จำแนกเป็นชาวไทย 12,893,621 คน คิดเป็นร้อยละ 95.01 และชาวต่างชาติ 676,960 คน คิดเป็นร้อยละ 4.99 โดยจังหวัดที่มีผู้มาเยี่ยมเยือนเดินทางไปเยือนมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี คิดเป็นร้อยละ 22.92, 13.21, 10.60 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.46

ประเภทสถานพักแรมที่นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมในภาพรวมทั้ง 15 จังหวัด โดยเรียงตามลำดับร้อยละจากมากไปหาน้อย ดังนี้ บ้านญาติและบ้านเพื่อน ร้อยละ 52.25 โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล ร้อยละ 39.75 ที่พักในอุทยานแห่งชาติ ร้อยละ 3.82 ที่พักอื่นๆ (เช่น หอพัก วัด และที่พักบริเวณแหล่งท่องเที่ยว) ร้อยละ 2.77 และบ้านพักรับรองของทางราชการหรือเอกชน ร้อยละ 1.41 (ตารางที่ 3.47)

ระยะเวลาทำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวที่พักรวม โดยเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 วันต่อคน จำแนกเป็น ระยะเวลาทำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวไทย 3.11 วันต่อคน และระยะเวลาทำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เท่ากับ 2.71 วันต่อคน (ตารางที่ 3.47)

ค่าใช้จ่ายของผู้เยี่ยมเยือนที่นำมาใช้จ่ายเมื่อรวมทุกหมวดค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าบริการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าใช้จ่ายบันเทิง และอื่นๆ โดยเฉลี่ย เท่ากับ 626.37 บาทต่อวันต่อคน จำแนกเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย เท่ากับ 604.73 บาทต่อวันต่อคน เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ เท่ากับ 1,038.38 บาทต่อวันต่อคน เมื่อพิจารณารายได้จากการท่องเที่ยวทั้ง 15 จังหวัด มีรายได้จากการท่องเที่ยว รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 20,308.41 ล้านบาท จำแนกเป็น รายได้จากการท่องเที่ยวชาวไทย 19,164.17 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 94.37 และรายได้จากการท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 1,144.24 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.63 (ตารางที่ 3.47)

จำนวนครั้งที่ผู้เยี่ยมเยือนเดินทางมาเยือนจังหวัดหนึ่งๆ ในรอบปี โดยเฉลี่ย 15 จังหวัด เท่ากับ 4.93 ครั้งต่อคน จำแนกเป็น จำนวนครั้งเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย 4.96 ครั้งต่อคน และจำนวนครั้งเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ 4.41 ครั้งต่อคน (ตารางที่ 3.47)

ตารางที่ 3.46 :จำนวนผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี พ.ศ. 2545

จังหวัด	นักท่องเที่ยว						นักท่องเที่ยว					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	8,354,156	97.31	230,876	2.69	8,585,032	100	4,539,465	91.05	446,084	8.95	4,985,549	100
ขอนแก่น	1,303,867	97.41	34,637	2.59	1,338,504	100	453,181	99.70	1,343	0.30	454,524	100
อุดรธานี	1,083,506	97.03	33,214	2.97	1,116,720	100	280,610	87.24	41,032	12.76	321,642	100
เลย	360,134	99.01	3,589	0.99	363,723	100	279,490	100.00	-	-	279,490	100
หนองคาย	374,431	89.63	43,339	10.37	417,770	100	225,976	44.96	276,587	55.04	502,563	100
มุกดาหาร	204,080	98.62	2,857	1.38	206,937	100	424,327	90.84	42,789	9.16	467,116	100
นครพนม	238,406	98.52	3,591	1.48	241,997	100	233,796	89.97	26,059	10.03	259,855	100
กาฬสินธุ์	170,195	99.26	1,263	0.74	171,458	100	88,966	100.00	-	-	88,966	100
นครราชสีมา	1,757,249	96.23	68,905	3.77	1,826,154	100	1,273,467	99.11	11,409	0.89	1,284,876	100
ชัยภูมิ	292,292	99.83	511	0.17	292,803	100	262,063	99.96	104	0.04	262,167	100
อุบลราชธานี	826,019	97.19	23,840	2.81	849,859	100	156,856	88.94	19,502	11.06	176,358	100
ร้อยเอ็ด	312,356	99.20	2,523	0.80	314,879	100	133,799	100.00	-	-	133,799	100
บุรีรัมย์	345,932	99.41	2,043	0.59	347,975	100	294,344	92.15	25,086	7.85	319,430	100
สุรินทร์	509,940	98.16	9,581	1.84	519,521	100	106,264	99.88	124	0.12	106,388	100
มหาสารคาม	233,541	99.81	439	0.19	233,980	100	60,361	100.00	-	-	60,361	100
ศรีสะเกษ	342,208	99.84	544	0.16	342,752	100	265,965	99.24	2,049	0.76	268,014	100

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.46 : จำนวนผู้เยี่ยมเยือนจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี พ.ศ. 2545 (ต่อ)

จังหวัด	ผู้เยี่ยมเยือน					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	12,893,621	95.01	676,960	4.99	13,570,581	100
ขอนแก่น	1,757,048	97.99	35,980	2.01	1,793,028	100
อุดรธานี	1,364,116	94.84	74,246	5.16	1,438,362	100
เลย	639,624	99.44	3,589	0.56	643,213	100
หนองคาย	600,407	65.24	319,926	34.76	920,333	100
มุกดาหาร	628,407	93.23	45,646	6.77	674,053	100
นครพนม	472,202	94.09	29,650	5.91	501,852	100
กาฬสินธุ์	259,161	99.52	1,263	0.48	260,424	100
นครราชสีมา	3,030,716	97.42	80,314	2.58	3,111,030	100
ชัยภูมิ	554,355	99.89	615	0.11	554,970	100
อุบลราชธานี	982,875	95.78	43,342	4.22	1,026,217	100
ร้อยเอ็ด	446,155	99.44	2,523	0.56	448,678	100
บุรีรัมย์	640,276	95.94	27,129	4.06	667,405	100
สุรินทร์	616,204	98.45	9,705	1.55	625,909	100
มหาสารคาม	293,902	99.85	439	0.15	294,341	100
ศรีสะเกษ	608,173	99.58	2,593	0.42	610,766	100

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2546

ตารางที่ 3.47 : ข้อมูลการเดินทางของผู้เยี่ยมเยือนทั้ง 15 จังหวัด ปี พ.ศ. 2545

รายการข้อมูล	รวมทั้งหมด		
	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	12,893,621	676,960	13,570,581
1.จำนวนนักท่องเที่ยว	8,354,156	230,876	8,585,032
2.จำนวนนักท่องเที่ยว	4,539,465	446,084	4,985,549
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนจำแนกตามประเภทการเดินทาง	12,892,621	676,960	13,569,581
1.เครื่องบิน	240,481	30,829	271,310
2.รถไฟ	1,261,984	18,993	1,280,977
3.รถโดยสารประจำทาง	2,839,595	301,776	3,141,371
4.รถส่วนตัว	8,543,296	244,481	8,787,777
5.อื่นๆ	7,265	80,881	88,146
จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามประเภทที่พัก	8,354,156	230,876	8,585,032
1.โรงแรม/รีสอร์ท/เกสต์เฮาส์/บังกะโล	3,292,376	172,177	3,464,553
2.บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	4,394,878	42,386	4,437,264
3.ที่พักในอุทยาน	322,368	1,921	324,289
4.บ้านพักรับรอง	117,105	3,256	120,361
5.อื่นๆ	227,429	11,136	238,565
ระยะเวลาทำนั้กเจดีย์ของนักท่องเที่ยว (วัน)	3.11	2.71	3.10
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน (บาท)	604.73	1,038.38	626.37
1.นักท่องเที่ยว	657.38	1,123.82	669.93
2.นักท่องเที่ยว	507.84	994.16	551.35
รายได้จากการท่องเที่ยว	19,164.17	114.24	20,308.41
1.นักท่องเที่ยว	16,858.84	700.74	17,559.58
2.นักท่องเที่ยว	2,305.33	443.50	2,748.83
จำนวนครั้งเฉลี่ยของการเดินทางในรอบปี (ครั้ง)	4.96	4.41	4.93
1.นักท่องเที่ยว	5.63	2.50	5.55
2.นักท่องเที่ยว	3.71	5.40	3.86

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2546

สาเหตุสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเกือบทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง พ.ศ. 2545 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนมากขึ้น เนื่องจากมีการจัดประชุม สัมมนาในโรงแรม มากขึ้นอย่างชัดเจนในจังหวัดใหญ่ๆ หลายจังหวัด โดยเฉพาะในช่วงไตรมาสที่ 3 และไตรมาสที่ 4 มีผู้เดินทางท่องเที่ยว ทัศนศึกษา และพักแรมมากขึ้น เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร เป็นต้น และจากคำบอกเล่า ของผู้ประกอบการโรงแรม และร้านค้า ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ต่างมีความรู้สึกว่าการเศรษฐกิจของ ประเทศเริ่มกระเตื้องขึ้นบ้างแล้ว นอกจากนี้ธุรกิจของเอกชนขนาดใหญ่หลายประเภท เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ ธุรกิจขายตรง ส่งผลให้มีการแข่งขัน ขยายตัว และสร้างเครือข่ายมากขึ้น ทำให้ ฝ่ายการตลาด ผู้บริหาร และช่างเทคนิค ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต้องเดินทางเข้ามาใน จังหวัดใหญ่ๆ เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อ ประกอบกิจการดังกล่าว

ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2546 : 14-16) ในพ.ศ. 2545 มีผู้มาเยี่ยมเยือนรวมทั้งสิ้น 674,053 คน จำแนกเป็นนักท่องเที่ยว 206,937 คน ร้อยละ 30.70 และนักท่องเที่ยว 467,116 คน ร้อยละ 69.30 ในจำนวนผู้เยี่ยมเยือน ทั้งหมดนี้ จำแนกเป็นชาวไทย 628,407 คน ร้อยละ 93.23 และชาวต่างประเทศ 45,646 คน ร้อย ละ 6.77 มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.42 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2544 โดยผู้เยี่ยมเยือน ชาวไทย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.42 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่พักโรงแรม ที่เดินทางด้วยรถส่วนตัว หรือรถเช่า ส่วนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.45 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2544 ส่วน ใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวลาวที่เดินเข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ลักษณะการเดินทางของผู้เยี่ยม เยือนที่มาจังหวัดมุกดาหาร จำแนกเป็น เดินทางมาเอง 670,110 คน ร้อยละ 99.42 และเดินทาง มากับบริษัทนำเที่ยว 3,942 คน ร้อยละ 0.58 ประเภทพาหนะที่ผู้เยี่ยมเยือนใช้เดินทางเข้ามาเยือน จังหวัดมุกดาหาร โดยเรียงตามลำดับร้อยละจากมากไปหาน้อย รถส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง ทั้งรถธรรมดาและรถปรับอากาศ และอื่นๆ เช่น เรือ จักรยานยนต์ หรือรถแท็กซี่ ร้อยละ 84.63, 8.59 และ 6.78 ตามลำดับ

ประเภทสถานพักแรมที่นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมในจังหวัดมุกดาหาร โดยเรียง ตามลำดับร้อยละ จากมากไปหาน้อย ดังนี้ โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล บ้านญาติ บ้าน เพื่อน ที่พักรื่นๆ เช่น หอพัก วัด หรือที่พักบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และบ้านพักรับรองของทาง ราชการหรือเอกชน ร้อยละ 66.95, 28.52, 3.33 และ 1.20 ตามลำดับ ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของ

นักท่องเที่ยวที่พักในจังหวัดมุกดาหาร เท่ากับ 2.53 วันต่อคน จำแนกเป็นระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2.55 วันต่อคนและระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 1.25 วันต่อคนค่าใช้จ่ายของผู้มาเยี่ยมเยือนที่นำมาใช้จ่ายเมื่อรวมทุกหมวดค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าบริการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าใช้จ่ายบันเทิง และอื่นๆ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันต่อคน 717.67 บาท จำแนกเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้มาเยี่ยมเยือนชาวไทย 697.45 บาท และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ 1,023.27 บาท เมื่อพิจารณารายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหารใน พ.ศ. 2545 พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 703.09 ล้านบาท จำแนกเป็น รายได้จากการท่องเที่ยวของชาวไทย 655.28 ล้านบาท ร้อยละ 93.20 และรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ 47.81 ล้านบาท ร้อยละ 6.80 จำนวนครั้งที่ผู้เยี่ยมเยือนเดินทางมาเยือนจังหวัดมุกดาหารในรอบปี โดยเฉลี่ย 3.80 ครั้งต่อคน จำแนกเป็น จำนวนครั้งเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย 3.91 ครั้งต่อคน และจำนวนครั้งเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ 2.29 ครั้งต่อคน

สถิติการพักแรมในจังหวัดมุกดาหารใน พ.ศ. 2545 มีนักท่องเที่ยวเข้าพักโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล รวมทั้งสิ้น 138,541 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2544 ร้อยละ 11.31 จำแนกเป็น นักท่องเที่ยวชาวไทย 137,087 คน ร้อยละ 98.95 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 1,454 คน ร้อยละ 1.05 ซึ่งเพิ่มขึ้นมากที่สุดในโรงแรมกลุ่ม 5 ร้อยละ 12.13 รองลงมาคือ โรงแรมกลุ่ม 2 ร้อยละ 10.13 โดยนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.20 และ 22.60 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถส่วนตัวหรือรถเช่า จังหวัดมุกดาหาร มีโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล จำนวน 12 แห่ง ห้องพัก 824 ห้อง นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล มีอัตราการเข้าพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 37.21 ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว 1.42 วันต่อคน และจำนวนคนพักเฉลี่ยต่อห้อง 1.79 คน

การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหารคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จากการกระตุ้นสภาวะเศรษฐกิจของรัฐบาล และนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางด้านการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น หากยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจุดขายที่ชาวต่างชาติบางกลุ่มให้ความสนใจ เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โบราณสถานและปูชนียวัตถุ และทัศนียภาพริมแม่น้ำโขง เป็นต้น ส่งผลให้รายได้ด้าน

การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามด้วย เนื่องจากนักท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญเนื่องจากการใช้จ่ายสำหรับค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด ค่าซื้อสินค้า ของที่ระลึก และค่าใช้จ่ายอื่นๆ จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้ภายในจังหวัดมีมากขึ้น